

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL BİLİMLER ANABİLİM DALI**

**ÂŞIK İZZET SAVAŞ'IN (ÂZİYET) HAYATI, ESERLERİ VE
ÂŞIKLIK GELENEĞİ İÇİNDEKİ YERİ**

Mehmet DER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Mahir MAK

MAYIS - 2023

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÂŞIK İZZET SAVAŞ'IN (ÂZİYET) HAYATI, ESERLERİ VE
ÂŞIKLIK GELENEĞİ İÇİNDEKİ YERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet DER

**Enstitü Anabilim Dalı : Temel Bilimler
Enstitü Bilim Dalı : Müzik Bilimleri**

“Bu tez 23/05/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç. Dr. Sertan DEMİR	Başarılı
Doç. Dr. Aşkın ÇELİK	Başarılı
Doç. Dr. Mahir MAK	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Mehmet DER

23/05/2023

ÖNSÖZ

Sivas ili, Anadolu âşıklık geleneğinin yaşatılması ve aktarımı adına önemli kültür merkezlerden birisidir. Sivas, Ruhsati, Kul Himmet, Âşık Veysel, Zaralı Halil Söyler, Âşık Turabi, Ali İzzet Özkan, Âşık Veli gibi geleneğin önemli temsilcilerine ev sahipliği yapmıştır. Bu bölgede yaşayan âşıkların azımsanmayacak bir bölümü Emlek kültürel bölgesinden yetişmiş veya bu bölgeden beslenmiş âşıklardır. Büyük bir bölümü Sivas ili içerisinde bulunan Emlek kültürel bölgesi geleneğin yaşatıldığı ve canlılığını sürdürdüğü önemli bir merkezdir.

Emlek bölgesini temsili anlamda en iyi yansıtanların başında gelen İzzet Savaş bu tezin ana konusunu oluşturmaktadır. Âşık İzzet Savaş üzerinden gelenek dışındaki âşıklığın tanımlanması çalışmanın odaklandığı temel problemdir. Konu seçiminde, bölge âşıklık geleneği adına önemli bir isim olan İzzet Savaş özelinde akademik düzeyde herhangi bir çalışmaya ulaşılmaması etkili olmuştur. Bölgenin gelenek içerisinde konumu ve özellikleri anlatıldıktan sonra Âşık İzzet Savaş'ın bu gelenek içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın başından sonuna kadar desteğini esirgemeyen, verdiği bilgiler, düzeltmeler ve önerilerle çalışmayı değerli hale getiren başta danışman hocam sayın Doç. Dr. Mahir Mak'a, lisans hayatımın başlangıcından itibaren desteğini her zaman hissettiğim, tezle ilgili görüşmelerimizde önerileriyle destek sağlayan hocam sayın Doç. Dr. Sertan Demir'e, Âşık İzzet Savaş'ın ailesiyle iletişim kurmamızda yardımcı olan Emlekhüyük köyü muhtarı Ahmet Yerlikaya'ya, hem Sivas Emlekhüyük köyünde hem de Ankara'da bizi misafir eden ve yaptığımız röportajlarla çalışmaya önemli katkı sunun Âşık İzzet Savaş'ın küçük oğlu Arif Savaş'a, kızı Pınar Savaş Öğünç'e, büyük oğlu Behçet Kemal'e, yakın akrabalarından Güher Erbudak'a, yeğeni Hasan Savaş'a, köy halkından Ali Karakul'a, Hıdır Vural'a, İsmet Kaygusuz'a, Muharrem Soydemir'e, yöre şairi Veysel Kaymak'a, Emlek Hüyükçüler Sosyal Dayanışma ve Kültür Derneği Başkanı Ekrem Tektaş'a, İzzet Savaş'ın arkadaşı ve yöre müzik kültürüne hâkim kişilerin başında gelen İhsan Öztürk'e, yine bölge kültürüne hakim Dr. Öğr. Üyesi Doğan Kaya'ya, TRT THM eski merkez müdürü Kubilay Dökmetaş'a, halkbilimci Mehmet Özbek'e, tez yazım sürecinde desteklerini esirgemeyen Ümit Akça, Arş. Gör. Hacı Bekir Kurşunet ve aileme teşekkürlerimle.

Mehmet DER

23/05/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
GÖRSEL LİSTESİ	vii
HARİTA LİSTESİ	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ÂŞIK İZZET SAVAŞ'IN HAYATI	5
1.1. Hayatı	5
1.1.1. Doğumu ve Memleketi	6
1.1.2. Anne-Baba ve Kardeşleri	7
1.1.3. Askerliği	9
1.1.4. Eğitim Durumu.....	9
1.1.5. Evliliği ve Çocukları.....	9
1.1.6. Meslekleri	12
1.1.7. Vefatı	15
2. BÖLÜM: ANADOLU ÂŞIKLIK GELENEĞİ	17
2.1. Etimolojik Olarak Ozan ve Âşık Terimleri	17
2.2. Türkiye’de Âşıklığın Coğrafyası	20
2.3. Âşıklık Geleneğinin Aşamaları ve Kuralları	27
2.3.1. Bade İçme ve Rüya Görme.....	28
2.3.2. Mahlas Alma (Tapşıрма).....	29
2.3.3. Saz Çalma.....	30
2.3.4. Atışma / İrticalen Söyleme Kabiliyetine Sahip Olma	30
2.3.5. Usta Çırac İlişkisi (El Alma).....	32
2.4. Emlek Yöresi Âşıklık Geleneği	33
2.4.1. Emlek Sözcüğünün Etimolojisi	33
2.4.2. Emlek Kültürel Alanının Coğrafyası.....	34
2.4.3. Emlek Yöresi Âşıkları ve Âşıklık Geleneği	37

2.4.4. Emlek Yöresi Âşıklarının Köylere Göre Dağılımı	44
2.4.5. İzzet Savaş'ın Âşıklık Geleneğindeki Yeri	46
3. BÖLÜM: ÂŞIK İZZET SAVAŞ'IN ESERLERİ	63
3.1. İzzet Savaş'ın Yazdığı Şiirler	63
3.1.1. Karadır Yazım	63
3.1.2. Öldüm Öldüm.....	64
3.1.3. Ben Ölürsen Zararın Ne Kârın Ne.....	65
3.1.4. Nankör.....	65
3.1.5. Kooperatif.....	66
3.2. İzzet Savaş İçin Yazılmış Şiirler	67
3.2.1. Âşık İzzet Savaş Anısına	67
3.2.2. İzzet Savaş'ın Ardından	68
3.2.3. Babamın Ardından	69
3.3. Albüm Çalışmaları.....	70
3.3.1. 1.Albüm: Hatçe	72
3.3.2. 2.Albüm: Gurbet Bana.....	73
3.3.3. 3.Albüm: Mezar Taşı.....	74
3.3.4. 4.Albüm: Şu Fani Dünyada	75
3.4. Seçilen Eserlerin Notasyonu.....	83
3.4.1. Gurbet Bana Ben Gurbete	83
3.4.2. Karadır Yazım	84
3.4.3. Âşıkların Gönlü (Eski Libas)	86
3.4.4. Her Âşık	87
3.4.5. Kara Koyun Meler Gelir.....	89
3.4.6. Öldüm Öldüm.....	91
3.4.7. Yol Parça Parça	93
3.4.8. Gidiyorlar Ağır Ağır.....	94
3.4.9. Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş	95
3.4.10. Hatçe.....	96
3.4.11. Mübarrek	97
3.4.12. Bir Selam Söyle.....	98
3.4.13. Şu Fani Dünyada	99

3.4.14. Karababa Dağı.....	100
3.4.15. Behey Gardaş	101
3.4.16. Şu Sazıma Bir Düzen Ver	102
SONUÇ	103
KAYNAKÇA.....	106
ÖZGEÇMİŞ	110

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
M.Ö.	: Milattan Önce
No.	: Numara
Rept.	: Repertuvar
s.	: Sayfa
T.D.K.	: Türk Dil Kurumu
T.H.M.	: Türk Halk Müziği
T.R.T.	: Türkiye Radyo Televizyon
Y.y.	: Yüzyıl
Vb	: Ve benzeri
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Âşık Veysel'in Okuduğu "Eğer Benim İle Gelmek Dilersen" Adlı Eserin Bir Kısımının Transkripsiyonu.....	38
Tablo 2: Ali İzzet Özkan'ın Okuduğu "Sökün Ayı Geldi" Adlı Eserin Bir Kısımının Transkripsiyonu.....	39
Tablo 3: Âşık İzzet Savaş'ın Seslendirdiği "Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş" Adlı Eserin Katma Sözlerle Birlikte Transkripsiyonu.....	39
Tablo 4: Âşık İzzet Savaş'ın 4 Albümde Seslendirdiği Eserlerin Analizi.....	76

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: İzzet Savaş'ın Anne, Baba ve Kardeşlerinden Oluşan Soyağacı	8
Şekil 2: İzzet Savaş'ın Eşi, Çocukları ve Torunlarından Oluşan Soyağacı	11
Şekil 3: İzzet Savaş'ın Okuduğu “Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş” Adlı Uzun Havanın Bir Bölümü	40
Şekil 4: İzzet Savaş'ın İcra Ettiği " Öldüm Öldüm" Adlı Uzun Havanın Bir Bölümü...	50
Şekil 5: Âşık İzzet Savaş'ın Okuduğu "Kara Koyun Meler Gelir" Adlı Eserin, Vokal İcra Özelliğini Yansıttığı Bölümün Notasyonu.....	50
Şekil 6: Âşık Ali İzzet Özkan'ın Okuduğu "Sökün Ayı Geldi" Adlı Eserin Bir Kısımının Notasyonu.....	50
Şekil 7: İzzet Savaş'ın Bölgenin Müzikal Yapısını ve Ses Karakterini Gösterdiği Kayıt Örneği.....	52

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1: İzzet Savaş'ın Gençlik Dönemi	7
Görsel 2: İzzet Savaş'ın Babası Haydar Savaş.....	8
Görsel 3: Gülçiçek Savaş ve İzzet Savaş, 80'li Yıllar. Sivas/Emlekhüyük Köyü.....	10
Görsel 4: İzzet Savaş ve Ailesi. (Soldan Sağa) Behçet Savaş, Gülçiçek Savaş, Arif Savaş, İzzet Savaş. Ön Tarafta; Hatice Tokmak.	12
Görsel 5 : Emlek Köyü Setsam Fakrika Temel Atma Töreni. 60'lı Yılların Sonu. Sivas	13
Görsel 6: Emlekhüyük Köyü Muhabbet Ortamı. (Soldan Sağa) Bektaş Hoşnıt, İzzet Savaş, Hasan Savaş, Sebahattin Gürsoy, Hacı Yetkin. 90'lı Yılların Başı. Sivas/Emlekhüyük Köyü	13
Görsel 7: Şarkışla Ortaköy- Kızılırmak Köy Dernekleri Federasyonu Âşık Anma Etkinliği. (Solsan Sağa) İzzet Savaş, Sabahat Akkiraz. 2000'li Yılların Başı, Sivas	14
Görsel 8: İzzet Savaş'ın Mezarı. Sivas/ Emlekhüyük Köyü	16
Görsel 9: Erzurum Bölgesi Âşıkları	22
Görsel 10: Sivas Âşıklar Bayramı. Ali İzzet Özkan, Şahturna, Veysel Şatıroğlu, Bahri Şatıroğlu, İzzet Savaş. 60'lı yıllar. Sivas.	42
Görsel 11: İzzet Savaş'ın 12 Perdeli Sazı.....	43
Görsel 12: İzzet Savaş, ?, Ali İzzet Özkan, Hasan Tural (Devrani)	47
Görsel 13: Röportaj Sırasında Çekilen Bir Fotoğraf. (Soldan Sağa) İzzet Savaş, Hacı Yetkin, 90'lı Yıllar. Sivas/Emlekhüyük Köyü.	48
Görsel 14: Âşık Veysel'i Ziyaret Sırasında Çekilen Fotoğraf. (Soldan Sağa) Bayram Çıtak, Veysel Şatıroğlu, İzzet Savaş, ?, 70'li Yılların Başı. Sivas /Sivrialan	49
Görsel 15: İzzet Savaş, Hasan Tural (Devrani), 80'li Yılların Sonu, Sivas	52
Görsel 16: Ortaköy Çermik Açılış Etkinliği, 90'lı Yıllar. Sivas	53
Görsel 17: Dost Ortamında Çekilmiş Bir Fotoğraf. 90'lı Yıllar, Sivas.....	54
Görsel 18: Ankara'da Bir Etkinlik Sırasında Çekilen Fotoğraf, İzzet Savaş, Ali Dinçal	54
Görsel 19: Âşık Hüseyin Gürsoy'u Anma Etkinliği Sonrası İzzet Savaş'a Verilmiş Ödül, Şarkışla/ Sarıkaya	55

Görsel 20: Özel Davetli Olarak Katıldığı Etkinlik, Hacı Yetkin, İzzet Savaş, 90'lı Yıllar, Ankara.	56
Görsel 21: Âşık Seyrani Anma Etkinlikleri, İzzet Savaş, 60'lı Yılların Sonu, Kayseri /Develi.....	59
Görsel 22: Âşık Veysel'in Vefatından Sonra Çıkan Gazete Haberi, İzzet Savaş, Ali İzzet Özkan. 1973.	60
Görsel 23: Âşık İzzet Savaş'ın Hatçe İsimli Albümünün Kapağı	72
Görsel 24: Âşık İzzet Savaş'ın Gurbet Bana İsimli Albümünün Kapağı	73
Görsel 25: Âşık İzzet Savaş'ın Mezar Taşı İsimli Albümünün Kapağı	74
Görsel 26: Âşık İzzet Savaş'ın Şu Fani Dünyada İsimli Albümünün Kapağı.....	75

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Emlek Bölgesi Haritası	35
Harita 2: Emlek Bölgesin İçindeki Köylerin Harita Üzerindeki Gösterimi.....	36

ÖZET	
Başlık: Âşık İzzet Savaş'ın (Aziyet) Hayatı, Eserleri ve Âşıklık Geleneği İçindeki Yeri	
Yazar: Mehmet DER	
Danışman: Doç. Dr. Mahir MAK	
Kabul Tarihi: 23/05/2023	Sayfa Sayısı: xi (ön kısım) + 110 (ana kısım)
Âşıklık geleneği geçmişten günümüze kadar aktarılan, günümüzde de canlılığını sürdüren köklü bir gelenektir. Emlek bölgesi, Türkiye âşıklık geleneği içerisinde önemli bir kültür merkezi konumundadır. Emlek bölgesi ağırlıklı Sivas ili içerisinde olmakla birlikte Tokat, Yozgat ve Kayseri illerini kapsamaktadır. Bu çalışma; Emlek bölgesini iyi bir şekilde yansıtan, âşıklık geleneğinin devam ettirilmesinde, yaşatılmasında rol alan, geleneğin temsilcilerinden İzzet Savaş'ın hayatı, sanatı, aşıklık geleneği içindeki yerini belirlemeye yöneliktir. Âşık İzzet Savaş üzerine, akademik hassasiyetler güdülerak yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Bu gelenek temsilcisi üzerine bir alan yazının olmayışı, Âşık İzzet Savaş üzerinden gelenek dışındaki âşıklığın tanımlanması çalışmanın odaklandığı temel problemdir. Çalışmanın birinci bölümünde Âşık İzzet Savaş'ın hayatı, ikinci bölümde Anadolu âşıklık geleneği, Türkiye'de âşıklık geleneği ve âşıklıkla ilgili temel bilgiler, Emlek bölgesi âşıklık geleneği anlatılmış ve İzzet Savaş'ın bu gelenek içindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Âşık İzzet Savaş'ın yazmış olduğu eserlerin transkripsiyonu, İzzet Savaş için yazılmış eserlerin transkripsiyonu verilmiş, amaçlı rastgele örneklem ili seçilmiş sekiz kırık, sekiz uzun hava notaya alınarak incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırmalarda kullanılan veri analiz yöntemlerinden doküman analizi, İzzet Savaş'ın biyografisi oluşturulurken öyküleme, notaya alınan eserlerin seçiminde amaçlı örneklem modeli kullanılmıştır. Çalışma içerisinde Anadolu ve Türkiye âşıklık geleneği tanımlanmaya çalışılmış, Emlek bölgesinin yöreye özgü çalgısal, vokal ve müzikal özellikleri ortaya koyulmuştur. İzzet Savaş'ın dört albümünün her birinden ikişer uzun ve kırık hava notaya alınarak yöreye özgü olan özelliklerle benzerlik ve farklılıklar ortaya koyulmuştur.	
Anahtar Kelimeler: İzzet Savaş, Âşıklık Geleneği, Sivas Âşıklık Geleneği, Emlek Yöresi	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Life and Works of Âşık İzzet Savaş (Aziyet) and her Place in the Minstrelsy Tradition	
Author of Thesis: Mehmet DER	
Supervisor: Assoc. Prof. Mahir MAK	
Accepted Date: 23/05/2023	Number of Pages: xi (pre text) + 110 (main body)
It is a deep-rooted tradition that has been transferred from the past of the minstrel tradition to the present and continues to be alive today. The Emlek region is an important culturel center within the Turkish minstrel tradition. Real estate regions are together within the province of Sivas and include the provinces of Tokat, Yozgat and Kayseri. This work; The life and art of İzzet Savaş, who is one of the representatives of the tradition, who reflects the region well and plays a role in the continuation of the tradition of minstrelsy, is aimed at determining his place in the tradition of minstrelsy. There is no study on Âşık İzzet Savaş, based on academic sensitivities. The lack of a literature on this representative, the definition of non- tradition İzzet Savaş is the main problem that the study focuses on. In the first part of the study, the life of Âşık İzzet Savaş, in the second part, the Anatolian minstrel tradition, the minstrel tradition in Turkey and basic information about minstrelsy, the minstrel tradition of the Emlek region are explained and the place of İzzet Savaş in this tradition has been tried to be determined. In the third and last part of the study, the transcription of the works written by Âşık İzzet Savaş, the transcription of the works written for İzzet Savaş were given, and the eight broken and eight long air notes chosen randomly for the purpose were examined. In the study, document analysis, one of the data analysis methods used in qualitative research, narration while creating İzzet Savaş's biography, and purposeful sampling model were used in the selection of the notated works. In the study, the tradition of Anatolian and Turkish minstrelsy has been tried to be defined, and the instrumental, vocal and musical characteristics of the Emlek region specific to the region have been revealed. Two long and broken air notes were taken from each of İzzet Savaş's four albums, and similarities and differences were revealed with the features peculiar to the region.	
Keywords: İzzet Savaş, Minstrel Tradition, Sivas Minstrel Tradition, Emlek Region	

GİRİŞ

Son yıllarda Anadolu'daki aşıklık geleneği üzerine yapılan akademik çalışmalarda belirgin bir artış görülmektedir. Alanın çeşitliliği ve bölgeden bölgeye gösterdiği farklılıklar, müzik araştırmacıları nezdinde âşıklık geleneği üzerine çalışmaları ayrıcalıklı bir yere taşımıştır. Âşıklık geleneğinin önemli merkezlerinden birisi olan Sivas geçmişten günümüze pek çok âşığa ve etkinliğe ev sahipliği yapmış bir kültür merkezidir. Bu kültürel bölgelere önemli örneklerden birisi Emlek bölgesidir.

Emlek, Sivas olarak tanımladığımız kültürel alan içinde, Anadolu aşıklık geleneğinin kendine özgü temsillerini yaratmıştır. Emlek bölgesi olarak tanımlanan kültürel alan ve bu alanın önemli temsilcilerinden biri olan Âşık İzzet Savaş da geleneğin temsili ve anlaşılması açısından kıymetlidir. Pir Sultan Abdal, Âşık Kamter, Âşık Veli, Âşık Agâhi, Âşık Kul Sabri, Âşık Veysel Şatıroğlu, Âşık Ali İzzet Özkan gibi halk ozanları yetiştirmiş bu kültürel alanın son temsilcilerinden Âşık İzzet Savaş üzerine, akademik hassasiyetler güdülerek yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmayla birlikte, Anadolu aşıklık geleneği içinde Emlek yöresinin tanımlanması, gelenek dışındaki âşıklığın tanımlanması, Âşık İzzet Savaş'ın temsili açıdan nasıl bir anlam ifade ettiği ve bu gelenek içerisindeki yerinin irdelenip kayıt altına alınması amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada, Aşık İzzet Savaş'ın sanat yaşamı öyküleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Doküman analizi ile konuya dair görsel, işitsel ve yazınsal malzemeye ulaşılmış; Aşık İzzet Savaş'ın yakın çevresi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak Aşık'ın, hayatı, âşıklığı ve âşıklık geleneği içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan doküman analizi sonucunda, emlek bölgesi âşıklık geleneği ve âşık İzzet Savaş'ın bu gelenekteki yerine dair yetersiz ve net olmayan bilgilere ulaşılmıştır. Konuya dair çalışmalar incelendiğinde daha ziyade “Emlek Yöresi Alevi Âşıkları” “Beserek Haber/Dayanışma/Kültür Dergisi” “Emlek Alevi Coğrafyası” “Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatı” olmak üzere daha genel bir alan yazınına rastlanmaktadır. Âşık İzzet Savaş'la ilgili ise yazılı herhangi bir kaynak bulunamamış, kişisel arşivlere ulaşılmıştır. Âşığın yakın çevresiyle yapılan kişisel görüşmeler, erişilen arşivler ve âşık üzerine yapılan diskografi çalışmaları elimizdeki dokümanları oluşturmaktadır. Emlek yöresi âşıklık geleneğini tanımlarken, yöre üzerine yazılmış az sayıda kaynak doküman analizi yöntemiyle incelenmiş, Âşık

İzzet Savaş başta olmak üzere, yöreden yetişmiş diğer halk ozanları eserlerinin içerik analizi ile irdelenerek, çalgısal ve söz yapılarının transkripsiyonları yapılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Âşık İzzet Savaş'ın hayatı başlığı altında; doğumu ve memleketi, Anne-baba ve kardeşleri, askerlik dönemi, eğitim durumu, evliliği ve çocukları, yapmış olduğu meslekler ve vefatı başlıkları seçilerek biyografisi oluşturulmuştur. İkinci bölümde Anadolu âşıklık geleneği, Türkiye’de âşıklık geleneği ve âşıklıkla ilgili temel bilgiler verildikten sonra Emlek bölgesi âşıklık geleneği anlatılmış ve İzzet Savaş'ın bu gelenek içindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Âşık İzzet Savaş'ın yazmış olduğu eserlerin transkripsiyonu, İzzet Savaş için yazılmış eserlerin transkripsiyonu verilmiş, amaçlı rastgele örneklem ili seçilmiş “Gurbet Bana”, “Hatçe”, “Mezar Taşı”, Fani Dünya” albümlerinde yer alan sekiz kırık, sekiz uzun hava notaya alınarak incelenmiştir.

Araştırmanın Konusu

Büyük bir kısmı Sivas ili içerisinde bulunan, Sivas haricinde Yozgat, Kayseri ve Tokat illerinin bir bölümünü kapsayan Emlek bölgesi olarak tanımlanan kültürel alan ve bu alanın önemli temsilcilerinden biri olan Âşık İzzet Savaş geleneğin temsili ve anlaşılması açısından kıymetlidir. Bölge kültürüne önemli katkıları olan ve üzerine akademik olarak çalışılmamış bir âşık olan İzzet Savaş üzerinden gelenek dışındaki âşıklığı anlatmak çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. İzzet Savaş'ın hakkında akademik bir çalışmaya ulaşılamaması ve eserlerinin notasyonunun bulunmaması akademik bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Âşığın hayatı ve eserleri alan yazınına kazandırılmıştır.

Problem Cümlesi

Emlek bölgesi âşıklık geleneği İzzet Savaş üzerinden tanımlanırken gelenek dışında “atfedilen âşıklık” âşık tanımlaması yapılabilir mi sorusu çalışmanın odaklandığı temel problemdir. Âşık İzzet Savaş üzerine, akademik hassasiyetler güdülerek yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Kaybolmaya yüz tutmuş bu geleneğin ve bu gelenek temsilcisi üzerine bir alan yazının olmayışı, çalışmanın odaklandığı problemlerdendir.

Araştırmanın Amacı

Âşıklık ile ilgili alan yazını incelendiğinde âşık kavramına genelde gelenek üzerinde bakıldığını görmekteyiz. Bu çalışmayla gelenekten farklı bir âşıklığın da var olduğunu vurgulamak ve yapılacak çalışmalara farklı bir bakış açısı sunmak amaçlanmıştır. Bu çalışmanın amacı; Âşıklığın gelenek dışında yeniden tanımlanmasıdır. Tanımlama İzzet Savaş örneğiyle yapılmıştır. Emlek bölgesi olarak tanımlanan kültürel alanın ve bu alanın önemli temsilcilerinden biri olan Âşık İzzet Savaş'ın gelenekteki temsili rolü ve anlaşılması kıymetlidir.

Araştırmanın Önemi

Âşıklık geleneği yüzyıllar boyunca varlığını sürdürerek günümüze kadar gelmiştir. Her âşık bu gelenek zincirinin bir halkasıdır. Dolayısıyla geçmişle gelecek arasında bir köprü kurmak, geçmişi geleceğe aktarmak her âşığın görevidir. Bu bağlamda, Sivaslı İzzet Savaş'ın hayatının ve eserlerinin ortaya koyulması bu geleneğin devamlılığı açısından önem taşımaktadır.

Sınırlılık

Tez içerisinde notaya alınan 16 eser, İzzet Savaş'ın icra ettiği 63 eser içerisinde amaçlı rastgele örneklem yöntemiyle seçilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden öyküleme kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında âşıklık geleneği ve Sivas'taki âşıklık geleneğine yönelik doküman analizi yapılmış, bu alanda ulaşılabilen kaynaklar incelenmiştir. Ayrıca İzzet Savaş'ın yakın çevresi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Tez'in ikinci bölümü olan Anadolu âşıklık geleneği bölümünde başta İhsan Öztürk olmak üzere Doğan Kaya, Mehmet Özbek, Kubilay Dökmetaş gibi alanında uzman kişilerle kişisel görüşmeler yapılmıştır. Üçüncü bölümün sonunda notaya alınan eserler amaçlı örneklemle seçilmiştir. Olasılık olmayan örnekleme yöntemlerinden birisi olan amaçlı örneklem, araştırmacının çalışma evrenindeki hangi öğenin evreni en iyi temsil edeceği ve faydalı olduğu kanısıyla örnekleri seçmesidir (Güçlü, 2019: 90). Bu örneklem yöntemine

rastgele seçim eklenerek amaçlı rastgele örneklem yöntemi ortaya çıkmıştır. (Oral, Çoban, 2020:238).

1. BÖLÜM: ÂŞIK İZZET SAVAŞ'IN HAYATI

1.1. Hayatı

İlk olarak Emlekhüyük köyü muhtarı Ahmet Yerlikaya aracılığıyla âşığın yeğeni Hasan Savaş ile iletişime geçilmiştir. Yeğninden çocuklarının iletişim numaralarını alınmış, âşığın oğlu Arif Savaş ile iletişime geçilip yapılmak istenen çalışma anlatılmıştır. Arif Savaş elinden gelen her şeyi yapacağını belirttikten sonra ailesi ve yakın çevresinden oluşan bir görüşme listesi oluşturulmaya başlanmıştır. Bu görüşme listesinde oğlu ve kızı birinci derece yakını, dünürü ve yeğeni yakın akrabaları, âşığı yakından tanıyan birlikte zaman geçirmiş, aynı ortamda bulunmuş, âşıklığı ve kişiliği hakkında bilgi sahibi olan kişilerse yakın çevresini oluşturmaktadır. Liste hazırlandıktan sonra görüşmelerin yapılacağı yer hakkında Arif Savaş'la istişare edilmiştir. Hem listedeki kişilerin bir arada bulunabileceği hem de köy halkından âşığı tanıyanlarla yapılabilecek görüşmeler göz önüne alınarak, âşığın doğup büyüdüğü ve vefat ettiği köy olan Emlekhüyük köyünde röportajları yapmaya karar verilmiştir. Emlekhüyük köyü göç veren bir köy olduğu için yerleşik nüfusu çok olan bir köy değildir. Genellikle yaz aylarının belli bir döneminde, bayram, düğün ve cenaze gibi durumlarda Emlekhüyük köyünde insanların aynı anda köyde olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum âşığın ailesi ve yakın çevresini de kapsadığı için Ramazan Bayramının üçüncü günü (03.05.2022) köye gitmeye karar verilmiştir. Köye gittiğimizde ilk olarak âşığın oğlu Arif Savaş ve kızı Pınar Savaş Ögünç'le kişisel görüşme gerçekleştirilmiştir. Âşığın büyük oğlu yurtdışında olduğu için internet üzerinden iletişim sağlanmıştır. Âşığın birinci derece yakını olmaları sebebiyle âşık hakkında genel ve özel bilgileri oğulları ve kızından alınmıştır. Görüşme haricinde âşıkla ilgili yazılı, işitsel ve görsel materyaller de toplanmıştır. Âşığın dünürü olan Güher Budak ve yeğeni olan Hasan Savaş'la yarı kurgulu kişisel görüşme yapılmıştır. Emlekhüyük köyünden olan ve âşığı tanıyan Ali Karakul, Hıdır Vural, İsmet Kaygusuz'la köye gittiğimiz gün kişisel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Köyde olamayan kişilerle görüşmek ve âşık hakkında eksik olan bilgileri tamamlamak için 07.05.2022 tarihinde Ankara'nın Dikmen ilçesine gidilmiştir. Oğlu Arif Savaş'la eksik bilgileri tamamladıktan sonra yine Dikmen'de bulunan Emlek Hüyükçüler Sosyal Dayanışma ve Kültür Derneğine gidilmiş, burada dernek başkanı Ekrem Tektaş'la kişisel görüşme yapılmıştır. Hem köyde hem de Ankara'da

görüşemediğimiz Muharrem Soydemir ve Veysel Kaymak’la telefon üzerinden görüşme sağlanmıştır. Yapılan kişisel görüşmeler ve taranan dergiler sonucunda Âşık İzzet Savaş’ın biyografisi ortaya koyulmuştur. Biyografi oluşturulurken kronolojik sıraya dikkat edilmiştir.

1.1.1. Doğumu ve Memleketi

Âşık İzzet Savaş’ın doğum tarihi net olmamakla birlikte 1933 yılında Sivas Emlek Hüyük köyünde dünyaya gelmiştir. İzzet Savaş, Yetkin (2002: 3) ile yaptığı röportajda, 1928 yılında dünyaya geldiğini fakat doğumundan beş yıl sonra 1933 yılında nüfusa kaydettirildiğini ifade etmiştir.

İzzet Savaş’ın annesi Ayşe Savaş dönemin koşullarında doktorun, gaz lambasının olmadığı bir ortamda doğum yapmış, doğum sırasında da hayatını kaybetmiştir. İzzet Savaş, Hacı Yetkin (2002: 4) ile yaptığı röportaj sırasında durumu “Ben bir yana anam bir yana düşmüş. Anam beni bir kere bile emziremeden ölmüş” şeklinde açıklamıştır. Âşık İzzet Savaş doğduğu gün öksüz kalmıştır. Köydeki küçük çocuğu olan kadınlar İzzet Savaş’a süt anneliği yapmıştır. Haydar Savaş annesi vefat eden oğluna bakamayınca, kardeşi Musa Kahya ve eşi Hatice’ya İzzet Savaş’ı evlatlık vermiştir. İzzet Savaş 20 yaşına kadar, Emlek bölgesi önemli âşıklarından Âşık Ali İzzet Özkan’ın da babası olan Musa ve Hatice Özkan’ın yanında büyümüştür. Çocukluk dönemi içerisinde kıtlık ve salgın hastalıklar sonucunda yetişkin ve çok sayıda çocuk vefat etmiştir. Bu hastalıklara Âşık İzzet Savaş’ta yakalanmış, hatta öleceği sanılmış ancak hayatta kalmıştır. Doğduğu anda öksüz kalan, hastalıklar atlatan, gençliğini zor işlerde çalışarak geçiren âşığın bu durumu komşu kadınlarında dikkatinden kaçmamıştır. Çektiği eziyet ve azapları gören kadınlar Âşık İzzet Savaş’a aziyet (eziyet) lakabını yakıştırmışlardır. Görsel 1, İzzet Savaş’ın gençlik dönemiyle ilgili ulaşılan tek fotoğraftır. Şekil 1’de sağ üst köşede Ali İzzet Özkan’ın yazısıyla “aziyet” ve “izzet” yazmaktadır (Arif Savaş, Kişisel iletişim, 28.01. 2023).

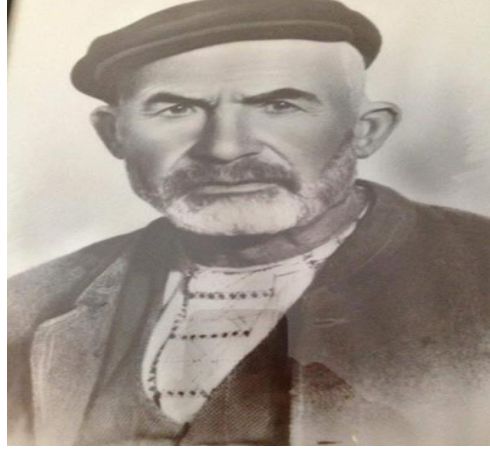
Görsel 1: İzzet Savaş'ın Gençlik Dönemi

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Âşık, Emlekhüyük köyünde doğup büyüse de ailesinin Horosan'dan Sivas'ın Zara ilçesine, oradan da Emlekhüyük köyüne göçtükleri bilinmektedir (Arif Savaş, Kişisel iletişim, 03.05. 2022). Zara, Sivas'ın bir ilçesi olmasına rağmen Şarkışla Emlek Hüyük köyüne 150 km uzaklıktadır. Ayrıca Emlek kültür bölgesi olarak tanımlanan bölgenin sınırları içerisine dahil edilmemektedir. Sivas ilçe fark etmeksizin pek çok âşık yetiştirmiş bir ildir fakat emlek bölgesinin kendine ait temsilleri bulunmaktadır. Emlekhüyük köyü geçmişten bugüne pek çok âşık yetiştirmiş bir köydür. Komşu köyleri olan Ortaköy, Sivrialan, Örenyurt gibi köylerin yetiştirdiği âşıklara bakılınca, Âşık İzzet Savaş'ın yetiştiği bölgenin zengin bir müzik kültürüne sahip olduğu görülmektedir.

1.1.2. Anne-Baba ve Kardeşleri

Babasının ismi Haydar, annesinin ismi Ayşe'dir. Haydar Savaş'ın fotoğrafı görsel 2'de verilmiştir. Haydar Savaş, sırasıyla Fatma, Ayşe ve Elife isimli kadınlarla toplamda üç evlilik tapmıştır. Âşık İzzet Savaş, Haydar Savaş'ın ikinci evliliğinden olan son çocuğudur. Toplamda ise altıncı çocuktur. Âşığın iki tane öz, sekiz tane üvey kardeşi vardır.

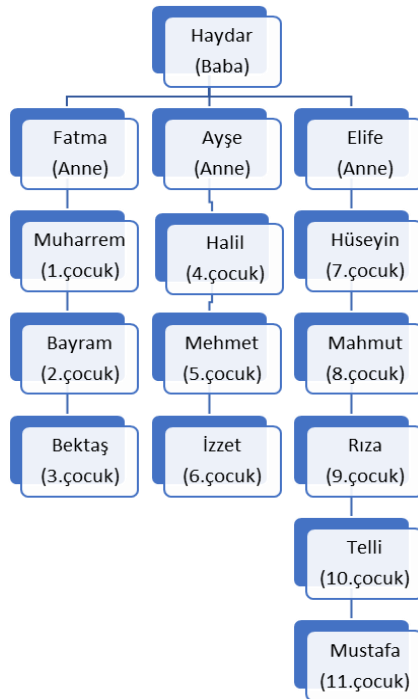

Görsel 2: İzzet Savaş'ın Babası
Haydar Savaş

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Ailesi ve kardeşleriyle olan ilişkisini en büyük oğlu Behcet Savaş şu şekilde anlatmıştır:

“Babasını anlatırken çok iyi insan derdi. Dedemin ilk evliliğinden üç çocuğu olmuş, hanımı vefat etmiş. Bir süre sonra babaannemle evlenmiş. Babaannem son çocuğu (3.) babamı doğururken vefat etmiş. Dedemin toplam altı çocuğu olmuş. Dedem üçüncü kez evlenmiş. Babam annesiz kalınca kendini o eve ait hissetmemiş, dışlanmış hissetmiş. Ali İzzet Özkan’ın babasının evinde büyümüş. Farklı ortamda büyüyünce babası ve kardeşlerine soğukluk hissetmiş. Kardeşleri arasında soğukluk olsa da hiçbirine laf söyletmezdi” (Behcet Savaş, Kişisel iletişim, 26.09.2022).

Şekil 1: İzzet Savaş'ın Anne, Baba ve Kardeşlerinden Oluşan Soyağacı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.1.3. Askerliği

Âşık İzzet Savaş'ın askere gidiş tarihi net olarak bilinmemekle birlikte 1950'li yılların başı olduğu söylenebilir. İstanbul Beşiktaş'ta 3 sene er olarak askerlik yapmıştır. Daha önceden tanıdığı, hemşerisi olan Divrikli ozan Mehmet Ali Karababa asker arkadaşısıdır. “Âşık İzzet Savaş'ın askerlik yaptığı dönemde İstanbul'da âşıklar bayramı düzenlenmiş ve İzzet Savaş bu etkinlikte sahnede yer almıştır. Bu etkinliklerde yer almadan önce Şemsi Yastıman ile tanışmıştır”(Arif Savaş, Kişisel iletişim, 03.05. 2022). Halk müziği adına önemli isimlerden olan Şemsi Yastıman ile provalar yapmış, izin günlerinde bağlama eğitimi almıştır. Şemsi Yastıman ile tanışmasını oğlu Behcet Savaş şu şekilde anlatmıştır: “Askerlik zamanında dedem (Ali İzzet Özkan) Şemsi Yastıman'ın oraya gideceksin selam söyleyeceksin o sana elinde geldiğince yardım eder demiş. Babam izin günlerinde Şemsi Yastıman'ın yanına gittiğini sazı da orada ilerlettiğini söylerdi. Babama ilk sazını Şemsi Yastıman hediye etmiş, hayatı boyunca o sazdan başka bir saz kullanmadı ” (Behcet Savaş, Kişisel iletişim, 26.09.2022). Askerliğini er olarak yapsa da çeşitli etkinlik ve toplantılarda sahne almıştır. İzzet Savaş da birçok âşık gibi tahsil görmemiştir. Dönemin olanakları ve yaşam koşulları, eziyet ve acılar içinde büyüyen Âşık İzzet Savaş'ın herhangi bir eğitim alamamasına neden olmuştur. Okuma ve yazmayı ise askerde öğrenmiştir.

1.1.4. Eğitim Durumu

Doğduğu anda öksüz kalan ve akrabalarına evlatlık verilen âşık İzzet Savaş'ın herhangi bir eğitim geçmişi olmamıştır. Dönemin koşulları, yaşadığı köyde okulun bulunmaması, en yakın okulun yürüyerek birkaç saat uzakta olması, çalışmak zorunda olması, ekonomik imkansızlıklar eğitim almasında engel olduğu söylenebilir. Okumaya ve yazmayı askerde öğrenen İzzet Savaş, okumaya devam edip geliştirse de yazma konusunda kendini çok fazla geliştirmemiştir. Yazması iyi olmadığı sözleri kendisine ait olan eserlerini yaşlılık dönemlerinde oğlu Arif Savaş'a not aldırmıştır.

1.1.5. Evliliği ve Çocukları

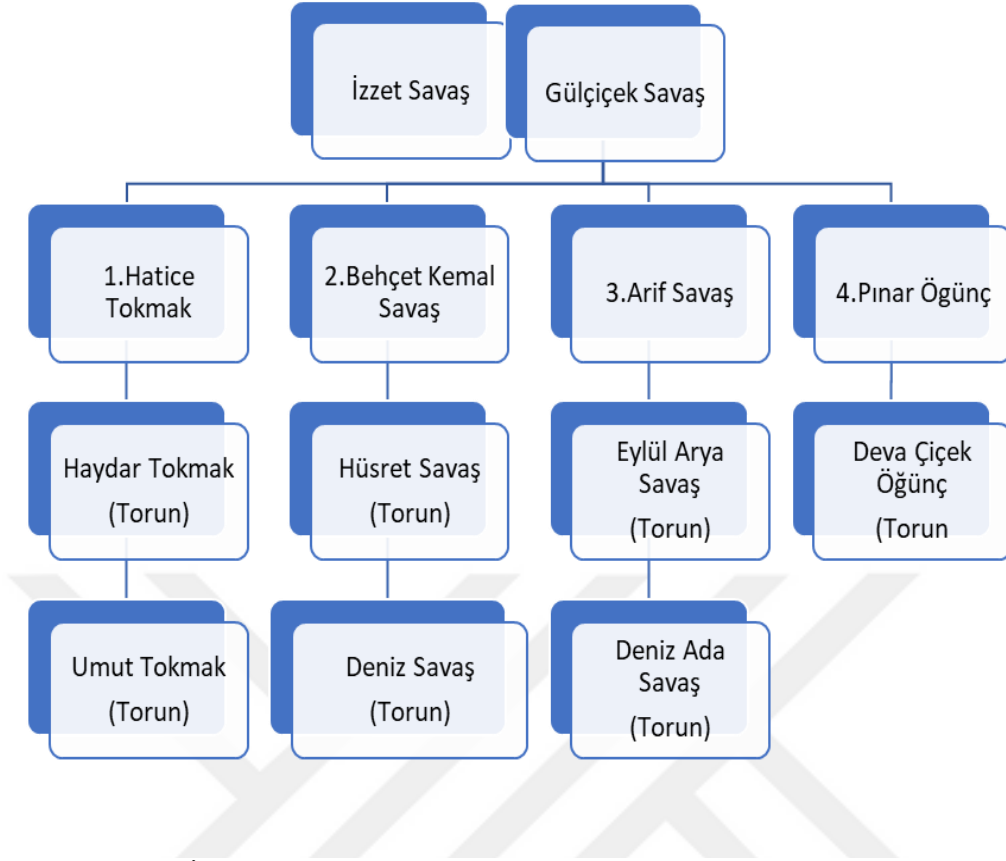
Âşık İzzet Savaş'ın iki evliliği olmuştur. Evlilik tarihleri net olarak bilinmemektedir. Bütün çocukları ikinci evliliğindendir. Görsel 3'te, Gülçiçek Savaş ve İzzet Savaş'ın fotoğrafı verilmiştir. En büyük çocuğunun 1962 doğumlu olduğu göz önünde bulundurulursa 1950'li yıllarında sonu ya da 1960'lı yılların başında evlendiğini söyleyebiliriz. Belirttiğimiz tarih aralığında Gülçiçek hanımla evlenmiştir. Bu evlilikten dört çocuğu olmuştur.

Görsel 3: Gülçiçek Savaş ve İzzet Savaş, 80'li Yıllar. Sivas/Emlekhüyük Köyü

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

En büyük çocuğu olan Hatice Savaş 2020 yılında kanser hastalığı sebebiyle vefa etmiştir. Behçet Kemal isimli oğlu Almanya'da yaşamaktadır ve bir fabrikada çalışmaktadır. Arif Savaş isimli oğlu Ankara dikmende ticaretle uğraşmaktadır. En küçük çocuğu olan Pınar Öğünç Ankara'da yaşamaktadır ve ev hanımıdır. Hatice, Behçet Kemal ve Arif isimli çocuklarının ikişer çocuğu, Pınar isimli kızının ise bir çocuğu bulunmaktadır. İzzet Savaş'ın eşi, çocukları ve torunlarından oluşan soyağacı şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2: İzzet Savaş'ın Eşi, Çocukları ve Torunlarından Oluşan Soyağacı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ailesinde profesyonel olarak müzikle uğraşan yoktur. Ailenin büyük kısmı bağlama çalmakta ve türkü söylemektedir. Âşığın büyük oğlu Behçet Savaş (Kişisel iletişim, 26.09.2022) çalıp söylemenin Ali İzzet Özkan'dan babasına, babasından bir alt kuşağa devam eden bir durum olduğunu ifade etmiştir. Kazandığı ilk parayla saz aldığını söyleyen Behçet Savaş, askere gidince bağlamayı kardeşi Arif'in aldığını belirtmiştir. En büyük çocuk olan Hatice Savaş'ın da bağlama çaldığını belirtmiştir. Görsel 4'te İzzet Savaş'ın aile fotoğrafı verilmiştir.

Görsel 4: İzzet Savaş ve Ailesi. (Soldan Sağa) Behçet Savaş, Gülçiçek Savaş, Arif Savaş, İzzet Savaş. Ön Tardafta; Aynur Savaş.

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

1.1.6. Meslekleri

Askerlik dönüşü Sarıkaya köyünde Büyük Mustafa, Bacak Mehmet ve Mehmet Ali isimli kişilere 12 yıl azaplık ¹etmiştir (Türkölfe, 2019: 43). “Azaplık haricinde duvar ustalığı da yapmıştır. Daha sonra Âşık Ali İzzet Özkan’ın yanında saz çalıp türkü söylemeye başlamıştır. Bu zamandan sonra asıl mesleği ve ekmek teknesi sazı olmuştur. Bağlama çalgısından önce bir müddet keman çalgısıyla da ilgilenmiştir” (Pınar Savaş, Kişisel iletişim, 03.05.2022; Arif Savaş, Kişisel iletişim, 03.05.2022). “Bir dönem keman ve kaval çalmış hevesi varmış ama imkânı yokmuş. Keman çalmayı içinden çok geçirmiş sesinin çok acı geldiğini belirtmiştir” (Behcet Savaş, Kişisel iletişim, 26.09.2022). Keman ve kaval çalgısıyla çocuk yaşta ilgilendiği için işitsel veya görsel bir belge bulunamamıştır. Dost meclislerine, açılış törenlerine, festivallere, muhabbet ortamlarına, etkinliklere bağlamasıyla eşlik etmiştir. Bu fotoğraflardan ikisi görsel 5 ve 6’da verilmiştir.

¹ Büyük sıkıntı- eziyet, Anadolu’nun birçok bölgesinde çiftlik uşağı (TDK, 2020). Azaplık bölgede karın tokluğuna çalışma anlamında kullanılmaktadır.

Görsel 5 :Emlek Köyü Setsam Fakrika Temel Atma Töreni. 60'lı Yılların Sonu. Sivas

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Görsel 6: Emlekhüyük Köyü Muhabbet Ortamı. (Soldan Sağa) Bektaş Hoşnıt, İzzet Savaş, Hasan Savaş, Sebahattin Gürsoy, Hacı Yetkin. 90'lı Yılların Başı. Sivas/Emlekhüyük Köyü

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Hayatının uzun bir dönemini doğduğu Emlek Hüyük köyünde geçirse de 60'lı yıllarda bir müddet Ankara'da ikamet etmiştir. Ankara dışında Almanya ve Avusturya'da da bir

dönem yaşamıştır (Arif Savaş, Kişisel iletişim, 03.05.2022). Avusturya'ya gidişi Rıza Çavuş (Gündoğdu), Ziya Özkan ve Yılmaz Kurt sayesinde. Rıza Gündoğdu Sivrialan köyündendir. Avusturya'da çalışmaktadır. Âşık İzzet Savaş yoksulluktan kurtulmak ve ailesine bakabilmek için Rıza Çavuş ve diğer arkadaşlarıyla Avusturya'ya gider. Âşık İzzet Savaş Avusturya'ya gittiğinde eşi ve iki üç yaşındaki kızını köyde bırakmak zorunda kalmıştır. Almanya'da uzun zaman iş aramışlar, çeşitli işlerde çalışmışlar bazı işlerden vizeleri olmadığı için para alamamışlar. “Babam (İzzet Savaş) kuru temizlemede bir iş bulmuş. O zamana kadar görmediği ütü makinesiyle ütü yapmış. Bu işi de sevmemiş. “Bana kadın işi değil erkek işi lazım, şöyle bütün ağırlığının omuzumda hissedebileceğim bir erkek işi” demiş” (Arif Savaş, Kişisel iletişim, 03.05.2022). Yurtdışına çıkan insanların yaşadığı zorlukların en önemlilerinden biri de kültür çatışmasına bağlı olarak kendi kültürlerine duydukları özlemlerdir. Yurt dışındaki kültüre, yaşam biçimine, sosyal ortamlara alışmak zor bir durumdur. Yurtdışına giden insanlar gittikleri yere kendi kültürlerini götürmüşlerdir ancak bir yandan da bu kültüre özlem duymuşlardır. Âşık İzzet Savaş'ı da köyüne döndüren sebep özlem duygusu olmuştur. Bu hasret ve özlemi de Avusturya'dayken yazdığı “Karadır Yazım” adlı şiirinde anlatmıştır. “Almanya'da olduğu dönemde halk müziği sanatçısı Sabahat Akkiraz ile bir araya gelmiş, hatta Sabahat Akkiraz'ın babası İzzet Savaş'ı ve eserlerini çok sevdiği için birkaç gün evlerinde misafir olarak da kalmıştır” (Arif Savaş, Kişisel iletişim, 03.05.2022).

Görsel 7:Şarkışla Ortaköy- Kızılırmak Köy Dernekleri Federasyonu Âşık Anma Etkinliği. (Solsan Sağa) İzzet Savaş, Sabahat Akkiraz. 2000'li Yılların Başı, Sivas

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

1.1.7. Vefatı

Âşık İzzet Savaş'ın yaşlılık ve son zamanlarını büyük oğlu Behcet Savaş şu şekilde aktarmıştır.

“Babamın son zamanlarında Almanya’dan Türkiye’ye geldim. Ben gelmeden iki üç ay önce düşmüş kalçası kırılmış. Doktora götürmüşler kalçası kırık başka bir şeyi yoktur demişler. Meğerse babamın ince bağırsağı yırtılma yapmış içerden. Çok teknoloji olmadığı için doktorlarda bunu bilememiş. Tekrar babamı köye getiriyorlar. Kırığı düzeliyor ama babam gittikçe daha kötüye gidiyor. Annem bu olaydan bahsedince izin aldım, babamın yanına gittim. Baba seni doktora götüreyim dedim. Dedi yok oğlum şu anda çok iyiyim dedi. Şarkışla’daki doktorlara götürdük bir şey yok kemik tutmuş dediler. Ama gittikçe kötülüyordu. O gün Ankara’ya geldim oradan Almanya’ya döneceğim. Telefon geldi baban kötüleşti diye. Ankara’dan direk köye geldik. Baktım babam gerçekten halsiz durumda. Ankara’ya hastanelere götürdük. Akrabaların tanıdığı profesör doktorlar vardı. Ameliyat günü verdiler. Koridorda sabah beşte dolaşırken bir tane profesör doktor bana dedi ki sen âşık babanın oğlu musun? Dedim evet. Biz âşık babanın türküleriyle büyüdük dedi. Benim diyeceğim dedi âşık babayı ameliyat ettirme dedi. Babamda sabah sekizde ameliyat olacak. Yüzde bir şans vermişlerdi zaten ama biz ameliyat ettirecektik. O doktor bağırsakta yırtılma olmuş ne yediyse kana karışmış âşık babayı zehirlemiş dedi. Tamamen zehirlenmiş yaşam şansı yok dedi. Narkozu verdikten sonra masada kalır dedi. Âşık babanın 6-7 gün zamanı var dedi. Âşık baba ne yapmak istiyorsa nereye gitmek istiyorsa oraya götür dedi. Bu konuşmadan sonra babamın yanına gittim. Beni görünce Behcet oğlum beni köye götür ben ameliyat olmayacağım dedi. Nerden çıktı baba dedim. Yok oğlum dedi beni seviyorsan annene telefon et yatağımı hazırlasın. Doktorlar geliyor eli şişeli, kaç yıl oldu ben bu derde düşeli diye bir türkü de okurdu bu sıralar. Babam ben ameliyat olmak istemiyorum deyince benim üstemden de bir yük kalktı. Sabah altı babamın yanından çıktım. İşlemleri hallettik. Babamı köye götürdük. Eve akrabalar geliyor, babam konuşuyor, sohbet ediyor. Kardeşleri geliyor sohbet ediyor. Bir kardeşi vardı Rıza. Onunla konuşmuyordu. Son zamanlarında gidin Rıza’yı çağırın dedi. Kimse çağırmak istemedi. Benim kardeşim sizin kardeşiniz değil, ben istiyorsam çağıracağınız dedi. Kardeşi geldi helalleşti. Herkes gitti ben annem babam kaldık odada. Anneme, külhancının kızı ben sana çok eziyet ettim dedi. Hakkını helal et dedi. Annem de sen benim çocuklarımın babasınsın, senelerdir

benim eşimsin dedi. Babam da benim de hakkım varsa gani gani helal olsun dedi. Sonra bana (Behcet Kemal) döndü. Hakkını helal et dedi. Ne demek baba dedim helal olsun. Sonra annem konuşmaya başlarken baktım babamın gözünden yaşlar gelmeye başladı. Ben orada hissettim babamın dili tutuldu. Akşam beş buçuk altı. O ara kayın babam geldi. Âşık baba beni tanıdın mı dedi. Babam gülümsedi. Ben dışarı çıktım. Kayınbabam, âşık baba bugün yolcu, hazırlıkları yapalım dedi. Dokuzuncu ayın on birinde 11.15 de vefat etti” (Behcet Savaş, Kişisel iletişim, 26.09.2022).

Yaşadığı dönemde sevilen, sayılan Âşık İzzet Savaş hem kişiliği hem de sanatı bakımından halka örnek olmuş bir âşıktır. 11.9.2004 tarihinde aramızdan ayrılan Âşık İzzet Savaş doğup büyüdüğü Emlekhüyük köyünde toprağa verilmiştir. Şekil 8, İzzet Savaş’ın mezarıdır. Mezar taşının ön kısmında bağlama resmi bulunurken arka kısmında kendi yazdığı “Karadır Yazım” adlı şiirin ilk kıtası yazılmıştır.

Görsel 8: İzzet Savaş'ın Mezarı. Sivas/ Emlekhüyük Köyü

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

2. BÖLÜM: ANADOLU ÂŞIKLIK GELENEĞİ

2.1. Etimolojik Olarak Ozan ve Âşık Terimleri

“Ozan, sazıyla kendisinin veya başka şairlerin şiirlerini söyleyen halk âşığı. Terimin Anadolu sahasında XIV. yüzyıldan önceki kullanımları bilinmemektedir. Asya kaynaklarında ise “kopuzcu ozan”lardan bahseden yazılı pek çok eser vardır. Dede Korkut hikayelerinde elinde kopuzu/ yeltemesi soy soylayan, boy boylayan şair tipine “ozan” denilmektedir” (Duygulu, 2014: 354). Anadolu’da yaygın bir şekilde kullanılan ozan terimi, zamanla âşık terimiyle ifade edilmeye başlanmıştır.

Köprülü (1962: 35) Oğuz çalgıcılarına verilen ozan adı 13. yüzyıldan itibaren kendilerini diğer şairlerden ayırmak ve ilham kaynaklarının kutsal olduğunu göstermek için âşık adını kullanmaya başlamışlardır. Benzer bir açıklamayı Artun (2005: 1; 2021: 1) şu şekilde yapmıştır: “Bu geleneğin temsilcileri 13. asırdan sonra kendilerini “âşık” olarak adlandırmaktadır. Âşık sözcüğü, önceleri islamî şiirler söyleyen şairler tarafından kullanılmış, daha sonra saz şairlerinin hepsi “âşık” adını almıştır” “Asya bozkırlarında hayatımıza giren ozanlık geleneği veya kurumu, İslami kültür çevresine girmemizden bir süre sonra, geçirdiği muhtelif değişim, dönüşüm ve gelişim sonucunda bu hüviyetini kazanmıştır” (Özarslan, 2001:1). “Âşık teriminin Türklerin İslam kültürüyle yoğun temasa geçtiği XVI. yüzyıldan sonra Arapçadan Türkçeye geçtiği sanılmaktadır. Ön Asya ve Balkanlarda “âşık” ile “ozan” terimleri birlikte, anlamdaş olarak kullanılır” (Duygulu, 2014: 48). Yakıcı (2007: 44) aynı şekilde, yapılan çalışmaların çoğunda âşıkların, ozanlık geleneğinin devam ettiricisi olduğu ortak kabulüne varıldığını ifade etmektedir.

Yukarıda “âşık” teriminin kullanılmaya başlanma tarihiyle ilgili iki farklı yüzyıl belirtilmiştir. Özdemir (2013: 13) bu durumu şu şekilde açıklamıştır: Âşık ifadesinin 13. yüzyılda görülmeye başlaması ve ancak 16. yüzyıl itibari ile yaygınlık kazanmasına rağmen, ozan kelimesi hem Selçuklular hem de Osmanlılar dönemindeki kaynaklarda görülmektedir. Akman, bu düşünceyi “Türklerin Konya’yı fethetmesinden sonra, Orta Asya’dan gelen ozanların burada, bir çalıp-söyleme geleneğini başlattıklarına ilişkin görüşler vardır.” şeklinde temellendirmiştir (2006: 139).

Ozan kelimesinden âşık kelimesine geçişteki süreci Çobanoğlu (2021: 150) şu şekilde belirtmiştir: “Ozan-baksı geleneği üzerine inşa olan tekke edebiyatının genişliği ve fonksiyonerliği karşısında, ozan-baksı geleneğini devam ettirenlerin gittikçe eserlerinde tematik olarak İslâmîleşmeleri ve yeni medeniyet dairesi içinde fonksiyonerliğini kaybetmeleri ki bu “ozan” kelimesinin uğradığı anlam değiştirmedeki “geveze” ve “herze söyler” gelme sürecinde de açıkça gözlenebilen bir husustur”. Bu sebep ozan kelimesinin yerine âşık kelimesinin kullanılmasını sağlayan sebeplerden birisidir.

Âşıklık geleneğiyle uğraşan kişiler, Türk tarihinin farklı bölgelerinde ve farklı zamanlarında değişik isimlere sahip olmuşlardır. Budak (2006: 6) ilkçağlarda toplumun temsilcisi konumunda bulunan; büyücülük, müzisyenlik ve hekimlik gibi işlerle uğraşan sanatçılara Kırgızların baksı, Yakutların oyun, Altayların kam ve Oğuzların ozan olarak isimlendirdiklerini ifade etmiştir (Budak, 2006: 16). Türk topluluklarında Şaman, Baksı, Kam, Ozan, Akın, Oyun, Koşukcu, Cırcı (Yırcı), Manascı gibi adlarla anılan âşıkların ataları; eski zamanlarda dini, sonraları ise sihri-dini özellikleri olan ozanlardır (Şenel, 1992: 2; Kaya, 1994: 35; Sakaoğlu 2014: 25). Bu sihri-dini mahiyetteki ozanlar şölen, yağ ve av merasimlerinde kendilerini göstermişlerdir. “Türk sözel kültürünün şekillenmesini, başlangıçta “şölen”, “yağ”, ve “sığır” (=av merasimleri) törenlerinde “ozan” ve “baksı”lar sağlamış olmalıdır. Böylelikle zaman içerisinde “Ozan- Baskı Geleneği” diye adlandırabileceğimiz bir “kurumlaşma”nın geldiği düşünülebilir” (Görkem, 2020: 7). Bu kurumlaşmanın günümüzdeki karşılığı ise âşıklık geleneğidir. Durbilmez (2008:17) ozanlıktan âşık tarzına geçişte tekke-kışla-kahvehane yaklaşmasının etkili olduğunu belirtmiştir.

Emnalar (1998: 220), âşık müziğinin aslında Türk müziğinin en eski ve milli bölümü olduğunu, direk İslamiyet öncesi kavimlerin müziğine dayandığını ve eski gelenekler üzerine kurulduğunu ifade etmiştir. Bu düşünce, İslamiyet öncesi Türk toplulukların icra ettiği müziğin zamanla ve üstüne eklenerek günümüz gelme durumunu ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle; âşıklık geleneği, Baksılıktan Ozanlığa geçişin devamı olarak yeni birikimlerle olgunlaşan bir kurumdur. Kaya, (1994: 29) âşıklığı tanımlarken geleneğin sadece çalıp söylemeye dayanmayan usta-çırak ilişkisiyle öğretilmesi gereken bir iş olmadığını ifade etmiştir. Bir kişinin âşık olarak görülebilmesi için ilk çağlardan günümüze kadar gelen ve gelişen geleneğe uyması gerektiğini belirtmiştir. Âşıklık geleneği usta-çırak ilişkisine dayanmaktadır. Toplumun kültürel birikimine ve milli

kültürüne dayanan usta-çırak ilişkisi, âşıklık geleneğinin gelecek kuşağa aktararak günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır.

Türk Dil Kurumunun (TDK [2022]) hazırladığı güncel Türkçe sözlükte âşık kelimesi, “bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan, vurgun, tutkun kimse”, “halk ozanı” şeklinde tanımlanmıştır. TDK’nin yaptığı tanıma bakılınca da “ozan” ve “âşık” kelimesinin aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Âşık kelimesi etimolojik olarak incelendiğinde TDK ile benzer bir tanım ortaya çıkmaktadır. “Âşık kelimesi, Arapça a- şî- ka kökünden türemiştir ve bir şeyin tiryakisi, meraklısı, hastası anlamına gelir” (Mutçalı, 1995: 571). Âşık kelimesini çeşitli şekilde tanımlayan yazarlarda bulunmaktadır. Ferit Devellioğlu’nun (Devellioğlu, 2016: 52) Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat’inde âşık: “Aşk sözcüğünün aslı, ışık olup, sevgi anlamına gelmekte, âşık ise birine, bir şeye tutkun, imre, emre” olarak tanımlanmıştır. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğünde: “Âşık elinde sazı olan çalgı aletiyle diyar diyar dolaşarak şiir okuyan kişi” olarak tanımlanmıştır (Pakalın, 1993: 99-100).

Duygulu’ya göre “Kendisinin veya başkasının deyişlerini yöresel ezgilere ekleyerek/ uyarlayarak söyleyen saz ve söz ustası (Duygulu, 2014: 48).

Dizdaroğlu’na (1969: 18) göre; Türkçe ışık, Arapça seven ve gönül anlamına gelen “âşık” sözcüğü, önceleri İslami şiirler söyleyen şairler tarafından kullanılmaya başlanmış daha sonra saz şairlerinin hepsi âşık adını almışlardır.

Köprülü’nün ifadesiyle âşıklar “şair-çalgıcı”lardır (Akt. Demir, 2013: 103).

Özbek’e (2014: 16) göre; sözlü şiir geleneğine bağlı olarak düzüp koştugu şiirlerini saz eşliğinde söyleyen halk şairi.

Emnalar’a (1998: 219) göre; âşık hem kendi yakımlarını hem de başka âşıkların malı olan eserleri sazı eşliğine ve özel bir çalış tekniğiyle kulaktan kulağa, kuşaktan kuşağa aktaran sanatçıdır.

Artun’a (20221: 1) göre; “Âşıklık; sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemle (yazarak) veya bu özelliklerin birkaçını birden taşıyan ve âşıklık geleneğine bağlı olarak şiir söyleyen halk sanatçısıdır. Bu söyleme biçimine ”âşıklık- âşıklama” âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de “âşıklık geleneği” adı verilmektedir”.

Şenel'e (1992: 1) göre “ âşıklık tarihten bu yana sözlü bir gelenek halinde yaşayan ve kendine has âdâp, an'ane ve erkana bağlılıkla korunan bir kültür müessesesidir. Varlığını asırlar öncesinden günümüze taşıyan bu müessese ve bu müessesenin fertleri âşıklar, milli kültürü koruyan ve yaşatan birer canlı kültür öğeleri olarak nitelendirilir” Âşıklar bulundukları dönemde yanlış gördükleri olayları, toplumu kötü etkileyecek durumları şiirlerinde işleyen, halk sözcülüğü görevi de olan sanatçılardır. Yardımcı (1999: 114) âşık tanımında âşıkların halk sözcüsü olması yönüne de yer vermiştir. Âşığın, Türk kültür geçmişine ve geleneğine bağlı olduğunu, elinde sazı dilinde Türkçe deyişleri ile toplum içinde yaşadığını, halk kaynağından beslenen halk sanatçısı olduğunu ifade etmiştir.

Coşar (2010: 86) âşıklığın en belirgin hususiyetinin söz söyleme sanatını en iyi şekilde bilmek ve kullanmakta gizli olduğunu ifade etmiştir. İnsanların kendini ifade etmesinin en önemli yolunun dil olduğu söylenebilir. Çoğu âşık saz çalmasını bilir. Genellikle bağlama eşliğinde eserlerini icra eden âşıklar bulundukları toplumların sosyal olaylarını dile getiren ve geleceğe aktaran kişilerdir. Âşıklık geleneği sözlü kültürümüzün önemli bir örneğidir. “Âşıklar hangi sosyal sınıfa veya yöreye mensuplarsa oralardaki kahvehanelerde, hanlarda, kervansaraylarda, köy odalarında, halka sazları eşliğinde şiir okur, hikâye anlatır, deyiş söylerler (Duygulu, 2014: 49). Bu sâyede kültür sözlü olarak aktarılmış olmaktadır. Âşıklık geleneğiyle ilgili çalışmalar yapan İmik ve Haşhaş'a (2017:38) göre; Âşıklık geleneği, geçmişten günümüze kültür aktarımının âşığın bireysel çabasıyla, usta-çırak ilişkisiyle, kulaktan-kulağa iletim vb. şekillerde sürdürüldüğü en önemli makamlardan birisi olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla, âşıkların sadece saz çalıp türkü söyleyen kişiler değil, birer kültür taşıyıcısı ve bir sonraki kuşağa aktaran olarak görülmelidir.

2.2. Türkiye’de Âşıklığın Coğrafyası

Kuzeydoğu Anadolu bölgesi âşıklık geleneğinin kendine has temsillerini yansıtan ve canlılığını koruyan bir bölgedir. Erzurum, Kars, Ardahan ve Artvin illeri bölge âşıklık geleneğinin temsili açısından daha ön planda olan illerdir. Bu illerin birbirine sınırı olması ve birbirleriyle etkileşim içerisinde olmaları ortak bir kültürün oluşmasını sağlamıştır. Hatta yakın bir döneme kadar Ardahan’ın Kars’ın bir ilçesi olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Düzgün (1998: 209) Erzurum’un döneminde ticaret yolları

üzerinde olmasının hem âşıkların ezgilerinin çeşitlenmesini hem de Erzurum ili âşıklık geleneğinin diğer âşıklık gelenekleri ile etkileşim içine girebildiğini ifade etmiştir. Bu etkileşim sonucunda gelenek sözlü olarak taşınmış ve çevre illerle etkileşim içerisine girilmiştir. Bu etkileşimin yaşanmasında hanlar, tekkeler, medreseler, âşık kahvehaneleri vb. ortamlar önemli rol oynamışlardır.

Âşıklık geleneğinin adına önemli bir il olan Kars ve çevresi günümüzde de bu geleneğin yaşatıldığı yerlerden biridir. “Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde âşıklık geleneğinin en eski tarihine sahip olan il Kars’tır. Kars ve Ardahan’ı birbirinden ayrı düşünmek mümkün olamadığı için ikisinin tarihinin de 14.yüzyıla kadar gittiğini söyleyebiliriz” (Akdağoglu, 2021: 51). Kars’ın Erzurum’la komşu olması ve diğer illere göre daha sık etkileşime girmeleri bölge âşıklık geleneğinin canlı olmasının sebeplerinden birisidir. Bu bölgede yetişen âşıklar pek çok âşık yetiştirmiş, bölgenin âşıklık geleneği adına canlı kalmasını sağlamışlardır.

“19. yüzyıl sonrasında Doğu Anadolu’nun iki çağdaş âşığı Şenlik ve Sümmani, âşıklık geleneğinin okulu niteliğindediler. Bunların etrafına toplanmış genç âşıklar, yıllarca bu iki ustanın çıraklığını yapmış ve onların tekniği ile yoğrulmuş olarak yetişmişlerdir. İshak Kemalî, Bardızlı Nihanî, Ummanî ve Yaşar Reyhanî gibi Erzurumlu âşıklarla, Çoruh boyu âşıklarında Sümmanî’nin büyük etkisi görülür. Diğer yandan âşık Şenlik son dönemlerde Doğu Anadolu’da büyük âşıklar yetiştiren geleneğin gerçek hocası veya onların tanımıyla pîridir” (Aslan, 1992:20).

Özarslan (1999:85) bugün Erzurum ve Kars çevresinde devam etmekte olan Doğu Anadolu bölgesi âşıklık geleneğinin icra töresi bakımından bu iki usta âşığın (Âşık Şenlik ve Âşık Sümmani) icralarına göre gelişme gösterdiğini ifade etmiştir. Kars Ardahan âşıkları 1870’lerden sonra Çıldırlı Âşık Şenlik koluna bağlı olarak ortaya çıkmışlardır (Akdağoglu, 2021: 53).

Kars âşıklık geleneği, sosyal hayatın değişimi (eski dost meclislerinin kurulmaması, âşık kahvelerinin eskisi gibi aktif olmaması, yeni sosyal aktivitelerin ortaya çıkması) ve teknolojik ilerlemelerin olumsuz etkilerine rağmen yöredeki âşıkların gayreti ile varlığını sürdürmektedir. Âşıkların bir araya gelerek geleneği sürdürdüğü toplantı mekânların sayısı az olsa da kendi aralarında kurdukları dernekler aracılığıyla etkinlikler yapmakta ve geleneği bu şekilde korumaya ve sürdürmeye çalışmaktadırlar. Dernekler haricinde Erzurum, Kars bölgesinde bazı restoranlar misafirlerine âşık

atışmalarını dinleme imkânı vererek hem âşıkların para kazanmasını hem de bu geleneğin tanıtılmasına olanak sağlamaktadır. İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Karadeniz bölgelerindeki âşıkların ve ortaya çıkardığı ürünlerin inkâr edilemez konumlarına karşın, Kuzeydoğu Anadolu bölgesi âşıklık geleneğinin yetiştirdiği âşıklar, bu âşıkların ortaya koydukların ürünler ve bu bölgede yaygın olarak görülen atışma örnekleri (lebdeğmez) bölgeyi âşıklık geleneğinin önemli merkezlerinden birisi olmasını sağlamıştır.

Bölgede canlılığını sürdüren bir diğer il Artvin'dir. Öksüz (2013) Artvin âşıklık geleneğinin Kuzeydoğu Anadolu âşıklık geleneğinden özellikle de Erzurum ve Kars'tan ayrı ve bağımsız düşünmemek gerektiğini ifade etmiştir. Artvin ilinin gelenekteki zengin yapısı “Âşıklar Yatağı” olarak tanımlayan yazarlar bulunmaktadır. “Yüzyıllar boyunca halkımızın âşık edebiyatına gösterdiği ilgi sonucu Çoruh boyları, halk edebiyatı araştırmacıları katında “Âşıklar Yatağı” olarak nitelendirilmiştir” (Akt. Akdağoglu, 2021: 51). Bölgede çalınan âşık bağlaması diğer bölgelerdeki sazlardan hem icra tekniği hem de yapısal açıdan farklılık göstermektedir.

Görsel 9: Erzurum Bölgesi Âşıkları

Kaynak: <https://kars.ktb.gov.tr/TR-183795/halk-ozanlari.html> / Erişim Tarihi: 26/02/2023

Görsel 9'da görüldüğü üzere âşıklar bağlamayı ayakta çalmaktadırlar. Atışma sırasında ortamın kalabalık olması sebebiyle bağlamaların teknesi genellikle büyüktür ve sazın

sap kısmı yukarıya doğru tutulmaktadır. Bitlis, Van bölgesi de tarihte âşıklığın yoğun olarak görüldüğü illerdir (Sertan Demir, Kişisel İletişim, 01.06.2023).

Karadeniz bölgesinde yer alan Kastamonu ve Bolu illeri Kuzeydoğu Anadolu bölgesi âşıklık geleneği kadar sistemleşmiş olmasa da merkezi konumları sebebiyle âşıkların uğradığı merkezlerden olmuşlardır. Kastamonu yöresi İç Anadolu ve Marmara bölgesindeki âşıklık geleneğinin sürdürüldüğü önemli merkezlere yakın bir konumdadır. Bu merkezi konum sebebiyle farklı bölgedeki âşıklar Kastamonu âşık meclislerine katılmış ve yöre geleneği ile etkileşim içerisine girmişlerdir. Bu etkileşim sonucu bölge âşıklık geleneği canlılığını korumuştur. Şenel'e (2009) göre Kastamonu'da âşıklık geleneğinin canlı bir hale gelmesinde ve yeni âşıkların yetişmesinde yöreye uğrayan Erzurumlu Âşık Emrah ve Dertli'nin etkileri olmuştur. Edinilen bilgiler kapsamında, yöreye gelen bu âşıkların etkileşimi ve kendilerine çırak edinmeleri 19. yy. da Kastamonu'da geleneğin en parlak dönemini yaşamasına neden olmuştur.

Bolu, Karadeniz bölgesinin bir ili olsa da merkezi bir coğrafi konumu sebebiyle İç Anadolu ve Marmara bölgesindeki gelenekle etkileşim içindedir. Döneminin ticaret yollarına yakın olması da farklı bölge âşıklarıyla etkileşim içerisinde olmasını sağlamıştır. Turan (2013: 7) Bolu'da yetişen âşıkları aşağıdaki gibi sıralamıştır.

“Şair Dertli, Geredeli Âşık Figani gibi Türk kültürüne önemli izleri olan dehâların yetiştiği bu coğrafya, Çin içlerinden Basarabya'ya, Afganistan'dan Ermenistan'a, Türkmenistan'dan İran'a, Sibiry'a'dan Balkanlara yayılan ve bu haliyle de kendisine geniş bir kültürel zemin bulan Köroğlu gibi destan kahramanını da yetiştirme ayrıcalığına sahiptir”.

Âşık Dertli 19. yy önemli şairlerinden biridir. Anadolu'da toplumun öncüsü konumunda olan ozanlardan biri olan Dertli'nin eserleri günümüzde de popülerliğinin korumaktadır.

Âşıklık geleneğinin görüldüğü belli başlı merkezler bulunmaktadır. “Kars, Ardahan, Iğdır, Erzurum bölgesinden başlayıp Erzincan'ın bazı bölgelerine temas eden bir hat düşünülebilir. Bu bölge içerisine Bayburt, Gümüşhane, Artvin de dahil edilebilir. Çoğu kitapta ana coğrafya olarak bu iller adlandırılıyor. Bu illere ek olarak Erman Artun'un destekleri ve etkisiyle birlikte Çukurova bölgesi de ön planda görülüyor” (Sertan Demir, Kişisel İletişim, 01.06.2023).

Akdeniz bölgesinde birbirine komşu olan Adana, Osmaniye ve Kahramanmaraş âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerine ve eserlerine ev sahipliği yapmış illerdir. Çukurova bölgesi geleneği üzerine detaylı çalışmalar yapan Erman Artun, Osmaniye bölgesi âşıklık geleneğiyle ilgili şu bilgilere yer vermiştir:

“Osmaniye âşıklık geleneği, güzelleme, semai, koçaklama, taşlama, destan, dini tasavvufi şiirler söyleyen âşıklar ve deyiş, güzelleme söyleyen âşıklar olmak üzere iki koldan yürümektedir. Osmaniye âşıklarının bir bölümü saz, söz ve doğaçlama birlikteliğine uyarak geleneğin bütün özelliklerini taşımaktadırlar. Âşıkların bir bölümü doğaçlama yapmadan saz ve sözle, yeni âşıkların bir bölümü de usta malı deyiş söyleyerek geleneği yaşatmaktadırlar. Âşıkların bir bölümü ise Osmaniye dışında doğmuştur. Yetiştikleri kültür Osmaniye âşıklık geleneği içinde olduğu için bu âşıkları Osmaniye âşıklar olarak niteleyebiliriz” (Artun, 1995: 14).

Karacaoğlan Adana halk kültüründe yaygın bir gelenek bırakmış, bu geleneği Adanalı âşıklar şiirlerinde yansıtmışlardır (Karlıelç, 2022: 16). Günay (1986: 77) Çukurova âşıklık geleneği âşık karşılaşmaları hakkında Âşık Feymani'den şu bilgileri derlemiştir: “Çukurova âşık karşılaşmaları: “merhabalaşma”, “sanat-ilim-muamma”, “tasavvuf”, “öğüt”, “koçaklama”, “koltuklama”, “bozlak okuma yarışı”, “güzellemede ustalık”, “ayrılırken gönül alma” ve “elveda” bölümünden oluşur.

Yurdun bazı kısımlarında âşıklık geleneği daha sistematik bir şekilde kurumsallaşmıştır. Çolak, (2019: 10) Adana-Osmaniye yöresindeki âşıklık geleneği, Erzurum-Kars yöresindeki kadar sistemli olmasa da gelenek bugün canlı olarak devam ettiğini, yurt genelinde adı duyulmuş Kul Mustafa, Feymani, İmami, Halil Karabulut bölgenin yetiştirdiği usta âşıklardan olduğunu ifade etmiştir.

Kahramanmaraş ili ise, âşıklık geleneğinin güçlü ve canlı bir şekilde yaşadığı önemli bir merkezdir. Bu geleneğin yaşatılması ve aktarılmasında bölge dernekleri önemli bir rol üstlenmiştir. Kahramanmaraş âşıklık geleneğinin temsilcileri Âşık Perişan, Derdiçok, Kul Ahmet, Âşık Mahzunî Şerif gibi pek çok âşık, yaşadıkları dönemin sorunlarını eserlerine konu edinmiş, halkın sesi olmuşlardır. “Kahramanmaraş-Afşin yöresinde ise kültürün aktarılabilmesi için aynı zaman da geleneğin devam ettirilebilmesi için dernekler kurulmuş düzenlenen festivallerle, şenliklerle aktarmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda yörede Âşıklık geleneği hâlen devam etmektedir”(Taşçı 2020: 94).

İç Anadolu bölgesinde bulunan Kırıkkale, Kırşehir, Yozgat birbirlerine sınırı olan, âşıklık geleneği bakımından da ortak özellikler taşıyan illerdir. Bu illerden birinde yetişen âşık bu bölgenin âşıklık geleneğinin canlı kalmasında rol almaktadır. Oğuz (1994, 172) Yozgat'taki âşıklık geleneğinden bahsederken bilinen en eski temsilcilerin XVIII. yüzyıla dayandığını belirtmiştir. Bu âşıklardan birinin Âşık İbrahim olduğunu, âşığın köy odalarında, kahvehanelerde, bey konaklarında sanatını icra ettiğini devrinin usta âşıkları ile atışmalar yaptığını ifade etmektedir. Yozgat'taki âşıkların bir kısmı hariç birçoğunda bâde içme, bir ustaya çırak olma, saz çalma ve şiirler söyleme gibi özelliklerin bulunmadığı belirtilmiştir (Oğuz, 1994: 183).

İç Anadolu bölgesinde âşıklık geleneği adına önemli illerden birisi de Konya ve Kayseri'dir. "Özellikle XIX. yüzyılda Kayseri, âşıklar için verimli bir coğrafya olmuştur. Halk şiirinin önemli isimlerinden Seyranî, Molulu Revaî, Gülşanî, Sıdkî, Şeyhî, Hilmî, Vahdetî, Himmetî, Âşık Derviş Osman, Mehmet Şükrü Efendi gibi âşıklar bu yüzyılda yetişmişlerdir" (Yılmaz2011: 5). "Kayseri'deki musiki hayatının Cumhuriyet dönemi öncesi kaynağını âşıklar ve ozanlar oluşturmaktadır. Şehrin halk müziği yaşamında ön sırada olan bu kişiler gerek bireysel gerekse toplu faaliyetlerde ürünlerini sergilemişler ve bu ürünlerin sözlü kültür ortamlarında kulaktan kulağa yayılmasını sağlamışlardır"(Aksoy 2021:28).

Konya, tarihte siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan süregelen merkezi bir konumdadır. Kentin sahip olduğu merkezi konumun getirdiği çeşitlilik ve zenginlik, şehir kültürü içinde karşımıza çıkmaktadır. Konya'da bulunan âşık kahveleri âşıklık geleneği adına önemli bir zenginliktir. Konya Âşık Şem'i gibi önemli âşıkları yetiştirmiş bir merkezdir. Mevlana'nın Konya'ya gelişi şehrin canlılık kazanmasında önemli etkindir. Çakır, (2005: 357) Konya'nın Mevlevî müziği ile ilişkisi hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: "Konya, başta Mevlâna ve Mevlevîlikten kaynaklanan bir müzik kültürüne sahiptir. Selçuklular döneminden itibaren musiki, sadece bir eğlenme ve dinlenme aracı olarak değil, dinî törenlerin, savaşların, doğum, sünnet, evlenme gibi toplumsal törenlerin vazgeçilmez unsuru olarak gelişmiştir." Konya'ya yakın olan Nevşehir'de yaşayan Hacı Bektaş-ı Veli ve ona bağlı olarak kurulmuş Bektaşilik tarikatından yetişen âşıklar bölge müzik kültürünün canlılığını sağlamıştır. Konya'nın kültürel zenginlikleri içerisinde bulunan tekkeler, medreseler ve âşık kahveleri de bölge müzik kültürünün zenginliği adına önemli yapılarıdır. Konya'da düzenlenen organizasyonlarla da âşıklık

geleneginin canlı tutulmasında önemli bir konumdadır. İlk olarak 1966 yılın düzenlenmeye başlayan “Konya Âşıklar Bayramı” Âşık Veysel’den Murat Çobanoğlu’na, Şeref Taşlıova’dan Âşık Feymanî’ye pek çok âşığın tanışmasında, tanınmasında ve âşıkların etkileşim içerisine girmelerinde önemli bir organizasyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Âşıklar bu tarz organizasyonlar, bayramlar ve yarışmalar aracılığıyla geniş çevreye yayılıp geleneği yurdun geneline yayabilmişlerdir. Gönen, (2009:271) Erzurum-Kars ve Çukurova bölgesinin âşıklık geleneği içerisindeki yerinin önemli bir merkeze sahip olduğunu fakat Konya’nın da bu önemli merkezlerden birisi olarak sayılmayı hak ettiğini ifade etmiştir.

İstanbul tarih içerisinde her zaman merkezîyetçi yapısını sürdürmüş bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

“İstanbul’un fethinden sonraki dönemlerde âşıklık geleneğinin buralarda yoğun bir şekilde yaşadığını söyleyebiliriz. İstanbul bölgesi yüzyıllar boyunca değerlendirildiğinde âşıklık adına önemli merkezlerden sayılmalıdır. 1950 sonrası dönemde Türkiye Cumhuriyeti içerisinde köyden kentlere göçler başladığında İstanbul yine önemli bir göç merkezi halindedir. Âşık Davut Sulari’nin İstanbul’da âşık kahvehanesi açtığını, hatta bazı âşık kahvehanelerinin âşık olmayan kişiler tarafından açıldığını biliyoruz. Örneğin Hisarlı Ahmet’in kahvehanesinin âşık kahvehanesi olduğunu ve Davut Sulari, Âşık Veysel gibi isimlerin buraları ziyaret ettiğini biliyoruz” (Sertan Demir, Kişisel İletişim, 01.06.2023).

“20. Yüzyılın başlarından itibaren İstanbul’ da âşık kahvehanesi geleneğinin zayıflamaya başlamasına karşılık başta Erzurum, Kars ve Kayseri olmak üzere Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde varlığını sürdürmüştür. Özellikle son çeyrek yüzyılla içinde Anadolu’nun çeşitli bölgelerinden İstanbul, Ankara, Bursa gibi büyük kentlere göçün hızlanması, geleneğin bu büyük kentlere taşınmasına sebep olmuştur” (Artun 2005: 38).

“Âşık kahvehaneleri ilk olarak İstanbul’ da ortaya çıkmış daha sonra diğer illere yayılmıştır. Bursa âşıklar kahvesi de Erzurum’dan Bursa’ya göç eden Âşık Mehmet Güneş tarafından 1955 yılında Bursa merkezde kurulmuş ve günümüze kadar benzer amaç ve katılımcı yapısı ile varlığını sürdürmüştür” (Özdemir 2016: 1).

“Ortaya çıkan teknolojik gelişmeler ve değişen hayat şartlarına paralel olarak bazı farklılıklar görülmesine rağmen, günümüze kadar âşık kahvehaneleri temel işlevlerini yitirmemişlerdir” (Artun 2005: 36).

Âşıklık geleneği ve âşıklık yüzyıllara göre farklılıklar gösterse de 21. Yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür. Dönemin sosyal ve siyasi durumu, geleneğin gelişimini etkilemiş olup 17 ve 19. yüzyıllar âşıklık geleneğin en verimli olduğu dönemler olarak kabul edilmektedir. “21. yüzyılda had safhaya çıkan teknolojinin gelişimi, kente ve yurtdışına göç, medya ve internet kullanımı gibi hususlar geleneği yeni bir şekil almaya zorlamıştır”(Çelikten 2019:32). Fidan (2017:37) benzer bir şekilde âşıklık geleneğinin özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan toplumsal dönüşümler; teknolojik ilerlemeyle birlikte ekonomik alanların ayrışması, iletişim araçlarının hızla yenilenmesi ve yayılması âşıkları zor durumda bıraktığını, bu değişime ayak uydurmada gecikmeler yaşandığını ifade etmiştir.

2.3. Âşıklık Geleneğinin Aşamaları ve Kuralları

Âşıklık geleneğiyle yetişen âşıklar; saz çalma, doğaçlama şiirler söyleme, diğer âşıklarla atışabilme, mahlas alma, toplumun farklı bölgelerinde bu geleneği aktarma vd. (geziciâşıklık) özelliklere sahip olan kişilerdir. Bu gelenek içerisinde âşıkların ‘rüya görme’, ‘bade içme’, ‘mahlas alma’, ‘saz çalma’ ve ‘çıraklık eğitimi’ gibi aşamalardan geçmesi gerekir” (Çapraz 2005: 13; Kişisel İletişim, Doğan Kaya, 17.03.2023; Kişisel İletişim, Kubilay Dökmetaş 17.03.2023). Gelenekte aranan âşık özellikleri taranan kaynak yapılan görüşmeler sonucunda bu dört madde halinde özetlense de usta çırak ilişkisiyle yetişmiş âşıkları göz ardı etmemek gerekmektedir. Rüya görmeyip bade içmeyen, mahlası olmayan fakat ustasının yanında yetişen ve hem kendisi hem de halk tarafından “âşık” olarak tanımlanan pek çok âşığa rastlamak mümkündür.

Âşıktaki bulunması gereken özellikler

- Bade içme / Rüya görme
- Mahlas alma
- Saz çalmayı bilmek
- Atışma yapabilmek / İrticalen söyleme kabiliyetine sahip olma
- Usta çırak ilişkisi / El alma

Mehmet Özbek (Kişisel iletişim, 19.03.2023) bu maddelerin hepsinin bir aşıkta aranmasının doğru olmadığını ifade etmiştir. Doğan Kaya (Kişisel iletişim, 17.03.2023) benzer bir şekilde bu maddelerden herhangi birini yansıtan kişiye “âşık” denilebileceğini ifade etmiştir.

2.3.1. Bade İçme ve Rüya Görme

Rüya görme sonrasında âşık olma, âşıklık geleneğinde sık karşılaşılan motiflerden biridir. “Âşıklık geleneğinde sade bir kişilikten sanatçı kişiliğine geçişte rüya motifinin önemli bir rolü ve fonksiyonu vardır. Âşıklar rüyadan sonra kendilerini bu gelenek içerisinde kabul ederler” (Oğuz vd. 2014, s. 75). Genellikle halk edebiyatında görülen bu motif, bazı âşıkların yaşam hikâyelerinde de görülmektedir. Âşıklara göre; âşıklığa başlamak veya usta âşık olmak için geleneksel iki yol vardır. Bunlardan ilki bir ustanın yanında yetişme ikinci ise rüyada bade içip bâdeli âşık olmaktır (Özkan, 2010: 19). Mehmet Yardımcı konuyla ilgili “âşıklar rüya görmeden önce onları bu olaya hazırlayan bazı sebepler bulunur. Çıraklık, çevre, saz, söz, maneviyat olabileceği gibi sıkıntı ve ani depresyon vb. sebeplerden sonra rüya görülmekte ve bade içilmektedir. Bade bir pir, üçler, beşler, yediler, Kırklar, Hz. Ali, Hacı Bektaş-ı Veli gibi bir din usulu tarafından içilir” ifadelerini kullanmıştır.

Prof. Dr. Umay Günay (Günay, 2011: 110), âşık geleneğinde rüya motifi üzerine yazılmış bir çalışma olan “Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi” isimli kitabında, konuyla alakalı şu ifadelere yer vermiştir:

“Âşık Edebiyatının temsilcileri için rüya motifi bir hareket ve başlangıç noktasıdır. Âşıkların gerçek hayat hikâyelerini incelediğimizde rüya görene kadar belli bir süre ya bir usta âşığın yanında çıraklık yaptıklarını veya âşık fasıllarının sık sık icra edildiği, halk hikâyelerinin anlatıldığı yerlerde yetiştiklerini görmekteyiz.”

Bu motif âşıklara sanatçı kişiliği kazandırmada yardımcı olmaktadır. Âşık, rüya motifinde rüyasında bade içerek aşk ile tanışmaktadır. Buradaki aşk, genellikle ilahi bir aşk olsa da bir güzele olan aşkı da anlatmaktadır. Âşık, rüyasında bir pirin elinden bade içer. İnanişâ göre, âşıklar bade içince somut aşktan manevi aşka geçmekte ve çalıp söylemeye başlamaktadır. Rüyada içilen bâdenin incelenen kaynaklarda er dolusu ve pir dolusu olarak ayrıldığı görülmektedir (Artun, 2019: 67)

1. Er dolusu bade: Badeyi içen âşık, âşık olmanın yanında yiğitlik, kahramanlık gibi özelliklere de sahip olur ve aşkı için savaşır. Er dolusu içen âşıklar kahraman, yiğit ve gözü pek kişi olurlar. Sevdiği için ölümüne savaşır. Hayat hikayeleri kahramanlıklarla doludur. Köroğlu, Dadaloğlu böyle er dolusu içmiş âşıklardandır.

2. Pir dolusu bade: Pir dolusu içen âşıklarsa cefalar çeker, sevdalara düşer, sevgilisi için her şeyden vazgeçer. Bunlar kahraman değildir, vefakâr ve fedakâr âşıklardır. Ercişli Emrah, Âşık Kerem, Âşık Sümmanî, Âşık Şenlik bunlardandır.”(Yardımcı,2018). Böyle kişilere; “badeli âşık” yahut “hak âşığı” denilir.

Özkan (2010: 19) rüya motifinin 16. yüzyıldan beri âşık hikâyelerinde görüldüğünü ve günümüzde yaşayan âşıklar arasında görülmeye devam ettiğini ifade etmiştir. Âşıklar, rüya sonrasında âşıklık geleneğine dâhil olup sevgili ile ilgili ilk dizelerini söylemeye başlamaktadır. Gelenekte bu durum “uyanmak” şeklinde ifade edilmektedir.

2.3.2. Mahlas Alma (Tapşırma)

Gelenek içerisinde mahlas kelimesinin yerine *tapşırma* da kullanılmaktadır. Tapşırma, “kendini tanıtmak” anlamına gelir ve şiirin son dördlüğünde yer alır (Kaya, 2004, s. 83). Âşıklık geleneğinde mahlas, âşığın benimsediği ve adının yerine kullandığı takma addır.

Artun (2019, s. 65) mahlas kullanmanın geleneğe bağlı bir kural olduğunu ve mahlasların genellikle usta âşıklar tarafından verildiğini ifade etmiştir. Bazı âşıklar mahlaslarını bir rüya sonucu aldıklarını söylemiş, bazıları soyadlarını mahlas olarak kullanmışlardır. Dilaver Düzgün (Düzgün, 2010:314), mahlasın belirlenmesiyle ilgili düşüncelerini şu sözleriyle dile getirmiştir:

“Mahlasın belirlenmesinde âşığın yeteneği, dünya görüşü, yaşam şekli ve soyu gibi faktörler etkili olmaktadır. Geçmiş dönemlerde mahlas, bir rüya ya da usta tarafından belirlenirken, günümüzde daha çok âşıklar tarafından belirlenmektedir”

Bu yüksek lisans tezinin çalışma konusu olan İzzet Savaş yörede “Aziyet” olarak bilinmektedir. “Aziyet” âşığın çektiği eziyeti tanımlamaktadır. Bölge halkının taktığı bu takma ad âşığın mahlası gibi kullanılmıştır. Aziyet olarak bilinmesi ve tanınması mahlas almasının önünde bir engel olarak düşünülebilir. Birçok âşığın gerçek ismi unutulmuş ve mahlasları ve mahlas gibi kullandıkları takma adlar ile anılmışlardır. Âşıkların mahlas almasını sınıflandıran Erman Artun’a göre âşıklar mahlası geleneğe bağlı olarak üç

şekilde almaktadır (Artun, 2005: 58). Mahlasını kendisi seçtiği, bir usta âşıktan Pir'den, İmam veya Mürşitten alındığı ve son olarak rüyasında bade içerken alındığı şeklinde tanımlamıştır.

2.3.3. Saz Çalma

Türklerin milli çalgısı olarak kabul edilen kopuz ilkçağlardan itibaren ozan, şaman, oyun, baksı, kam, ozan ve âşık gibi adlarla anılan icracıların önemli bir parçası olarak gelenek içinde önemli bir yere sahiptir. Akın (2020: 137) kopuz çalgısının tarihi seyir içerisinde saz, telli saz, iki telli, çöğür, tambura, cura, bağlama, divan sazı, meydan sazı, dede sazı vb. gibi isimler alarak günümüze kadar ulaştığını ifade etmiştir. Saz çalmak, âşıklık geleneği içerisinde önemli yere sahiptir. Köprülü (2004: 171) “Âşıklık geleneğinde saz çalamayan âşığın düşünümeyeceğini” benzer bir şekilde Boratav (1982: 340) “Âşıkların çoğunlukla saz çalıp şiirlerini sazla söylediklerini” belirtmiştir. Burada sazdan kasıt sadece bağlama değildir. Âşık bağlamayı daha sıklıkla kullanır ancak bunun yanında ritim, tar, keman kullanan âşıklar da bulunmaktadır.

Durbilmez (2008: 79) saz çalgısının âşığa düşünme payı ve ilham verdiğini, âşık ve sazın birlikte akla geldiğini ifade etmiştir. Muharrem Ertaş, Âşık Veysel, İzzet Savaş, Davut Sularî, Feymani vd. gibi âşıklar örnek verilebilir. Âşıklar zaman içinde saz çalgısıyla öylesine bağ kurmuşlardır ki Anadolu'da “telli kuran” olarak adlandırmışlardır. Ayrıca Pir Sultan Abdal'ın yazdığı “gel benim sarı tamburam” ve Neşet Ertaş'ın yazdığı “ağla sazım” adlı eserler bağlama çalgısı için yazılmıştır. Akın (2020: 148) hazırlamış olduğu “Kopuzdan Tellî Kuran'a Türklerde Sazın Kültürel Serüveni ve Kutsallığı” adlı makalesinde Âşık Ömer, Âşık Dertli, Erzurumlu Emrah, Kul Cevri gibi önemli âşıkların bağlama için yazdığı şiirlere yer vermiştir.

2.3.4. Atışma / İrticalen Söyleme Kabiliyetine Sahip Olma

En az iki âşığın aynı konu ve ezgiye bağlı kalarak karşılıklı söyleşmelerine “atışma”, “söyleşme”, “karşılaşma” gibi adlar verilir. Günay (2018, s. 47) Türkiye'de âşıklık geleneğinde belli yörelerde karşılama, deyişme, atışma veya karşıberi gibi adlarla anıldığını ve en az iki âşığın dinleyici huzurunda veya herhangi bir yerde karşı karşıya gelerek, birbirlerini sazda ve sözde belli prensipler içinde denemeleri esasına dayandığını ifade etmiştir. Söz prensiplerinden birisi irticalen söylemektir. “İrticalen:

herhangi bir ön hazırlık yapmadan, kişinin içine doğduğu gibi söylemesi. Daha çok âşıklar arasındaki karşılaşmalarda veya âşıkların tek başlarına yaptıkları icra sırasında kullandıkları bir söyleme biçimi. Çeşitli yörelerde mânî atışmaları sırasında irticalen söyleme esası vardır” (Duygulu, 2014:252). İrticalen söyleme âşığın ustalığını ve kıvrak zekasını ortaya koymaktadır.

Atışma, âşıkların zekâ ve doğaçlama yeteneklerini gösterdiği, iki veya daha fazla âşığın bir araya gelip sergiledikleri saz ve sözden oluşan müzikal yapıdır. Âşıklar bazen birbirlerini iğneleyici veya mizah içeren doğaçlama sözleri atışma sırasını icra ederler. Durbilmez (2016: 151) atışmanın on yedi farklı türe sahip olduğunu ve atışma sırasında âşıklar bu on yedi türden birini ya da birden fazlasını kullanarak yeteneklerini gösterdiklerini belirtmiştir. Bu farklı türlerdeki atışmalar şekil ve içerikleri bakımından birbirlerinden ayrılmışlardır. Bunlar: “Koçaklama, Güzelleme, Taşlama, Muamma, Lebdeğmez (dudak değmez), Hiciv, Semai, Koşma, Varsağı, Mânî, Hikâyeli türkû, Nefes, Ağıt, Destan, Deyiş, Nat-ı şerif, Methiye” şeklinde sıralanabilir (Durbilmez 2016: 151).

Davut Sularî, Murat Çobanoğlu, Şenlik, Feryadi gibi usta âşıklar kendilerini atışma alanında yetiştirmiş âşıklardır. Özdemir (2017: 98) “senden gayri âşık mı yoktur” adlı kitabında Davut Sularî’nin gazeteye “Türkiye’de ne kadar âşık varsa meydan okuyorum, gelsin atışalım” ilanını verdiğini ifade etmiştir. Sularî’yle yapılan bir röportajda atışma yönüyle ilgili de şu bilgileri vermiştir:

“Efendim, ben iksirli şairim. Daha önceden hiçbir şey hazırlamam. Bir âşık benim karşıma geldiği zaman aynı kafiye, aynı mana, aynı hece, redif, ayak hepsi bir anda ağzımdan çıkıyor. Ayrıca bir dalda şiir söylemiyorum. Bende Divan, Semai, Müstezat, Tekellüm, Teclis, Murabba, Rubai, Koçaklama, Müsennes, hatta bunların deste başı olan Elifname, Hamzaname, Hurufiname, Kekeçname var. Ben ayak açsam hiçbirisi giremez kekeççenamelere. Tabii, arkadaşları sarmamak için arkadaş ne söylüyorsa onun ayağına gidiyorum” (Özdemir, 2017: 99).

Davut Sularî ve Murat Çobanoğlu’nun bir televizyon programı sırasında gerçekleştirdikleri atışma örneğinin transkripsiyonu aşağıda verilmiştir.

Murat Çobanoğlu;

Karşıma çıkmışsın sesli bir turna

Bu gece meydanda öt de görelim

Seni bana usta âşık dediler

Hele biraz bana çat da görelim

Davut Sularî;

Çobanoğlu yeni geçtin elime

Pirler kemer takmış benim belime

Kaptırayım seni de hikmet seline

Çırpınıp da kulaç at da görelim ²

2.3.5. Usta Çırak İlişkisi (El Alma)

Âşıkların yetiştiği temel öğretim yöntemlerinin en başında usta çırak eğitimi gelmektedir. Âşıklık geleneğinin sözlü gelenekle nesiller arasında aktarımında da önemli bir yerde durmaktadır. Âşıkların büyük çoğunluğu bu eğitimden geçtiği için belli olgunluğa geldiklerinde yanlarına çırak alarak yetiştirmektedirler. “Âşıklar, yanlarında yetiştikleri usta âşıkların ve/veya manevi olarak usta kabul ettikleri âşıkların şiirlerini de söylerler. Saz ve söz meclislerinde usta âşıkları hatırlamak ve şiirlerinden örnekler icra etmek de âşık tarzı kültür geleneğinin icaplarından biri olarak kabul edilmiştir” (Durbilmez, 2008: 114). Âşık İzzet Savaş’ın seslendirdiği eserlere bakıldığında çoğu eserin ustası olarak saydığı âşık Ali İzzet Özkan’a ait olduğu görülmektedir. Ustası haricinde Karacaoğlu, Pir Sultan Abdal gibi önemli âşıkların şiirlerini saz ve söz meclislerinde seslendirmiştir. Kalkan (1991: 32), âşıklık geleneği yalnızca çalıp-söylemeye dayalı bir icraat olmadığını, mutlaka bir usta yanında öğrenilmesi gerektiğini ifade etmiştir. (Kalkan 1991: 32). Usta- çırak ilişkisiyle yetişmek geleneğin bir parçası olmakla birlikte saz çalma ve söylemenin öğrenildiği etkili yöntemlerden birisidir. Kaya (2000: 13-14) usta ve çırak arasındaki durumu şu şekilde özetlemiştir:

² https://www.youtube.com/watch?v=JO0Y0-uba2s&ab_channel=HalkOzanlar%C4%B1 adresinden atışma örneğine ulaşabilirsiniz. Erişim Tarihi: 16/09/2022

“Usta âşık, saza ve söze kabiliyeti olan bir genci çırak edinir, yanında gezdirir, saz ve söz meclislerine sokar, günü gelince de mahlasını verir. Çırak da zamanı gelince ustasının izniyle şiirlerini çalıp söylemeye başlar. Çırak, ustasının ölümünden sonra da meclislerde, sohbetlerde onun şiirleriyle söze başlar, adını yaşatır ve ustasının izinden gider” (Kaya, 2000: 13-14).

Âşıklar usta-çırak ilişkisinin yanında dost meclislerinde de kendilerine bir şeyler katmaktadırlar. Aynı ortamdaki bütün âşıklar çalgı çalma, söyleme ve repertuvar anlamında birbirleriyle etkileşime girmiş, bildikleri usta malı eserleri birbirlerine aktarmışlardır.

2.4. Emlek Yöresi Âşıklık Geleneği

2.4.1. Emlek Sözcüğünün Etimolojisi

Türk Dil Kurumunun (TDK [2022]) hazırladığı güncel Türkçe sözlükte Em kelimesi, “ilaç, merhem” şeklinde tanımlanmıştır. Yıldırım (2012: 15); Emlek adının, “em” ve “lek” bileşenlerinden oluştuğu emlemek, iyileştirmek, sağaltmak fiilinden “lek” ekini alarak iyileştirici, sağaltıcı, tedavi edici yer, yurt, toprak biçimine dönüşerek isimleştiği düşünülmektedir” diye açıklamaktadır. Özbek (2009: 181) yukarıdaki tanımlamalara benzer bir biçimde “Em” kelimesini ilaç, deva, çare olarak tanımlamaktadır.

Emlek kelimesinin etimolojisi hakkında ortak bir görüş olduğu ifade edilebilir. Yaptığımız kişisel görüşmeler sonucunda bu ortak görüşün dışına çıkan tanımlamalarda bulunmuştur. Emlek Hüyükçüler Sosyal Dayanışma ve Kültür Derneği Başkanı Ekrem Tektaş’la (1/1/2022) yaptığımız kişisel görüşme sonucunda “ilaçlı, ilaçlanmış bölge” anlamına geldiği ve “emlak” kelimesinden türemiş olabileceğini ifade etmiştir. Bu tanımla örtüşen örneklerde bulunmaktadır. “Emlek: ilaç üretilen, kendi ilacını kendi derdinin dermanının arandığı, bulunduğu yer, yöre anlamına geliyor. Bunu sazı ile ya da o yörenin ünlü dağlarından, yaylalarından, toprağından elde ettiği kendi ilacını, kendisi ürettiği çözüm bulduğu için “ilaçlı bölge” anlamına gelir” (Aktaran, Moran, 2015: 89). “Em ilaç demektir. Otu, bitkisi ilaç anlamına gelir demek. Başka anlamlarda yüklüyorlar fakat ben bitkisi ilaç tanımını daha doğru buluyorum çünkü orada gül baba, beserek dağı, şeme dağı dediğimiz yerde bal bile farklı olur” (İhsan Öztürk, Kişisel İletişim, 28.12.2022).

Emlek kelimesinin ilaç, ilaçlı bölge vb. anlamları haricinde doğa ve çiçeklerle ilgili bir anlamının olabileceğini düşünen yöre insanları da bulunmaktadır.

“Emlek şöyle adlandırılmıştır, çok eski zamanlardan bir tane insan hastalanıyor. Doktorlara, hekimlere gidiyor. Ona çare bulamıyorlar ulema birisi dağlardan bir çiçektopluyor işte o güzel çiçeklerden, o zaman ilaca em derlermiş. Bir em yapıyor o adamın kafasından aşağıya kadar her tarafına sürüyor, bezle sarıyor, üç gün içerisinde yaralar hep iyi oluyor. Sonra düşünüyorlar diyorlar ki bu yörenin adını Emlekkoyalım. Onun için o ilaç, o doğa, o güzellikler... Gerçekten o dağlardan çok güzel bir çiçek kokusu gelir, yani insanları deli edecek, mest edecek şekilde çok güzel birkoku saçar. Bizim yörede çok güzel çiçekler biter. Emlek'in adı buradan kalmıştır” (Akt., Moran, 2015: 3-4).

Emlek kelimesinin etimolojisi hakkında farklı görüşler vardır. “Bu ad yöreyi adlandırmakta 500 yıldan daha uzun bir süredir kullanılmaktadır” (Yıldırım, 2010: 15).

2.4.2. Emlek Kültürel Alanının Coğrafyası

Emlek yöresi, Kızılırmak'ın kuzeyinde, birkaç dağın çevrelediği, bu dağların arasında ve eteklerinde bulunan köylerin oluşturduğu bir bölgedir. Sivas, Kayseri, Tokat ve Yozgat illerinin bazı ilçelerini ve köylerini içine alan bölgedir. “Şarkışla ilçesinin kuzeyinde, Karababa dağlarının doruğuna çıkılıp aşağılara bakıldığında 70 pârre olan irili ufaklı Emlek köyleri ayağımızın altında kalır” (Tuncalı, 2000: 9). Kaya (2000: 65), emlek bölgesinin yöreyi çevreleyen dağlar üzerinden tarif etmiştir. “Turna, Şeme, Kılıç, Karababa, Nalbant, Akdağ ve Sarıklıdağlarla çevrilmiş olan bölgedir” Haritalar'da Emlek bölgesinde bulunan ve bu alanı çevreleyen merkez noktalar verilmiştir.

Harita 1: Emlek Bölgesi Haritası

Kaynak: Moran, 2015: 6

Kaya (1998: 142) emlek yöresini, Şarkışla'nın Batı ve Kuzeybatısında Kızılırmak vadisinde yer alan; Turna, Şeme, Kılıç, Karababa, Nalbant, Akdağ ve Sarıklı dağlarla çevrilmiş olan bölge olarak sınırlandırmıştır. Emlek yöresinde büyük çoğunluğu Şarkışla'da olmak üzere Yıldızeli, Gemerek, Pınarbaşı, Sarıoğlu ve Akdağmadeni'nde 80 civarında köy vardır. Emlek bölgesi dediğimizde aşağı yukarı Yıldızeli, Akdağmadeni, Gemerek ve Şarkışla'yı kesen bölgedir (Hıdır Vural, Kişisel İletişim, 03.05.2022).

Emlek coğrafyasında bulunan köylerin başlıcaları şunlardır:

“Ağcasu, Ardıçalan, Alaçayır, Beyyurdu, Canabdal, Çakal, Davulalan, Emlekhüyük, Güdül, Peyik, Hardal, Hocabey, Evcı, İğdecik, İlyashacı, Katıralan, Kavak, Kaymak, Kılıçcı, Kümbet, Nallı, Sarıkaya, Ortaköy, Ortatopaç, Saraç, Kürtler, Sarıtekke, Sivrialan, Temecik, Yahyalı, İğdiş, Bozhüyük, Adıyaman, Akpınar, Alaman, Başağaç (Şarklı+Karaya), Benlihasan, Çağlayan, Çerçelan, Çepni, E.Kale, Alakilise, Karaözü, Kıvşak, Kızılcova, Maşlahlı, Mescit, Mezere, Örtülü, Otluk, Veziralan, Yazılıtaş, Yuvalıçayır” (Yıldırım, 2010: 13-14). Bu köylerin harita üzerindeki yerleri harita 2’de verilmiştir.

yörenin insanları. Çoğunda; evini, barkını, yurdunu, yuvasını terkedip büyük kentlere göç etmiş son yıllarda”

Göç edenler haricinde dönemlik işçi olarak il dışına çıkan insanlar da bulunmaktadır. “Emlek halkı, kışın boş oturmaz, Mersin'e, Adana'ya, Kayseri'ye, Tokak'a çalışmaya giderler. Yani geçimlerinin bir kısmını da gurbette çalışarak kazanırlar. Gidip gelmeyen çok insan vardır. Hatta Adana ve Mersin'de Emlek bölgesinden çok insan vardır” (Ali Karakul, Kişisel İletişim, 03.05.2022)

2.4.3. Emlek Yöresi Âşıkları ve Âşıklık Geleneği

Sivas denilince akla Pir Sultan Abdal, Âşık Kamter, Âşık Veli, Âşık Agâhi, Âşık Kul Sabri, Âşık Veysel Şatıroğlu, Âşık Ali İzzet Özkan ve birçok diğer âşık gelir. Sivas, âşıklık geleneğinin önemli merkezlerinden biridir. “Zengin bir folkloru sahip olan Sivas'ta şimdiye kadar 450 civarında âşık yetişmiştir. Bunlardan 116'sı Emleklidir. Nihai rakam olmayan bu sayının, bulunacak bilgi ve belgelerle daha da artacağı şüphesizdir” (Moran, 2005: 24). Emlek bölgesi “ Orta Emlek”, “ Dağlık Köyler” ve “Bucak Köyler” gibi yöresel adlarla da anılmaktadır (Yetkin: 79). Emlek bölgesindeki köylerin tümü coğrafi bir bölgeyi oluşturmasının ötesinde gelenek, görenek, inanç biçimleri, ağız özellikleri, sosyal yaşam, kültürel değerler yönünden aynı değerlere sahip bir bölgedir. Bütün benzerliklerin ve değerlerin toplamı Emlek kültür bölgesini oluşturmaktadır. Hasan Devrani bu kültürel bölgede yetişen âşıklardan birkaçını “Emlek Âşıkları” adlı şiirinde şöyle dile getirmiştir.

Ozanlar diyarı Emlek Köyleri
Agâhi, Kul Kamter, Veli'si vardır
Mühür gözlüsüyle ün yapan ozan
İzzet'i, Özkan'ı, Ali'si vardır

Veysel'in sesinden tabiat coşar
Sular dalgalanır bendinden taşar
Kara toprağıyla ebedi yaşar
Âşıklar Serdari Ulu'su vardır
Sabri sazları ile yurtları gezmiş
Bilim deryasında çırpınmış yüzmüş

Hüseyin’le Kamber gör neler yazmış
Aşkın badesinden dolusu vardır

Halkın dertlerini dile getiren
Gözünün yaşını sele getiren
Mecnun gibi Leylasını yitiren

Âşık Devrani gibi delisi vardır (Dinçal, 2018: 78).

Emlek yöresi âşıklık geleneği Sivas âşıklık geleneğinin ya da Anadolu âşıklık geleneğinin dışında değildir. Sadece ifade biçimlerinde farklılıklara rastlanmaktadır. Bu farklılıklardan biri özellikle uzun hava okurken görülen ağız özellikleridir. Bu ağız özellikleri “Emlek Ağzı” olarak tanımlanmaktadır. Kubilay Dökmetaş’la (Kişisel İletişim, 17.03.2023) yapılan görüşmede; Âşık Veysel, İzzet Savaş gibi ustaların yorumları, okuyuş biçimleri özellikle de ağız özelliklerinin emlek bölgesini yansıttığını ifade etmiştir. İhsan Öztürk (Kişisel iletişim, 17.03.2022), Emlek yöresini iyi şekilde yansıtan eserlere “Ağ Deveyi Gatarlamış Gidiyor” ve “Eğer Benim İlen Gitmek Dilersen” örneklerini vermiştir.

Tablo 1: Âşık Veysel’in Okuduğu "Eğer Benim İle Gelmek Dilersen" Adlı Eserin Bir Kısımının Transkripsiyonu.

Eger benim ile getmek dilersen yn Eğlen güzel yaz olsunda gidelim ey Bizim eller kırılıdır açılmaz Yolar çamır gurusunda gidelim (güzel gidelim ey ey) Karacoğlan derki buna ne fayda Rağbet kalmamış yoksulda bayda Bu ay da olmazsa gelenek ayda Onbir ayın birisinde gidelim (güzel gidelim)
--

Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=KcK7DRQqKP4&ab_channel=KalanM%C3%BCzik /
Erişim Tarihi: 25/08/2022

Tablo 2: Ali İzzet Özkan'ın Okuduğu "Sökün Ayı Geldi" Adlı Eserin Bir Kısımının Transkripsiyonu.

Ah da sökün ayı da geldi geldi
Çığdemler bitti
Çırpını çırpını yandım **oy oy**
Gakışın guşlar guşlar
Gurbet elin gahırı yahtı kul etti etti
Yanın benim gibi gibi tütüşün guşlar guşla**er**

Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=tNpvk5N3uBM&ab_channel=KalanM%C3%BCzik/

Erişim Tarihi: 25/08/2022

Tablo 1 ve 2, emlek ağız eserlere örnek olarak verilmiştir. Âşık Veysel'in sesinden transkript edilen "Eger Benim İle Gelmek Dilersen" adlı eser ve Ali İzzet Özkan'ın sesinden transkript edilen "Sökün Ayı Geldi" adlı eser incelendiğinde koyu renkli harflerin yöresel ağız özelliklerine göre okunduğu söylenebilir. Yöresel ağız özelliklerinin yanında "güzel", "ey", "ah", "oy" gibi katma sözlerin de kullanıldığı görülmektedir. Âşık Veysel gibi üretken bir âşığın Karacaoğlan eserlerini okuması Emlek bölgesinde usta malı okuma geleneğinin devam ettiğini göstermek adına örnek verilebilir. İzzet Savaş'ın okuduğu uzun havalardan birisi olan "Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş" eserin bir kısım transkripsiyonu tablo 3'te verilmiştir. Eserin transkripsiyonu incelendiğinde "Oy", "vay", "ey", "ay" gibi katma sözlerin yanında "bayguş", "şahan", "gınalım oy" gibi bölge ağız özelliklerinin kullanıldığı görülmektedir.

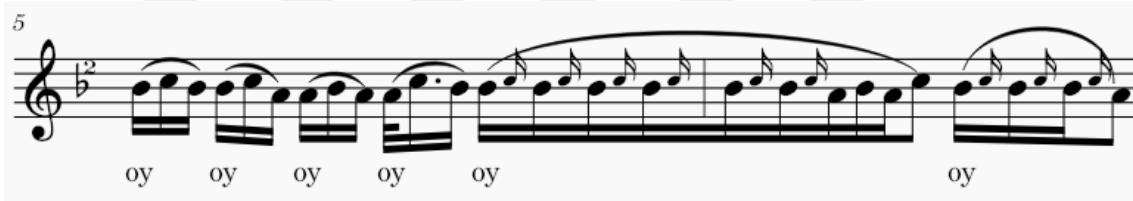
Tablo 3: Âşık İzzet Savaş'ın Seslendirdiği "Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş" Adlı Eserin Katma Sözlerle Birlikte Transkripsiyonu

Oy oy oy oy oy oy oy oy oy
Şahan yuvasına bayguş tünemiş
Bakın ağalar buna can mı dayanır
Vay vay vay vay
Yalancı el ikrarını unutmuş
Aslı zat olan sözünden döner mi
Ey ey ey ey ay ay ay ay ay ay gınalım oy

Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=GJH57xnzwWc&list=OLAK5uy_IHBOce2Le04Lht3eiq57L-Wx57frZU5xs&index=6&ab_channel=%C5%9EahPlak / Erişim Tarihi: 14/06/2022

“Emlek bölgesinde uzun havaların temposu yüksektir. Bir de yerel hançere ve ağız özelliği gösterir” (İhsan Öztürk, Kişisel iletişim, 28.12.2022). Yani emlek bölgesinden birinden ses kaydı alındığında o bölgeyi tanıyan kişiler eserin emlek ağzı olduğunu söyleyebilir. Emlek bölgesinde uzun havalar konuşur gibi (resitatif) bir şekilde söylenir. Bu okuyuşa yörede ağız özellikleri ve çalgıları eklendiğinde bölgenin müzik icrasını yansıtmış olmaktadır.

Emlek ağzı uzun havalardan usullü (ritimli) başlayanlar olsa da genellikle serbest ritimli bir yapıya sahiptirler. Bu icra özelliğinin yanı sıra, yöredeki vokal icra biçimi de Emlek yöresi âşıklık geleneği içerisinde kendine özgü bir yer bulmuştur. Emlek ağzı uzun hava okuyan kişi gırtlaklığını iyi kullanmalı, hâkim olmalıdır. Çünkü belirleyici özelliklerinden birisi gırtlak vibrasyon ve çarpımlarıdır. Şekil 3, bu çarpımlara örnek olarak verilmiştir.

Şekil 3: İzzet Savaş'ın Okuduğu “Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş” Adlı Uzun Havanın Bir Bölümü

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bir önceki bölümde belirttiğimiz gibi emlek ağzı uzun hava okuyan âşıklara İzzet Savaş iyi bir örnektir. Bölgede okunan kırık havalar ise usul ve makam yönünden çeşitlilik göstermektedir.

Emlek yöresi âşıkları halkın dili, gözü ve kulağı olmuşlardır. Dönemlerinde yaşanan olaylara karşı eserleriyle başkaldırmış, eserleriyle destek olmuşlardır. Sadece toplumsal sorunlar değil aşk , sevdâ, doğa sevgisi vd. konuları işledikleri eserlerle de halkın gönlünü kazanmışlardır. Bu durumun âşıkları besleyen, eser üretmesine yardımcı olduğu bir durum olduğu söylenebilir. “Emlek Halk ozanlarını meydana getiren, sanat hayatına hazırlayan ekonomik, sosyal ve tarihi nedenlerin yanında, öz olarak Alevî - Bektaşî cemler, töreleri ve törenleri gibi zengin bir kültür kaynağından beslenmiş olmaları da önemli nedenlerden biri olarak gösterilebilir” (Tuncalı, 2000: 16).

Emlek yöresinin tamamı Âlevî – Bektaşî inancına sahip köylerden oluşmamaktadır. Moran (2015: 21-22-23) “Emlek Ağzı Uzun Havalar” adlı yüksek lisans çalışmasında

Emlek bölgesindeki 79 köyün dini yapılarını tespit etmiş, 42 köyünün kendilerini alevi olarak tanımladığını ifade etmiştir. Bu sayı emlek yöresinde bulunan köylerin yarısından fazlasına tekâmül etmektedir.

Emlekli âşıkların köylere göre dağılımı göz önüne alındığında, en fazla Saraç (27 âşık), Beyyurdu (22 âşık), Ortaköy (15 âşık), Sivralan (13 âşık), Hüyük (10 âşık) ve Kümbet (9 âşık) köylerinde kümелendiğini görmekteyiz (Kaya, 2010: 68). Adı geçen bu köyler Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı, birbirlerine yakın altı köydür. Bu altı köyün tamamı Âlevi inancına sahiptir. Âşık İzzet Savaş'ın Âşık Ali İzzet Özkan'dan etkilendiği durumu bu bölge için genelleyebiliriz. Sürekli aynı ortamda, aynı etkinliklerde bir araya gelen bu âşıklar etkileşim içine girmiş, sanat hayatlarına etki etmişlerdir. Başka bir açıdan, küçük yaşta birçok âşığın bulunduğu bir bölgeye doğmak, büyüklerle aynı ortama girmek, âşıkları etkinliklerde dinlemek, eserleri ve saz icralarından etkilenmek, bu yola girmeye karar vermek için bir neden sayılabilir.

Âşıklar Emlek köyleri başta olmak üzere, Sivas'ın diğer köyleri, Kayseri, Nevşehir, Yozgat, Tokat vd. yerlerdeki etkinlik, festival, düğün, âşıklar bayramı, tören ve diğer etkinliklerde sanatlarını göstermişlerdir. Bu etkinliklerden en kapsamlısı ve gelenek haline geleni Sivas âşıklar bayramıdır. Bu etkinlik gelenek haline gelmiş, günümüze kadar 15 adet Sivas âşıklar bayramı yapılmıştır. Sivas'ta ilk âşıklar bayramı 1931 yılında "Sivas Halk Şairleri Bayramı" adıyla Ahmet Kutsi Tecer öncülüğünde gerçekleşmiştir. Emlek bölgesinin önemli âşıklarından Ali İzzet Özkan, Âşık Veysel Şatıroğlu ve İzzet Savaş'ın 60'lı yıllarda katıldığı bu etkinlikle ilgili görsel 10'da verilmiştir.

Görsel 10: Sivas Âşıklar Bayramı. Ali İzzet Özkan, Şahturna, Veysel Şatıroğlu, Bahri Şatıroğlu, İzzet Savaş. 60'lı yıllar. Sivas.

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Bu etkinliklerle aynı zamanda bu geleneği canlı tutmayı sağlamışlardır. Emlek yöresinde kullanılan çalgılar genellikle davul, zurna ve bağlamadır. Yöre âşıklarında bağlama çalgısı ana çalgı olarak görülmektedir. 12 perdeli dediğimiz yörede kullanılan aşağıda görsel 11'de görülen saz bu bölgede kullanılan âşık sazı olarak görülmektedir. Bu bağlama yörede genellikle tezene ile çalınmakta, şelpe tekniğine rastlanmamaktadır.

Görsel 11: İzzet Savaş'ın 12 Perdeli Sazı.

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Halk müziğinde si bemol² olarak belirtilen ses bölgesi bu yörede daha dik bir biçimde icra edilir. Bu durum bölgenin müzikal özelliklerinin en dikkat çekici özelliklerinden birisidir. İhsan Öztürk, 12 perdeli sazın değişim sürecini ve bir önceki cümlede bahsedilen ses sahası hakkındaki bilgilerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Emlek yöresinde geleneksel olarak uzun saptır bağlamalar. Perde düzeni önceden on iki perde kullanırlarmış. 12 imama saygıdan dolayı. Daha sonra Şemsi Yastıman gibi Tekeli kardeşler gibi kişilerden hazır sazlar alınmaya başlanmış. Âşık Veysel de daha çok Şemsi Yastıman’dan almıştır sazlarını. Bu sazlarda perdeler 17’ye çıkmıştır. Si mebol² yörede hiç kullanılmayan bir sestir. Hüseyinide segah si sesi yani si bemol 1’e yakın bir ses kullanılır. Fa diyez³ tam diyez değil de biraz pesleşerek verilir. Yapılan akort tenor seslerin bağlama düzeninden rahat okuyabileceği bir ses aralığıdır. Bölgedeki ozanlara baktığında hepsi tenordur” (İhsan Öztürk, Kişisel iletişim, 17.03.2022).

Yörede icra edilen eserler tematik olarak çeşitlilik göstermektedir. Bunlardan başlıcaları; aşk, doğa, tabiat, insan, özlem, dönemin koşulları/şartları, din, felsefe, emlek bölgesi, aile, âşıkların birbirleri için yazdığı eserler olarak sayabiliriz. Beserek

yaylasının bölge için özel bir tarafı bulunmaktadır. Hasan Devrânî, Âşık Veysel'in beserek yaylasıyla ilgili şiirleri bulunmaktadır. Bu şiirleri İzzet Savaş başta olmak üzere emlek bölgesi âşıkları icra etmiştir. "Rivayete göre Veysel Karani beserek denilen bölgeden develeriyle birlikte geçmiş. Orada bulunan gölde hasta hayvanlar şifa bulmuş. Gölün kenarında da ziyaret dediğimiz adaklarımızın kesildiği çam ağacı vardır. Böyle kutsal bir tarafı vardır. Bizim için çok değerli bir yer. Her gittiğimizde ziyaret ederiz" (Arif Savaş, Kişisel İletişim, 28.03.2023). Bölge halkı tarafından kutsal olarak görülen besereği çevreleyen Karababa ve Karlık dağlarına da şiirler yazılmıştır. İzzet Savaş bu şiirlere kendi albümlerinde kendi bestesiyle yer vermiştir. Âşık Veysel'in yazdığı "Beserek Dağı" adlı şiir aşağıda verilmiştir.

Arzusun çektiğim Beserek Dağı
Elvan elvan çiçeklerin açtı mı?
Çevre yanın güzellerin otağı
Bizim eller yaylasına göçtü mü?

Güney tarafında kurban pınarı
Kalktı mı mezarlı boyu'nun kar'ı?
Garip öter meşeliğin kuşları
Yavru şahin yuvasından uçtu mu?

Yeşil atlas giymiş dağlar süslemiş,
Mescit köyü eteğine yaslanmış,
Şeme Dağı duman olmuş puslanmış,
Sivralan'a nuru rahmet saçtı mı?

Zaman gelip göçler geri dönerken,
Güzellerin yaylasından inerken,
Dilberler doldurup bade sunarken,
Veysel Şatır hatırlara düştü mü?

2.4.4. Emlek Yöresi Âşıklarının Köylere Göre Dağılımı

Âşıkların köylere ilişkin bilgiler şu şekildedir;

Ağcakışla: Halil (Soylu), Mustafa Soylu, Rüstem (Bostancı), Sefil Kul Abdal

Akcasu: Cemile Uzundal

Alaman: İhsanî (Zülfikar)

Beyyurdu: Ali Yılmaz, Alişan Ağca, Cemal Öztürk, Duran Doğan, Emine, Halil Hamdi Doğan, Hamza Polat, Hasan Özcan, İbrahim Doğan, İsmail Kaya, Kamber, Kul Mehmet, Muharrem Kaya, Murtaza, Musa Doğanay, Yusuf Sönmez, Ziya Doğan

Bozhüyük: Kamber, Murat Esen

Çanakçı: Garip Çınar, Gülçınar

Çepni: Emir Özkan (Devamî), İzzet Özbek, Mustafa Özbek

Davulalan: Kazım Kaplan, Mehmet Kızılgül, Mehmet Şanlı (Refikî)

Eskiyurt (Alakilise): Ethem Bakır (Fakir), Durmuş Özmen, Ali Abbas Bakır, Güzel Akdağ, Battal Türksever,

Gülören (Peyik): Ali Özudoğru, Ali Hürkardeş, Hatice Özudoğru

Hardal: Bayram Daldal, Hasan Yılmaz (Hulkî), Hüseyin Özyazıcı, Mustafa Kök, Sefil/Kul Edna

Hocabey: Derviş Ali, Hamza Demirer

İğdecik: Hüseyin, Kamer, Sarı Hacı, Veli

İlyashacı: Hüseyin Devrim Şahin, M. Ali Emektar, Mahmut Demirkaynak, Kul Hüseyin

Kaleköy: Hüseyin Ali Baba, Kamter

Karaözü: Hüseyin Ozan (Dilsiz Ozan), Fevzi Çoban, Mehmet Ali Işık

Kümbet: Dudu, Bektaş, Kul Abdal, Kul Mustafa, Muharrem Tezcan (Muhibbi), Veli Ayar, Suzi, Sefil Kul Himmet

Mescit: Fatma Hasgül, Veysel Çakmak

Nallı: Ali Aksoy

Ortaköy: Abdurrahman Seçkin, Abdülaziz Üstün, Battal Aydoğmuş, Mustafa Özdoğan, Hulusî, Muharrem Gündüzer, Aydın Kubatoğlu, Derviş, Feyzi, Süleyman Erdoğmuş, Seyfi Fındık, Şevki Dinçal, Hasan Arıcan, Hüseyin Yalçın

Saraç: Gül Hanım, Hasan Şahin, Baki Aslan, Servet Yıldırım (Emaneti), Enver Şahin, Mehmet Uğur, Naki Çakmak, Mehmet Çakmak, Hıdır Şimşek, Mahmut Şahin, Servet Yıldırım, Kara Nurettin, Mamo, Hikmeti, Hıdır Özkan, Kul Kemal, Yeter Ana, Zeynel alvur, Zeynel Çetin, Zeynel Kılıç, Ayhan Şahin

Sarıkaya: Durmuş Çetinkaya, Hüseyin Gürsoy, Hüseyin Gürsoy (Yeğen), Veysel Tirel

Sarıtekke: Hasan Sevgen, Hüseyin Gülmez

Sivrialan: Ali Güç, Ali Özsoy, Hıdır Güç, Ahmet Hoşnut, Mehmet İmran, Bekir Sami Bozkurt, Veysel Kaymak, Dursun Kaymak, Veysel Şatıroğlu

Temecik: İbrahim Pınarbaşı (Gulamî), Hüseyin Özdemir

Yahyalı: İbrahim (Ezkarî), Hüseyin Şenol (Kul), Salih Şenol (Kul), Osman Öksüz, Abdullah Şenol (Şeyhoğlu)Cemalettin Şenol

Yalanı: Ramazan Şimşek (Yalınayak)

Yuvalıçayır: Şahin Kolay

Yükselen: Mehmet Ağcaoğlu (Gömleksiz), Hulusi Şahancan, Hüseyin Şahancan, Kamber Gürbüzdal (Kaya: 66-67-68; Moran, 2015: 284-285-286-287-288-289-290-291-292).

Âşık İzzet Savaş'ın doğup büyüdüğü Emlekhüyük köyü Ortaköy, Sarıkaya, Bulhasan, Örenyurt, Sivrialan, Çiçekliyurt, Hardal, Mescit köyleriyle çevrili bir âşık köyüdür. Emlekhüyük köyü yakın tarihimizde çok sayıda âşık yetiştirmiştir. Âşık Yusuf, Âşık Kul Sabri, Âşık Ali İzzet Özkan, Âşık İzzet Savaş, Hacı Yetkin kendilerini ispatlamış emlekhüyük köylü âşıklardır.

2.4.5. İzzet Savaş'ın Âşıklık Geleneğindeki Yeri

Âşık İzzet Savaş, bebekken Âşık Ali İzzet Özkan'ın ailesine evlatlık verilmiş, askere gidene kadar aynı evde yaşamıştır. Âşık İzzet Savaş'tan yaklaşık 30 yaş büyük olan Âşık Ali İzzet Özkan, İzzet Savaş bebekken bile sanatında belirli bir noktaya gelmiş bir

âşıktır. Âşık Ali İzzet’le aynı ortamda büyümek İzzet Savaş’ın aşıklığı adına önemli bir noktadır. Âşık İzzet Savaş, Âşık Ali İzzet Özkan’ı ustası olarak görmüş, saz çalmaktan türkü söylemeye kadar pek çok şeyi Ali İzzet Özkan’dan öğrendiğini çevresindeki kişilere belirtmiştir. İzzet Savaş’ın yakın çevresiyle yapılan kişisel görüşmeler sonucunda ustası kimdir sorusuna Ali İzzet Özkan cevabı alınmıştır (Arif Savaş, Kişisel İletişim, 03.05.2022 ; Pınar Savaş, Kişisel İletişim, 03.05.2022; Muharrem Soydemir, Kişisel İletişim, 12.09.2022). İzzet Savaş’ın oğlu Behçet Savaş (Behcet Savaş, Kişisel İletişim, 26.09.2022) ile yaptığımız kişisel görüşmede Ali İzzet Özkan ve İzzet Savaş arasındaki bağı şu şekilde anlatmıştır: “Ali İzzet Özkan’a hem amcam hem hocam derdi. Dedemden (Ali İzzet Özkan) çok etkilenmiş, onun muhabbet ortamlarına girmiş, onun yanında pişmiş diyebiliriz”

Görsel 12: İzzet Savaş, ?, Ali İzzet Özkan, Hasan Tural (Devrani)

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Ali İzzet Özkan, İzzet Savaş’ın âşıklığı adına en önemli bir isimdir fakat Emlek yöresinde pek çok âşık bulunmaktadır. İzzet Savaş’ın bu âşıklarla girdiği her ortamda kendisine yeni şeyler kattığı da göz ardı edilmemelidir. İzzet Savaş, Hacı Yetkin ile

yaptığı röportajda yol arkadaşlığı yaptığı ve etkilendiği âşıkları belirtmiştir. Röportaj sırasında çekilen bir fotoğrafta görsel 13’te verilmiştir.

“Yöre ozanlarından başta Aşık Veysel olmak üzere Aşık Hüseyin, Aşık Aziz Üstün, Aşık Hasan Yüzbaşıoğlu, özellikle de köyümüzün yetiştirdiği benim kader arkadaşım Hasan Devrani ozanlarla yol arkadaşlığı yaptım. Divanda, dergahta ve aşık meclislerinde onlarla birlikte oldum. Alakiliseli Mehmet Özkan, Sarıkayalı Durmuş Çetinkaya, Benlihasan’lı Arslan, İlyashacı’lı Hasgöl, Kavak’lı Fazlı gibi Emlek yöresinin saz ve türkü ustaları ile birlikte oldum. Cemlerde bulundum. Düğünlerde, bayramlarda katıldığım aşık meclislerinde bilhassa Emlek yöresi şairlerinden usta malı türküler çalıp söyledim” (Aktaran Hacı Yetkin, 2002: 4).

Görsel 13: Röportaj Sırasında Çekilen Bir Fotoğraf. (Soldan Sağa) İzzet Savaş, Hacı Yetkin, 90’lı Yıllar. Sivas/Emlekhüyük Köyü.

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Etkilendiği ustalar arasında Pir Sultan Abdal, Karacaoğlu, Hüdayi, Aşık Veli, Aşık Agahi, Aşık Kamter, Aşık Kul Sabri, Aşık Veysel gibi ustaları sayabiliriz. Ancak İzzet Savaş’ı ilk keşfeden, saz çalmaya ve türkü söylemeye teşvik eden Ali İzzet Özkan’ı ayrı bir yere koymak gerekir. İzzet Savaş’ın da bu durumun farkında olduğunu Hacı yetkin ile yaptığı röportajdaki ifadelerinden anlayabiliriz. “O (Ali İzzet Özkan) olmasaydı belki

de ben bu konumda olamazdım. Bende çok hakkı var. En çok onun türkülerini okudum. İlk onunla köyleri- kentleri dolaşmaya başladım.” (Aktaran: Hacı Yetkin, 2002: 4).

Âşık İzzet Savaş dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren kendisini Ali İzzet Özkan gibi bir zenginliğin içinde bulmuştur. Böyle bir eve ve böyle bir coğrafyaya doğmasının sonucunda kendi beste yapma ihtiyacı duymamış, çevresinde bulunan aşıkların şiirlerini bestelemiştir. Bütün yaşamı boyunca 5 adet şiirinin olması bu durumla açıklanabilir. Âşık İzzet Savaş'ı besleyen, etkilendiği birçok kaynak olsa da İzzet Savaş kendine has bir çalış ve söyleyiş biçimine sahiptir. Yörede sesiyle yaptığı nağmelerle tanınmaktadır. Diğer âşıklardan ayıran en büyük özelliklerden birisi türkülerini söylerken yaptığı vokal icra özellikleridir. “Âşık İzzet Savaş'ın kendine has bir üslubu ve müthiş bir sesi vardır. Sazına ilk dokunuşta ve söylediğinde âşık ayırt edilir” (Muharrem Soydemir, Kişisel İletişim, 12.09.2022). Âşık bu özelliğini yan köylüsü olan Âşık Veysel Şatıroğlu'nun da fark ettiğini bir röportaj sırasında anlatmıştır.

“Veysel baba beni çokça dinlemek isterdi. Sazlı sözlü bir muhabbet ortamında bana dönüp; Bak İzzet bütün âşıklardan türkü söylüyorsun da yalnız benim türkülerimi söylemiyorsun, bunun sebebi nedir? Dedi. Ben de Âşık baba senin türkülerini en iyi sen okursun ben senin gibi çalıp söyleyemem dedim. Bunun üzerine Veysel baba Söylersin İzzet sen söylersin, bu sesle bu gırtlakla sen her şeyi söylersin, yeter ki sen iste dedi” (Aktaran: Yetkin, 2002: 5).

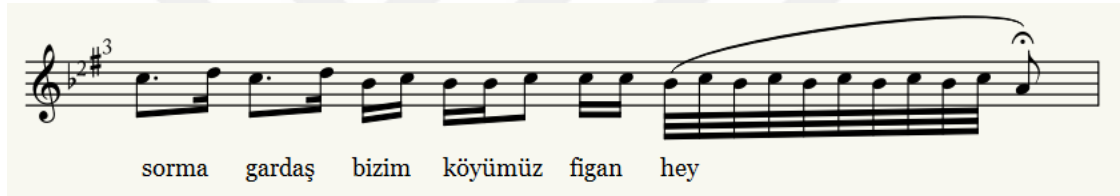

Görsel 14: Âşık Veysel'i Ziyaret Sırasında Çekilen Fotoğraf. (Soldan Sağa) Bayram Çıtak, Veysel Şatıroğlu, İzzet Savaş, ?, 70'li Yılların Başı. Sivas /Sivrialan.

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Yöre şairi Sivrialanlı Veysel Kaymak'la yaptığımız görüşme bu düşünceleri desteklemektedir. “Rahmetli Âşık Veysel İzzet Savaş’ın sesini çok beğenirdi. Gırtlığı çok iyi derdi. Sesi ve gırtlığıyla ön plana çıkardı. Sesi gür ve güçlü bir âşıktı” (Veysel Kaymak, Kişisel İletişim, 12.09.2022). “Babamı farklı yapan şey sesi, ikizlemesidir. Uzun hava okurken gırtlığıyla türküyü güzel bir makam verirdi. Onu kimse yapamazdı” (Behcet Savaş, Kişisel İletişim, 26.09.2022).

“Sazı boşver söze bak söze diye bir tabir vardır. Şimdi bizde sazı sözü boşver sese bak sese deriz. İzzet Savaş’ın öyle bir sesi öyle bir gırtlığı vardı ki... 3 âşık Saraç köyünde bir düğüne gitmişler. Millet kapıda dinliyor. Dışarıda duranlar hiç ses duymuyorlar. Sıra İzzet Savaş’a gelince gür ve tatlı sesiyle okumaya başlayınca âşıklar yeni çalmaya başladı demişler” (İsmet Kaygusuz, Kişisel İletişim, 03.05.2022).

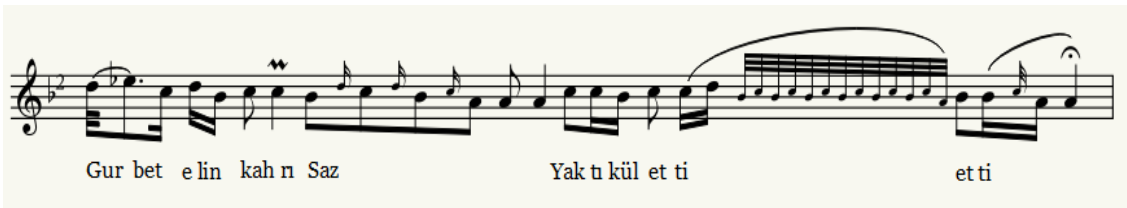
Şekil 4: İzzet Savaş'ın İcra Ettiği "Öldüm Öldüm" Adlı Uzun Havanın Bir Bölümü.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 5: Âşık İzzet Savaş'ın Okuduğu "Kara Koyun Meler Gelir" Adlı Eserin, Vokal İcra Özelliğini Yansıttığı Bölümün Notasyonu.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 6: Âşık Ali İzzet Özkan'ın Okuduğu "Sökün Ayı Geldi" Adlı Eserin Bir Kısımının Notasyonu.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

“İkizleme” ve “gırtlak” olarak tanımlanan ve âşığı diğer âşıklardan ayıran özellik olarak görülen özellik “Mezar Taşı” albümünde yer alan “Kara koyun meler gelir” adlı uzun havayı icra ederken görüldüğü üzere sıkça yaptığı, yanaşık iki ses arasında keskin atlamalar vokal icra kabiliyeti diyebiliriz. İzzet Savaş’ın uzun hava icralarına bakıldığında sesin bir tam ses yukarısına çarpma yaptığı ve buradan bir tam ses altındaki sese şekil 5’teki “me-ler-ge-lir” kısmındaki 32’lik çarpmalarla sesi süslediği görülmektedir. Benzer ses özellikleri Ali İzzet Özkan’ın okuduğu “Sökün Ayı Geldi” adlı eserin transkripsiyonu olan şekil 6’da da görülmektedir. Benzer makam ve ses aralığı içerisinde seyreden bu iki eser Ali İzzet Özkan ve İzzet Savaş’ın yakın etkileşim içinde olduğunu, çalgı ve vokal icra biçimlerinin benzerlik gösterdiğine bir örnektir. İzzet Savaş’ın şekil 4’deki “hey” kısmında yaptığı 32’lik vokal süslemeyle, Ali İzzet Özkan’ın şekil 6’daki “ti” kısmındaki 32’lik çarpma iki âşık arasındaki vokal icra benzerliğine örnek olarak verilmiştir. Bu vokal süsleme İzzet Savaş’ın okuduğu uzun havaların çoğunda kendisini göstermektedir. Bu atlamaların çok daha minimal çarpmaları da özellikle uzun hava icra ederken göze çarpmaktadır. Yukarıda sayılan özellikler yörede bulunan âşıklarda görülmediği ya da âşık İzzet Savaş kadar belirgin olmadığı için Âşık İzzet Savaş’a mâl edilmiştir. Bu özellik âşık İzzet Savaş’ı diğer âşıklardan ayıran önemli özelliklerinden birisi olarak sayılabilir. Bu özelliklerle kendine has bir okuyuş üslubu oluşturmuş.

Yetkin (2010: 89) Âşık Ali İzzet Özkan’ın dinlemeyi sevdiği âşıkları sayarken İzzet Savaş’a ayrı bir parantez açmıştır. “ Âşık Ali İzzet Özkan yörenin tüm ustaları (eski adıyla) Alakiliseli Mehmet Özkan’ı, Benlihasanlı Arslan’ı, İlyashacılı Hasgöl’ü, Hardallı Hüseyin Özyazıcı’yı, Kavaklı Fazlı’yı, Sarıkayalı Durmuş Çetinkaya’yı özellikle de Hüyükü İzzet Savaş’ı dinlemeye doyamazdı”.

Sivas müzik kültürü üzerine önemli çalışmalar yapmış olan İhsan Öztürk, âşık İzzet Savaş’ın yorumculuğuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır.

“Bölgenin söyleme biçimi vardır kuşaktan kuşağa aktarılan. Bu söyleyiş biçimini alıp kendi yorumuyla daha albenisi olan bir duruma getirmiştir eseri. İyi bir vitrinde sergilemek diyebiliriz. Yani iyi bir vitrin özelliği gösterir İzzet Savaş. Boğazına bülbül yuva yapmış sanki o söylüyor derdim. Sesi beni çok etkiliyordu. Ben benzer havaları Durmuş Çetinkaya’dan da aldım. Ezgiler aynı, vurgular yörenin özelliğini taşırdı, yani ikisini de dinlediğim zaman emlek havasını iyi icra

ediyor derim ama İzzet Savaş'ın yorumu çok farklıydı. Emlek havalarını daha albenisi olan şekle getiren İzzet Savaş'ın ses rengi ve duygusudur” (İhsan Öztürk, Kişisel İletişim, 28.12.2022).

Şekil 7’de İzzet Savaş’ın “kara koyun meler gelir” adlı uzun havasının bir bölümü verilmiştir. İzzet Savaş ile özdeşleşen vokal icra yapısına örnek olması sebebiyle verilmiştir.

Şekil 7: İzzet Savaş'ın Bölgenin Müzikal Yapısını ve Ses Karakterini Gösterdiği Kayıt Örneği

Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=Bcgmlb9JsrM&ab_channel=%C5%9EahPlak / Erişim

Tarihi: 05/08/2022

İhsan Öztürk’ün vitrin olarak tanımladığı durum, aslında tezinde başlığı olan âşık İzzet Savaş’ın gelenek içerisindeki temsili rolüdür. Bu rolle birlikte usta malı birçok şiiri bestelemiş, bölge müzik kültürüne katkı sağlamıştır. Âşık Ali İzzet Özkan’ın haricinde yol arkadaşım dediği Hasan Devrani ile birlikte de köyleri dolaşarak etkinliklere katılmıştır. Cemlerde saz çalıp deyişler okumasına vesile olan kişi de Devrani’dir.

Görsel 15: İzzet Savaş, Hasan Tural (Devrani), 80’li Yılların Sonu, Sivas

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Âşık İzzet Savaş düğünlerde, âşık bayramlarında, anma etkinliklerinde, sohbet ortamlarında, ev toplantılarında, festivallerde vb. yerlerde sanatını icra etmiştir. İhsan Öztürk (Kişisel İletişim, 20.12.2022) ile yaptığımız görüşmede İzzet Savaş'ın çalıp söylediği yerleri belirtmiştir: “Köyde evine bir ziyaretçi gelse, muhakkak baba bir çal da dinleyelim derdi. Ben YouTube’da izledim. Yurtdışında çalışıp Hüyük köyüne izne gelen birisi kayıt yapmış. Çalmış, söyletmiş. Bizim oralarda müzik dinlemeyi bir ihtiyaç sayar insanlar. Ara sıra demlenerek meşk edilir. Bu meşkler genelde evlerde, yaz ise evin bahçesinde olur. Bunların dışında köyün etkinliklerde, dernek etkinliklerinde, anma etkinliklerinde, düğünlerde çalıp söylerdi”

Görsel 16: Ortaköy Çermik Açılış Etkinliği, 90'lı Yıllar. Sivas

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Görsel 17: Dost Ortamında Çekilmiş Bir Fotoğraf. 90'lı Yıllar, Sivas.

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Görsel 18: Ankara'da Bir Etkinlik Sırasında Çekilen Fotoğraf, İzzet Savaş, Ali Dinçal

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Âşığın katıldığı etkinlik ve sohbet ortamları görsel 16, 17 ve 18'de verilmiştir. Âşık, bölge halkı tarafından sevilen ve değer verilen bir kişidir. “Köy odaları muhabbetleri çocukluk dönemlerimize denk gelir. Bu ortamlara çocuklar alınmadığından sohbeti kapı eşiğinden ya da pencereye tırmanarak izlerdik. O çocuksu yaşlarda kulağımıza yer eden o tınılar bizi âşığa yakın kıldı. Gençlik zamanlarımızda, dost meclislerine kabul

edilmeye başladığımız zamanlarda pek çok kez İzzet Savaş'ı dinleme şansına eriştik” (Muharrem Soydemir, Kişisel İletişim, 12.09.2022; İsmet Kaygusuz, Kişisel İletişim, 03.05.2022). “Sadece bizim köy değil, çevre köyler de İzzet Savaş geldiğine kapılara, pencerelere tırmanırlardı onu dinlemek için. Onun söylediği türküler insanların dilindedir” (İsmet Kaygusuz, Kişisel İletişim, 03.05.2022). Sohbet ortamlarına özellikle İzzet Savaş'ı dinlemek için giden küçük çocukların olması yediden yetmişe herkesin âşığa duyduğu sevgiyi göstermektedir. Bu ortamlarda Âşık İzzet Savaş'ın türkülerini dinleyip eve gittiğinde o türkülerini söylemeye çalışan İsmet Kaygusuz'un günümüzde söz beste kendine ait iki tane albümü vardır. Okuduğu tüm türkülerin havaları, içtenliği, duyarlılığı İzzet Savaş'a ait olduğunu ifade etmiştir. Âşık İzzet Savaş'ın el verdiği bir kişi olmasa da İsmet Kaygusuz kendisini onunla yetişmiş bir çırak olarak gördüğünü de belirtmiştir (İsmet Kaygusuz, Kişisel İletişim, 03.05.2022). Veysel Kaymak'la yaptığımız kişisel iletişimde İzzet Savaş'ın katıldığı sohbet ve etkinliklere örnekler vermiştir. “Arkadaşlar arasında Sivrialan ve Emlekhüyük köyü arasında Gümüşpınar mevki vardı. Oraya gitmiştik. Rahmetli Hacı Yetkin gitti İzzet Savaş'ı çağırdı. Benzer arkadaş ortamlarında bir arada bulunduk. Bu ortamlarda çalıp söylerdi. Bunların haricinde Ankara'da bir düğün salonunda yöresel bir toplantı vardı orada da birlikte olmuştuk” (Veysel Kaymak, Kişisel İletişim, 12.09.2022). Katıldığı etkinliklerden ödül plaketi ve hediyeler almış fakat günümüze bunların çok azı ulaşmıştır.

Görsel 19: Âşık Hüseyin Gürsoy'u Anma Etkinliği Sonrası İzzet Savaş'a Verilmiş Ödül, Şarkışla/ Sarıkaya

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Âşıklar Bayramı, âşıkların meydana getirdikleri eserlerin tanıtılması adına önemli etkinliklerdir. Kültür ortamının oluşması ve âşıklığın gelecek nesillere aktarılmasını sağlaması adına da önem teşkil etmektedir. 1930'lu yıllarda ilk kez Sivas ilinde düzenlenmeye başlayan bu etkinlik başlıca Konya, Kars olmak üzere pek çok farklı ilde yapılmaya başlanmıştır. Âşık  zzet Savaş'ta Sivas ili ve çevresin başta olmak üzere, Yozgat, Nevşehir, Kayseri, Tokat vd. illerde âşıklar festivalleri ve etkinliklerine katılmıştır. Bu etkinliklerden birisi olan Hacı Bektaş etkinliklerinde Sabri Orak'la (Hüdai) olan konuşmasını  zzet Savaş'ın oğlu Arif Savaş anlatmıştır. "Hacı Bektaş etkinliklerinde âşık Hüdai babama şiir kitabını vermiş, istediğin şiiri t rk leştir demiş. Babamın Hüdai'den havalandırdığı pek çok şiir var" (Arif Savaş, Kişisel İletişi, 03.05.2022).  zzet Savaş yapmış olduğu albümlerde Hüdai'nin şiirlerini de bestelemiştir.

Görsel 20: Özel Davetli Olarak Katıldığı Etkinlik, Hacı Yetkin,  zzet Savaş, 90'lı Yıllar, Ankara.

Kaynak: Arif Savaş  zel Arşiv

Ay, mevsim, saat fark etmeksizin gecenin bir yarısı ya da sabaha karşı babamı (Âşık  zzet Savaş'ı) kendi etkinliklerine ya da muhabbetlerine dahil etmek için tanımadığımız kişiler çok kez kapımıza geldiler (Arif Savaş, Kişisel İletişim, 03.05.2022; Pınar Savaş

Kişisel İletişim, 03.05.2022). Tokat'ın Turhal ve Zile ilçeleri, Yozgat'ın Akdağmadeni, Nevşehir Hacıbektaş, Kayseri ve Sivas'ın tamamı genellikle davet edildiği il ve ilçelerdir. “Hasan Devrani, Kavaklı Fazlı İyigöze ile Kayseri Yıldızeli'ne çok giderdi” (Behcet Savaş, Kişisel İletişim, 26.09.2022). Bu tarz gittiği etkinliklerden 15-20 gün sonra döndüğü zamanlar olduğu belirtilmiştir. Âşığın büyük oğlu Behcet Savaş “ben doğduğumda babam evde yokmuş. Ya bir düğüne gitmiş ya da bir etkinliğe gitmiş. Benim doğum tarihim 7/9/1965 ama annem doğduğumda kış ayı olduğunu söylüyor. Babamda zaten uzun süreli gidecekse kışın giderdi. 10-15 gün 1 ay gidip gelmediğini ben hatırlıyorum” diyerek âşığın uzun zamanlı katıldığı etkinlikleri hatırladığını belirtmiştir.

Ailesi ve yakın çevresi, diğer aşıklardan aldığı eserlerin havalandırmasını³ kendisinin yaptığını vurgulamıştır. TRT nota arşivinde de havalandırmasının kendisine ait olduğu, kaynak kişi olarak sayılan eserleri de bulunmaktadır. 21 repertuvar numarasıyla Nida Tüfekçi'nin İzzet Savaş'tan derleyerek notaya aldığı “Gel Ha Gönül Havalanma” , 4532 repertuvar numarasıyla TRT İstanbul Radyosa THM Müdürlüğünün İzzet Savaş'tan derlediği ve Ahmet Turan Şan'ın notaya aldığı “Kırma Gönül Şişesini” ve 367 repertuvar numarasıyla İzzet Savaş'ın kaynaklık ettiği “ Vefasız Yar Bana Gel Diye Yazmış” eserlerinin ilk ikisinin sözleri anonim olup havalandırması İzzet Savaş'a aittir. Üçüncü eserin söz yazarı Hasan Tural'a (Devrânî) ait olup havalandırması yine İzzet Savaş'a aittir. Havalandırdığı türkülerin ortalama sayısını ve Âşık Mahzuni Şerif ile ilgili bir anısını bir röportaj sırasında şöyle aktarmıştır;

“Yüze yakın türküm var. Genellikle bu türkülerini kendi havam ve kendi yorumumla okurum. Türkülerin havasını ben yaparım. Bunları çeşitli ortamlarda çalar söylerim. Sonra görürüm ki benim havalarımı başkaları sahiplenmiş, kendi parçalarına uydurmuşlar. Teyplere okumuş olduğum en az yirmi makam bugün bile benim adım anılmadan radyolarda okunmaktadır. Koskoca Âşık Mahzuni bile “Kırma Gönül Şişesini” türkümün havasını “Bak Suna Nerden Geliyor Dolanı

³ Bir kişinin kendisinin veya başkalarının deyişlerini mevcut ezgi kalıplarına uyarlamasına ve bu ezgiyi seslendirmesine verilen isim= Ezgilendirmek. Bu terimin yöresel kullanımda söz ve müziği birbiriyle eşleştirmek anlamı da vardır. Bestelemek gibi, idari bir biçimde kendine özgü müzikler yaratma anlamı yoktur. Halk arasında öne çıkan müzisyenlerin ustalaşmış olanları ya da mesleki tecrübesi en yüksek düzeyde olanları da mevcut ezgileri birbiriyle uyumlu hale getirerek (ezgisel çatı, makamsal birlik, ritmik uyum, konu vd. öğeleri esas alarak söze uyarlar. Bazıları buna son zamanlarda “beste” adını veriyorsa da burada bir ezgi doğdurma (yani gerçek anlamıyla yaratıcı bir güç göstererek eser ortaya çıkarma) faaliyetinden çok, mevcudu kendi anlayışıyla işleme esası vardır. (Duygulu, 2014: 230).

Dolanı” diye okumuş. Kendisine “Âşık dost havamı çalmışsın bari iyi bir türküye uyarlasa idin” deyince, bana “İzzet baba iyi ki havanı çalmışım, toprağını çalmadım ya” dedi. Bunun üzerine “Benim zaten toprağım yoktur, olmayan şeyi nasıl çalacaksın” deyince ikimizde gülüştük” (Aktaran Hacı Yetkin, 2002: 5).

Okuduğu eserlerde kendi havasını ve yorumunu beğenen şairler, şiirlerini özellikle havalandırması için Âşık İzzet Savaş’a göndermişlerdir. Bu şairlerden birisi Veysel Kaymak’tır. Sivrialan köyünden olan Veysel Kaymak, Devranî ve Ali İzzet Özkan vesilesiyle İzzet Savaş’la tanışmıştır. Veysel Kaymak İzzet Savaş’la girdiği dost meclislerinde âşığın gırtlığının ve havalandırma özelliğinin farkına varmış, 1979 yılında Sivas’tan ayrılıp Ankara’ya gittiği dönemde yazdığı “Özledim Köyümün Tozlu Yolunu” adlı eseri özellikle İzzet Savaş’a havalandırması için vermiştir (Veysel Kaymak, Kişisel İletişim, 12.09.2022). Bir diğer kişi ustası olarak gördüğü Ali İzzet Özkan’dır. Yukarıda Ali İzzet Özkan’ın İzzet Savaş’ı dinlemeyi ayrı bir yere koyduğunu ifade etmiştik. Ali İzzet Özkan şiir yazdıktan sonra özellikle İzzet Savaş’ın seslendirmesini istemiş, şiirini İzzet Savaş’la paylaşmıştır. Bu durumla ilgili bir anıyı İzzet Savaş’ın oğlu Arif Savaş şu şekilde anlatmıştır. “Ali İzzet dedemle babam bir yere giderken Ali İzzet dedem yeni yazdığı şiiri okurmuş babamda dönüş yolunda şiiri ezberleyip havalandırmasını yaparmış” (Arif Savaş ile kişisel iletişim, 03.05.2022). Bu örnek, şiirleri türküleştirme yöre tabiriyle havalandırma özelliğinin ne kadar gelişmiş olduğunu vurgulamaktadır.

İzzet Savaş’ın tanınırlığı bulunduğu kültürel bölgenin sınırlarını da aşmış, TRT televizyon ve radyo kayıtlarında kendisine yer verilmiştir. Âşık İzzet Savaş 80’li yıllarda TRT radyoda Murtaza Yalçın’ın yaptığı programa konuk olmuştur (Arif Savaş, Kişisel İletişim, 03.05.2022). TRT televizyon kanalında Kayseri’de yapılan Âşık Seyrani’yi anma etkinlikleri sırasında video kaydı çekilmiş ve yayınlanmıştır. Görsel 21, bu anma etkinliği sırasında kaydedilen ve TRT’de yayınlanan video kaydından bir fotoğraftır. Gazete ve dergilerde yer almıştır.

Görsel 21: Âşık Seyrani Anma Etkinlikleri, İzzet Savaş, 60'lı Yılların Sonu, Kayseri /Develi.

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

İzzet Savaş Alevi-Bektaşî kültürüyle yetişmiş bir âşıktır. Bu inanış; Ali'ye saygı, on iki imama saygı, cemler, cemlerde deyiş söyleme, Aleviliği yol erkan bilmedir. İzzet Savaş'ta bu özellikleri bilen buna göre yaşayan bir kişiydi (İhsan Öztürk, Kişisel İletişim, 20.12.2022). Türkü ve deyişlerde bu anlamda bağlı bir âşık olduğunu söyleyebiliriz. Büyüdüğü Emlek Hüyük köyünde cem evi bulunmamaktadır. Cem törenleri köyde evi büyük olan birisinin evinde yürütüldüğü ifade edilmiştir. İzzet Savaş bu törenlere katılmış fakat dedelik vasfı olmadığı için cem yürütmemiştir. Zakir olarak katıldığı cem törenleri bulunmuştur (Arif Savaş, Kişisel İletişim, 03.05.2022). Âşığın küçük oğlu hangi yörelerde zakirlik yaptığını bilmesede büyük oğlu, Kayseri Sarıca, Tokat Zile ve Sivas'ın bazı bölgelerinde birkaç sefer zakirlik yaptığını ifade etmiştir (Behcet Savaş, Kişisel İletişim, 26.09.2022).

Görsel 22: Âşık Veysel'in Vefatından Sonra Çıkan Gazete Haberi, İzzet Savaş, Ali İzzet Özkan. 1973.

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

Kubilay Dökmetaş (kişisel iletişim, 17.03.2023) ile yapılan görüşmede, birine âşık diyebilmemiz için “geleneği yansıtıcı rolü olması lazım, mahlası olması lazım, bade içme, rüya görme hikayesi, mahlasının geçtiği eserinin olması lazım” maddelerini sıralarken, İzzet Savaş’ın âşık olarak sayılıp sayılmayacağı konusunda pek emin olmadığını, daha çok Emlek bölgesinin mahalli icracısı ve kaynak kişisi olarak gördüğünü ifade etmiştir. Halkbilimci Mehmet Özbek (Kişisel iletişim, 19.03.2023) bir kişinin âşık olarak sayılabilmesi için irticalen şiir söyleyebilmesi, günümüz âşıklarında pek bulunmuyor olabilir ama şiirlerinde tasavvufi konulara değinmesi, bazı sosyal sorunlar üzerine şiirler söylemiş olması, âşık hikayelerini bilmesi maddelerinin gerekliliğini ifade etmiştir. Özbek, âşıktaki bu maddelerin hepsinin mükellef bir şekilde olmasını beklenmediğini ama bir şekilde bu maddelere temas etmesini gerektiğini belirtirken eskiden rüya görme bade içme durumları olduğunu fakat bunlarda safsata

boyutu olduğu için günümüzde aranmaması gerektiğini söylemiştir. Özbek’inde dediğı gibi geçerliliğı tartışılan bade içme, rüya görme gibi âşık olmanın gerekliliğı sayılan özelliklerin günümüzde aranmaması İzzet Savaş’ın âşıklık geleneğı içerisindeki yerini belirlemede yerinde bir tespit olacaktır.

Bölge kültürüne hâkim ve âşıklık geleneğıyle ilgili çalışmaları olan İhsan Öztürk (Kişisel İletişim, 20.12.2022) ile yaptığımız görüşmede bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Âşık; çalıp söyleyen, kendi eserleri, türküleri, deyişleri olan birine denilebilir. Bana göre; âşık geleneğini yaşayarak görme, kurallara uygun mahlas alması, usta malı ve kendine ait şiirleri okuması gerekir. İzzet Savaş’a âşık denilebilir. Emlek bölgesinin en iyi temsilcilerinden birisidir. Emlek bölgesinde usta malı çalıp söyleyen, kendi şiiri olmayan kişilere de âşık denilmektedir. Çalıp söyleyenle âşık sıfatı özdeşleşen bir hale gelmiştir halk arasında. İzzet Savaş için Âşık İzzet Savaş desek kimse yadırgamaz. Yörede âşık olarak anılmaktadır”

Saha çalışması için Emlekhüyük köyüne gittiğimizde, bölge halkının İzzet Savaş için “Âşık Baba” terimini kullanması bu duruma örnek verilebilir.

Gelenek içerisinde, birinin âşık olarak görülebilmesi için bade içme, rüya görme gibi maddeler sıralanmıştır. Bu maddelerin gerçeklik durumu tartışılabileceğı ve safsata boyutunun olabileceğı göz önüne alınarak bir âşığın bu maddeler özelinde değerlendirilmemesi gerektiğini ifade edebiliriz. Anadolu coğrafyasında mahlası olmayan pek çok âşığa rastlamak mümkündür. Pir Sultan Abdal’a atfedilen fakat ondan yüzyıllar sonra yazıldığı açık olan şiirlerin olması gibi durumlar tartışılırken mahlasın gelenek içinde bu kadar güçlü bir gerekçe gösterilmesi de çok sağlıklı görülmemektedir. Gelenek içerisinde gelen, kendine ait şiirleri olan, bağlama çalıp usta malı eserler söyleyen, halk tarafından âşık olarak görülen ve kendisini âşık olarak sayan pek çok âşığın bade içme, rüya görme gibi engellerin önünde kalması haksızlık olarak sayılabilir.

Sivas âşıklık geleneğıyle ilgili en kapsamlı çalışmalardan birinin yazarı olan Doğan Kaya (Kişisel iletişim, 17.03.2023) ile yaptığımız görüşmede âşıklığın kriterleri olduğunu ifade etmiştir. Bu kriterler; kendine ait eserleri olması, hazırlıksız şiir söyleme hikâye anlatma yeteneğinin olması, çırak yetiştirmesi, mahlas alma rüya görme ve bade

içme durumu, saz söz ortamında bulunmasıdır. Kaya, bu özelliklerin hepsinin bir âşıktan aranmaması gerektiğini belirtmiştir. “Bunlardan birisini barındırıyorsa âşık olarak sayılmalıdır. Başka teraziye koyamazsınız. Kim hangi gerekçeyle âşık sayacak ya da saymayacak. Bir âşığın bin eseri var, bir âşığın üç eseri var. Bu şekilde âşık sayılan çok kişi var ve böyle bakılmasını doğru buluyorum” (Kişisel iletişim, Doğan Kaya, 17.03.2023). Kaya, İzzet Savaş’ın ortaya koyduğu eserlerin âşık tarzı şiir geleneğine uygun olduğunu ve bölge kültürünü yansıtmayı göz önüne alındığında İzzet Savaş’ın net bir şekilde âşık olarak sayılabileceğini ifade etmiştir.

Gelenekte mahlas alma âşıklığının bir gerekliliği olarak görülse de İzzet Savaş gibi halk tarafından âşık olarak sayılan pek çok isim bulunmaktadır. Kaya (2009: 553-568) mahlası olmayan âşıkları kitabında tablo şeklinde vermiştir. Bu kişiler: Ali Güç, Aziz Üstün, Battal Aydoğmuş, Bekir Karadeniz, Bekir Kılıç, Fatma Hasgöl, Garip Çınar, Halil Fevzi, Halil Soylu, Hasan Özkan, Hasan Şahin, Hıdır Özkan, Hıdır Şimşek, Hulusî Şahancan, Hüseyin Gülmez, Hüseyin Gürsoy, Hüseyin Özyazıcı, İbrahim Doğan, İsmail Kaya, Mahmut Demirkaynak, Medine Ata, Mehmet Çakmak, Memiş Şahin, Musa Merdanoğlu, Mustafa Çam, Mustafa Kök, Rüstem Bostancı, Seyfi Fındık, Seyfi Kılıç, Süleyman Yıldırım, Şevki Dinçal, Veysel Çakmak, Zeynel Alvur, Zeynel Çetin, Zeynel Kılıç, Ziya Doğan’dır. Kaya (2009: 561) İzzet Savaş’ı da mahlası olmayan âşıklar tablosunda göstermiştir.

İzzet Savaş’ın mahlası bulunmadığı için yazdığı eserlerin son dördlüğünde kendisini “İzzet, Âşık, Âşık İzzet” olarak tanıtmaktadır. İzzet Savaş’ın mahlasının bulunmaması konusunda İhsan Öztürk (Kişisel İletişim, 20.12.2022) şu bilgileri vermiştir.

“Ali İzzet Özkan biraz daha yaşasaydı mahlas verirdi büyük ihtimalle. Mahlası ustalar verir, bu şekilde daha kıymetli olur. Usta onun meziyetlerine, yeteneğine bakar, eksiklerini eleştirerek söyler, sonra da artık sen usta malı söyleme kendi mallarını da söyleyebilirsin der. Bu bir nevi ruhsat vermedir. Böyle bir önderlik yapan olsaydı mutlaka kendi ait eser sayısı da artacaktı. Belki Aziyet’i mahlas olarak kullanacaktı”

Emlek bölgesinde ve İzzet Savaş’ın yaşadığı dönemde öğrenme usta çırak ilişkisiyle gerçekleşmiştir. Bu bölgede muhakkak çok iyi çalıp söyleyen âşıklar olmuştur. İzzet Savaş’ın çıraklığı da bu ustaları gözlem yoluyla olmuştur. Ali İzzet Özkan’la olan ilişkileri de gelenekte görülen usta çırak ilişkisi olarak ifade edilebilir.

3. BÖLÜM: ÂŞIK İZZET SAVAŞ'IN ESERLERİ

Kendisinin kaleme aldığı toplam beş adet şiiri vardır. Bunlardan ikisini havalandırmıştır. “Karadır Yazım” adlı eserini yurt dışındayken ailesine duyduğu özlem sonucunda yazmıştır. “Öldüm Öldüm” adlı eseri çok sevdiği bir arkadaşının vefatından sonra yazmıştır. “Ben Ölürsem Zararın Ne Karın Ne” adlı eseri bir dönem İzzet Savaş öldü diye haber çıkaran kişilere atfen yazmıştır. İzzet Savaş öldü haberleri gururuna dokunmuş ve duygularını bu eserle dile getirmiştir. “Nankör” adlı eseri bir akrabası için yazmıştır. “Kooperatif” adlı eseri o dönemde kurulan kooperatifler için yazmıştır. Havalandırdığı iki eser “Karadır Yazım” ve “Öldüm Öldüm” adlı eserler konu bakımından eleştiri, yakarış, hiciv barındırmayan eserlerdir. “Ben Ölürsem Zararın Ne Karın Ne”, “Nankör” ve “Kooperatif” adlı eserlerin ise daha çok yakarış, duruma karşı durma, kabullenmeme gibi sebepler olduğu görülmektedir. Bu sebeplerden dolayı bu üç eseri havalandırmamış olabileceği düşünülmektedir.

3.1. İzzet Savaş'ın Yazdığı Şiirler

3.1.1. Karadır Yazım

Almanya'ya geldim gülmedi yüzüm
Anamdan doğmuşum karadır yazım
Behçet Kemal oğlum, Hatice kızım
Küçük yavruları göresim geldi

Bilse idim Almanya'ya gelmezdim
Ağlayıpta gözüm yaşın silmezdim
Tez açılmış güller gibi solmazdım
Tomurcuk gülleri deresim geldi

Bizim elin koyunları kuzular
Gözüm görmez ciğerlerim sızılar
Eşi dostu yâri gönül arzular
Bir gün bir havadis sorasım geldi

Kısmet olsa gelsem Hüyük köyüne

Hayran kaldım gençlerinin huyuna
Bir gecede mihman olsam evine
Eğlenip köyümde durasım geldi

Yeter Âşık İzzet bu dertler bitmez
Feleğin işine aklımız yetmez
Virane bahçede bülbüller ötmez
Dostun bahçesine giresim geldi

3.1.2. Öldüm Öldüm

Gardaş beni hastaneye aldılar
Arkadaşlar hep yanıma geldiler
Nerelisin diye Köyüm sordular
Sorma doktor bizi köyümüz figan hey

Ameliyat masasına yatırın
Küçük veyselimi bana getirin
Salacamdan tutun köye götürün
Duymasınlar bacılarım aman hey

Bana öldü diyen diller tutmuyor
Viran kalmış bahçem bülbül ötmüyor
Kapımız kitlenmiş tütün tütmüyor
Kaldım gurbet elde kaşı keman hey

Acildeydin görmediler yüzümü
Acel geldi yumdu ela gözümü
Âşık İzzet saldım dertli sazımı
Merhametsiz kahpe felek yaman hey

3.1.3. Ben Ölüsem Zararın Ne Kârın Ne

Öldüğümü çıkarmıştı bir yılan
Piç oğlu piç ne söylersin yalan
Var mı şu dünyada ölmeden kalan
Ben ölürsem zararın ne kârın ne

Bin dokuz yüz seksen altı senesi
Parçalansın yaraların kanasın
Sonra anladım ki bozuk mayasın
Ben ölürsem zararın ne kârın ne

Gezen tozan sürgün bulaşkan
Yalan dolan ile belasın bulur
Ölsem bile benim sana nem kalır
Ben ölürsem zararın ne kârın ne

Âşık sen üzülme adü taşına
Gariplerin her iş gelir başına
Öldüğümü sıkarmış boşu boşuna
Ben ölürsem zararın ne kârın ne

3.1.4. Nankör

Şu dünyayı boşa gezmiş
Fikri gitmiş aklı azmış
Mahalle yüzünden bezmiş
Beni karalama nankör

Kaybetime(gıybetime) ne atarsın
Bir gün çamura batarsın
Kör baykuşlar gibi ötersin
Beni karalama nankör

Ben fakirim bağrım yırtık
Şeytana uymuşsun artık
Be hey şaşkın koca hortuk
Beni karalama nankör

Hem ozanım hem yazarım
Sazım elimde gezerim
Kötüye destan yazarım
Beni karalama nankör

Ta ezelden bulaşgansın
Aç mı kaldın dalaşgansın
Keramete alışgansın
Beni karalama nankör

Fitneliği çok seversin
Şeytana koyun güdersin
Bir gün felç olup gidersin
Beni karalama nankör

3.1.5. Kooperatif

Tarlada saçan tahılda
Duvarı, taşda, çakılda
Maaşın alır orta okulda
Ne kızarsın kooperatife

Berrak suların durulur
Kemanın sazın vurulurHer
yerde köy-kop kurulur
Ne kızarsın kooperatife

Böyle böyle geri kaldı
Etrafını fitne sardı

Koca bir fabrika kurdu
Ne kızarsın kooperatife

Git gardaşım satma bana
Doğru git yolundan sapma
Bu güzel kuruluşa atma
Ne kızarsın kooperatife

Senin benim nemi yedi
Nedir böyle dedi kodu
Varmıydı bu hizmetin adı
Ne kızarsın kooperatife

İzzetim cahile uyma
Böyle kötü lafı duyma
Bunuda insandan sayma
Ne kızarsın kooperatife

3.2. İzzet Savaş İçin Yazılmış Şiirler

“Âşık İzzet Savaş Anısına” adlı şiirin yazarı Muharrem Soydemir ile yaptığımız yarı kurgulu kişisel görüşme sonucunda şiiri yazış süreciyle ilgili bilgiler alınmıştır. “Ben İzmir’deyken vefatını duydum. Çok üzüldüm, çok etkilendim. O duygularla bu şiiri yazdım. İzzet Savaş Emlek bölgesinin sesi ve sözüdür. Örnek kişisidir. Bir eserimde onu anmak istedim” (Muharrem Soydemir, Kişisel iletişim, 12.09.2022) Muharrem Soydemir bu şiiri 20.11.2016 yılında kaleme almıştır.

3.2.1. Aşık İzzet Savaş Anısına

Emlek yöresini o yanık sesi
Derdini bağrına basmış Aziyet
Selam salmış eşe dosta yarene
Sanki kaderine küsmüş Aziyet

Cümle canlı tanır oldu sesinden
Dut dalı da kara bağlar yasından
Canların sunduğu şerbet tasından
Ecel şerbetini içmiş Aziyet

Düğünler dernekler onsuz olmazdı
Kadehler mey tutup demler dolmazdı
Muhabbetten, sazdan, sözden kalmazdı
Seda veren diller susmuş Aziyet

Türkülerde gezer duygum nefesim
Kabarırdı âşık ile hevesim
Sıkıştı daraldı göğüs kafesim
Yaşamdan umudu kesmiş Aziyet

Der Muharrem selam saldık güllere
Eşsiz sevgilerle güzel dillere
Veysel'le, İzzet'le, Devrani'lerle
Sazını duvara asmış Aziyet

Hacı Yetkin, İzzet Savaş'ın köylüsüdür. Emlek bölgesini araştırarak ve kaynak kişilerle röportaj yaparak bölgenin tanıtılmasında önemli bir rol almıştır. İzzet Savaş'la pek çok dost meclisine katılmış, araştırmalarında, şiirlerinde İzzet Savaş'a yer vermiştir. İzzet Savaş'ın vefatından sonra “İzzet Savaş'ın Ardından” adlı şiirini yazmıştır.

3.2.2. İzzet Savaş'ın Ardından

Gurbet elde aldım acı haberi
Bu garip yolcuyu biraz eğleyin
Hep biz mi çekeriz gamı kederi
Böyle mi kanunu kalles feleğin

Hoyrat yeller eser oldu bu sene
Meçhul bir diyara giden gidene

Bir türkü pınarı kurudu gene
Yaralıyım bugün bana değmeyin

G le g le usta uğurlar ola
Senden evvel kimler gitti bu yola
Kabrine nur yağa türküler dola
Hak katında za(i) olmaya emeğin

Âşıklar sadıklar baba erenler
Haber sorar ise bizi bilenler
De ki yetim kaldı virandır k yl r
Feryadı figandır halı Emleğin

Dileğim odur ki  zzet Babaya
Emeklerin hiç gitmesin hebaya
Sıtk ile sığınıp Ali Abaya
Car gününde kabul olsun dileğin

Reva mıydı dostum böyle edecek
Dünyada kim güldü kimler gülecek
Sanma Yetkin devran böyle sürecek
Bir gün biçilecek ecel gömleğin

Hacı Yetkin (2 Beserek: 2004: 4).

Arif Savaş,  şık  zzet Savaş'ın oğludur. Babasının vefatı sonrası duygu ve düşüncelerini aşığıdaki şiirde anlatmıştır.

3.2.3. Babamın Ardından

Ağustosla ekim ayı arası
Dermansız bir derde d ş oldun babam
Ne doktor ne hekim ne İbn Sina
Bir ilaç bulmadı yarana babam

Şimdi kerpiç evin kara büründü
Döküldü kireci yasa büründü
Çekicin, küreğin pasa büründü
Viran oldu bağın gül açmaz babam

Gurbet seni sen gurbeti sevmezdin
İki hafta kalır, üçü geçmezdin
Dostlarını hiç görmeden gitmezdin
Eyvallah demeden yol adın babam

On bir perde sazın siyah kasketin
Dede yadigârı sarı tesbihin
Kahverengi bastonunla, iri gözlüğün
Şimdi boş köşende bekliyor babam

Artık yaylalarda bülbül ötmüyor
Boz armut kurumuş seller akıyor
Besereğe duman çökmüş kalkmıyor
Gayrı karlık dağı bile susuyor babam

Behçet Kemal oğlun Hatice kızın
Küçük yavruların, Gülçiçek eşin
Bütün sevdiklerin, hep sevenlerin
Bil ki yasın tutup ağlıyor babam

Arifim ben hal ehlini bilirim
Şu fanide hep yolcuyuz görürüm
O feleğe çok düşmanım, doluyum
Yine gözüm dolar, özlerim babam

3.3. Albüm Çalışmaları

İzzet Savaş'ın sazı ve sesinden söz-beste kendine ait olan ve sadece bestesi kendisine ait olan eserler bulunmaktadır. İzzet Savaş 4 albümde toplan 63 eser seslendirmiştir. İlk

albümü olan “Gurbet Bana” 70’li yıllarda Sönmez Plak tarafından Almanya’da ilk baskısı yapılmıştır. “Mezar Taşı” ve “Hatçe” isimli albümler 80’li yıllarda Şah Plak tarafından peş peşe yapılmıştır. Son albümü olan “Şu Fani Dünyada” Şarkışla’da bir plakçı arkadaşının ricasıyla hazırlıksız bir şekilde yapılmıştır. Son albümde yeni eserler olmakla birlikte genellikle ilk üç albümde icra ettiği eserlere yer vermiştir. Bu dört albümde söz-müzik kendisine ait olan toplam iki eser vardır. “Karadır Yazım” adlı eseri Gurbet Bana adlı albümünde, “Öldüm Öldüm” adlı eserleri Mezar Taşı albümünde seslendirmiştir.

Görsel 23: Âşık İzzet Savaş'ın Hatçe İsimli Albümünün Kapağı

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

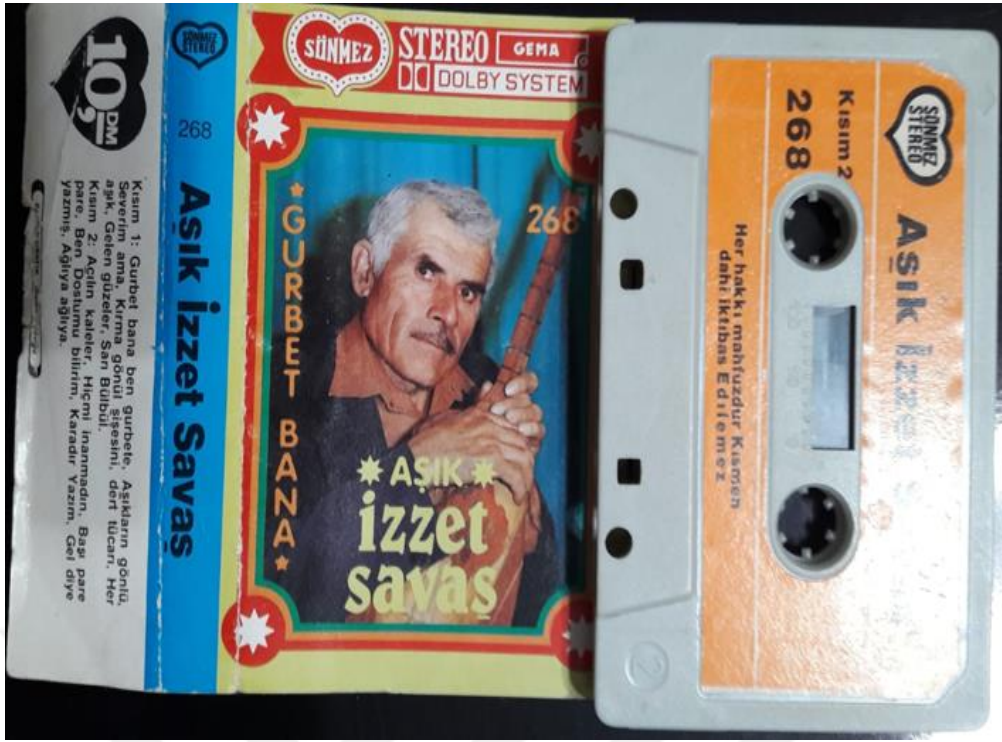
3.3.1. 1.Albüm: Hatçe

A

Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş
Oy Beni Beni
Mübarrek
Kime Canım Desem
Durma Gel
Gel Yetiş
Hemen Söyle
Hatçe

B

Gez Dertli Dertli
Gelde Benden Sor
Şu Dünyaya Geldim Geleli
Sivastan Mı Çıktın
Yaylam
Bir Selam Söyle
Makinem Geliyor
Parça Parça

Görsel 24: Âşık İzzet Savaş'ın Gurbet Bana İsimli Albümünün Kapağı

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

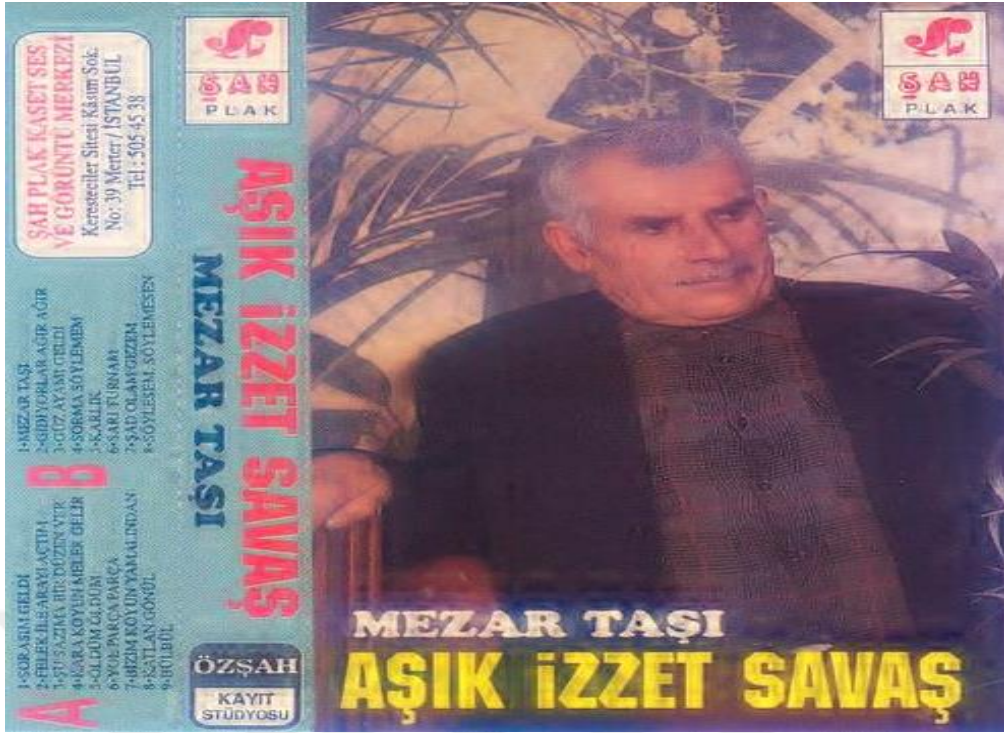
3.3.2. 2.Albüm: Gurbet Bana

Kısım 1

Gurbet Bana Ben Gurbete
Aşıkların Gönü
Severim Ama
Kırma Gönül Şişesini
Dert Tüccarı
Her Aşık
Gelen Güzeler
Sarı Bülbül

Kısım 2

Açılın Kaleler
Hiç Mi İnanmadın
Başı Pare Pare
Ben Dostumu Bilirim
Karadır Yazım
Gel Diye Yazmış
Ağlıya Ağlıya

Görsel 25: Âşık İzzet Savaş'ın Mezar Taşı İsimli Albümünün Kapağı

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

3.3.3. 3.Albüm: Mezar Taşı

A

Sorasım Geldi

Felek İle Arayı Açtım

Şu Sazıma Bir Düzen Ver

Kara Koyun Meler Gelir

Öldüm Öldüm

Yol Parça Parça

Bizim Köyün Yamacından

Katlan Gönül

Bülbül

B

Mezar Taşı

Gidiyorlar Ağır Ağır kırık

Güz Ayı Mı Geldi

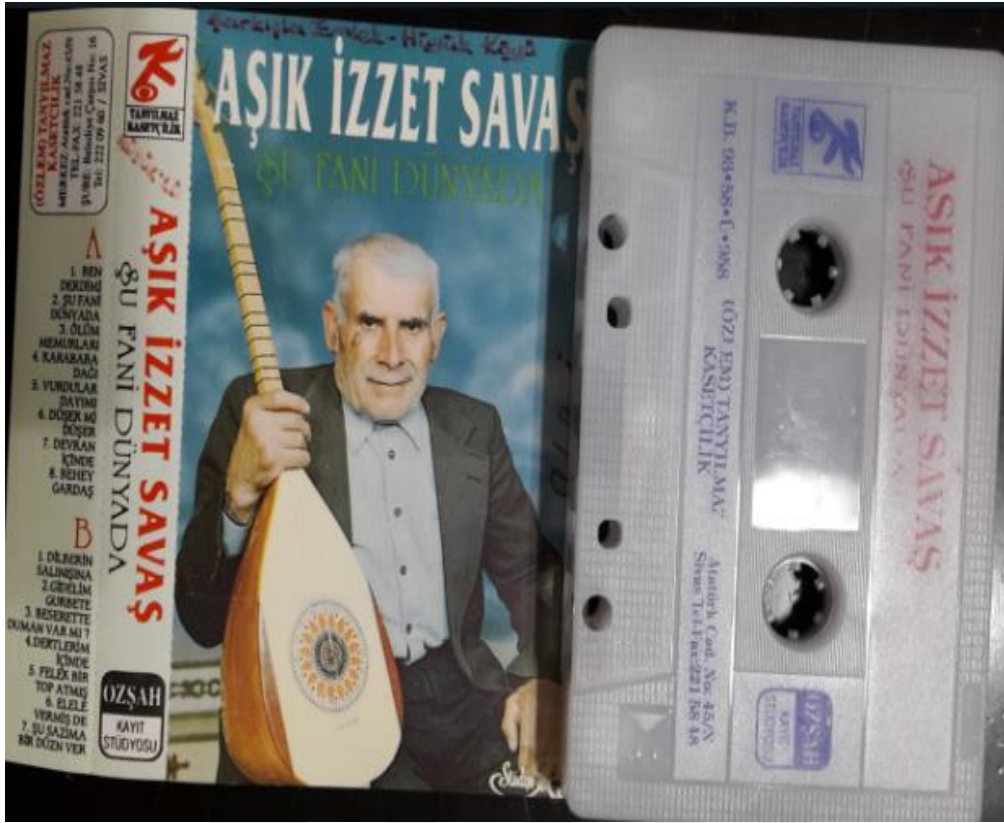
Sorma Söylemem

Karlık

Sarı Turnam

Şad Olam Gezem

Söylesem Söylemesen

Görsel 26: Âşık İzzet Savaş'ın Şu Fani Dünyada İsimli Albümünün Kapağı

Kaynak: Arif Savaş Özel Arşiv

3.3.4. 4.Albüm: Şu Fani Dünyada

A

Ben Derdimi

Şu Fani Dünyada uzun hava

Ölüm Memurları

Karababa Dağı

Vurdular Dayımı

Düşermi Düşer

Devran İçinde

Behey Gardaş

B

Dilberin Salınışına

Gidelim Gurbete

Beserette Duman Varmı

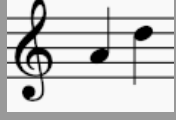
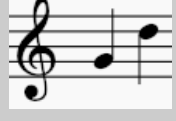
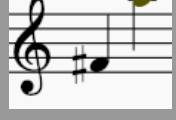
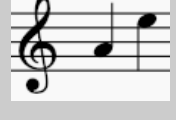
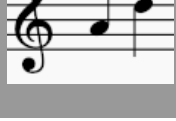
Dertlerim İçinde

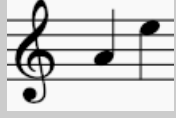
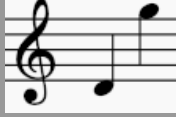
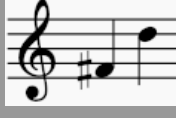
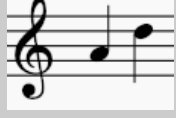
Felek Bir Top Atmış

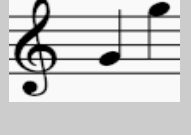
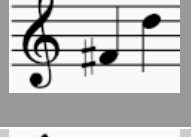
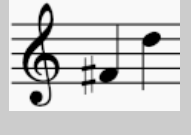
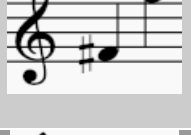
Elele Vermiş De

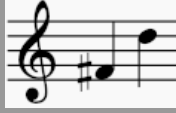
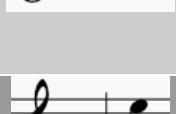
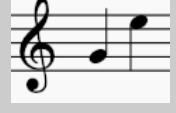
Şu Sazıma Bir Düzen Ver kırık kava

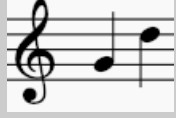
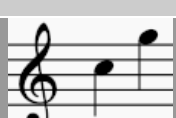
Tablo 4: Âşık İzzet Savaş'ın 4 Albümde Seslendirdiği Eserlerin Analizi

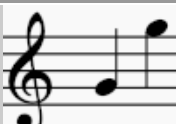
<i>Eser İsmi</i>	<i>Söz Yazarı</i>	<i>Besteci</i>	<i>Tür</i>	Kullanılan Makam Dizisi	<i>Ses Aralığı</i>
<i>Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Oy Beni Beni</i>	Hüseyin Gürsoy	İzzet Savaş	Uzun Hava	Hüseyni	
<i>Mübarrek</i>	Kul Sabri	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Kime Canım Desem</i>	Derviş Ali	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Durma Gel (Vurdular Dayımı)</i>	Anonim	İzzet Savaş	Uzun Hava	Hüseyni	
<i>Gel Yetiş</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Uzun Hava	Hüseyni	
<i>Hemen Söyle</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Hatçe</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Uzun Hava	Hüseyni	
<i>Gez Dertli Dertli</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	

<i>Gelde Benden Sor</i>	Sabri Orak (Âşık Hüdai)	İzzet Savaş	Uzun Hava	Hüseyini	
<i>Şu Dünyaya Geldim Geleli</i>	Karacaoğlu an	İzzet Savaş	Kırık Hava	Hüseyini	
<i>Sivastan Mı Çıktın</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Uzun Hava	Hüseyini	
<i>Yaylam</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Bir Selam Söyle</i>	Sabri Orak (Âşık Hüdai)	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Makinem Geliyor</i>	Anonim	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Parça Parça</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Gurbet Bana Ben Gurbete</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Aşıkların Gönlü (Eski Libas)</i>	Mehmet (Seyrani)	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Severim Ama</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	

<i>Kırma Gönül Şişesini</i>	Mücrimi	İzzet Savaş	Kırık Hava	Hüseyini	
<i>Dert Tüccarı</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Her Aşık</i>	Sadık	İzzet Savaş	Kırık Hava	Hüseyini	
<i>Gelen Güzeler</i>	Sümmânî	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Sarı Bülbül (Yandı Ha Yandı)</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Açılın Kaleler</i>	Pir Sultan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Hüseyini	
<i>Hiç Mi İnanmadın</i>	Âşık Veli	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Başı Pare Pare</i>	Hüseyin Gürsoy	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Ben Dostumu Bilirim</i>	<i>Battal Aydoğmuş</i>	İzzet Savaş	Kırık Hava	Hüseyini	
<i>Karadır Yazım</i>	İzzet Savaş (Aziyet)	İzzet Savaş (Aziyet)	Uzun Hava	Hüseyini	
<i>Gel Diye Yazmış</i>	Hasan Tutal (Devrani)	İzzet Savaş (Aziyet)	Uzun Hava	Hüseyini	

<i>Ağlıya Ağlıya</i>	Anonim	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Sorasım Geldi</i>	İzzet Savaş	İzzet Savaş	Uzun Hava	Hüseyini	
<i>Felek İle Arayı Açtım</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Şu Sazıma Bir Düzen Ver</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Kara Koyun Meler Gelir</i>	Anonim	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Öldüm Öldüm</i>	İzzet Savaş (Azıyet)	İzzet Savaş	Uzun Hava	Hüseyini	
<i>Yol Parça Parça</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Bizim Köyün Yamacından</i>	Hasan Tutal (Devrani)	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Katlan Gönül</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Hüseyini	
<i>Bülbül</i>	Anonim	İzzet Savaş	Kırık Hava	Hüseyini	
<i>Mezar Taşı (Makböldür)</i>	Sabri Orak (Âşık Hüdai)	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	

<i>Gidiyorlar Ağır Ağır</i>	Âşık Dursun	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Güz Ayı Mı Geldi</i>	Kul Sabri	İzzet Savaş	Kırık Hava	Hüseyini	
<i>Sorma Söylemem</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Hüseyini	
<i>Karlık</i>	Hüseyin Gürsoy	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Sarı Turnam</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Şad Olam Gezem</i>	Anonim	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Söylesem Söylemesen</i>	Sıtkı	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Ben Derdimi</i>	Anonim	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
<i>Şu Fani Dünyada</i>	Aziz Üstün	İzzet Savaş	Uzun Hava	Hüseyini	
<i>Ölüm Memurları</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Karma Hava	Uşşak	
<i>Karababa Dağı</i>	Karlık dağıyla aynı	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	

	Hüseyin Görsoy				
Vurdular Dayımı (Al Kanlarım Akıyor)	Anonim	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
Düşermi Düşer (Makbûldür)	Sabri Orak (Âşık Hüdai)	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
Devran İçinde	İrfani	İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
Behey Gardaş	Hüseyin Gürsoy	İzzet Savaş	Karma Hava	Hüseyni	
Dilberin Salınışına	Hüseyin Gürsoy	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
Gidelim Gurbete	Anonim	İzzet Savaş	Karma Hava	Uşşak	
Beserette Duman Varmı (Bizim Köyün Yamacından)	Hasan Tutal (Devrani)	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
Dertlerim İçinde	Özkan	İzzet İzzet Savaş	Uzun Hava	Uşşak	
Felek Bir Top Atmış	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	

<i>Elele Vermiş De</i>	Sümmani	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	
<i>Şu Sazıma Bir Düzen Ver</i>	Ali İzzet Özkan	İzzet Savaş	Kırık Hava	Uşşak	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.4. Seçilen Eserlerin Notasyonu

3.4.1. Gurbet Bana Ben Gurbete

Gurbet Bana Ben Gurbete

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Aşık Ali İzzet Özkan

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 25.12.2022
Müzik: Aşık İzzet Savaş

1 Saz1

2

3 ge ce gur bet gün düz gur bet yıl gur bet gur bet ba na ben gur

4 be te a lış tım oy oy oy oy oy oy oy gar daş ak şam dan sa ba ha ır

5 gat ba na ben ır ga ta a lış tım vay vay vay vay vay vay vay vay vay

6 Saz2

7

8 sa zım ba na yol daş ol muş ge zi yor şu has ta göy nü me der man ya zı yor oy oy oy oy oy

9 Saz

10

vay vay vay vay vay

*Ceza mapushane bize yayladır
Aşıklara zindan cennet-i âladır
Güzellerin aşkı başa beladır
Hoyrat bana ben hoyrata alıştım*

*Gazaya belaya dayanır dertler
Sabredenler bulur türlü nimetler
Çileler acılar azaplar dertler
Demişlerki Alizzet'e alıştım vay vay*

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.2. Karadır Yazım

Karadır Yazım

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz/Müzik: Aşık İzzet Savaş (Âziyet)

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 13.07.2022

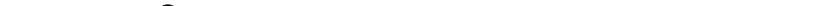
1
2
3
4
6
7
8
9
10
11

al man ya ya gel dim gül me di yü züm
a nam dan doğ mu şum ka ra dır ya zım
Saz Beh çet ke mal oğ lum ha ti
ce gı zım Saz güç çük yav ru la rı
gö re sim gel di
Saz ga ri bel ler oy gel di za lım el ler oy gel di

13

Saz 2 (Oktav)

15

16 Musical notation for measures 16-19. Measure 16: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 3/4 time. Notes: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter). Measure 17: Notes: C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter). Measure 18: Notes: G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter). Measure 19: Notes: D4 (half), C4 (half). The piece ends with a double bar line.

*Bizim elin koyunları kuzular
Gözüm görmez ciğerlerim sızılar
Eşi dostu yâri gönül arzular
Bir gün bir havadis sorasım geldi*

*Yeter Âşık İzzet bu dertler bitmez
Feleğin işine aklımız yetmez
Virane bahçede bülbüller ötmez
Dostun bahçesine giresim geldi*

85

3.4.3. Aşıkların Gönlü (Eski Libas)

Aşıkların Gönlü (Eski Libas)

Yöre: Kayseri
Söz: Aşık Seyrani

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 02.02.2023
Müzik: Aşık İzzet Savaş

es ki li bas gi bi gar daş

a şı gın gön lü gön lü sö kü l dü k ten son ra son ra

di kil me zi miş Saz gü ze li se ver sen hey hey

ger da nı bel li bel li her dil berin kah ri kah ri çe kil me zi miş

Saz

Ben seni severim gurban ezelden ezel
Dostun bahçesine dökülmüş gazel
İbrişimden nazik nazik sandığım güzel
Meğer polat gibi bükülmez imiş

Seyrani'nin ahi ahi gözü yaşımış
Aşk sevdası cümle cümle derde başımış
Ben bağrımı toprak toprak sandım taşımış
Meğer taşta tohum tohum ekilmez imiş

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.4. Her Aşık

Her Aşık

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Âşık Sadık

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 25.03.2023
Müzik: Âşık İzzet Savaş

5

9

13

15

16

19

23

27

31

An kameydan al maz dik uç ma yı nan meydan a lan tu rap

o lur hak o lur Saz her can a şık ol maz mey iç me yi nen

a şık la rın si ne sin de çak o lur a şık la rın si ne sin de çak o lur

Saz

33

34

Ara Saz

37

Musical notation for measure 37. The staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The melody consists of eighth notes and quarter notes. The notes are G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5, A5, B5, C6, D6, E6, F#6, G6, A6, B6, C7.

41 Musical notation for measures 41-43. Measure 41: Treble clef, key signature of one sharp (F#), 3/8 time. Notes: D4, E4, F#4, G4, A4, B4, A4, G4. Measure 42: Notes: F#4, E4, D4, C4, B3, A3, G3, F#3. Measure 43: Notes: E3, D3, C3, B2, A2, G2, F#2, E2. The piece ends with a double bar line and a repeat sign.

44

20

*Divaneler hoş seyreyler alemi
Hak ona çalmamış dersi kalemi
Eğer Arif isen anla kelamı
Kız oğlan kız oğlan süttten pak olur*

*Kara çaliya aşı vursan gül olmaz
Sarrafın yanında altın pul olmaz
Sadık der bu dünya kimseye kalmaz
Er olanlar don değişir pak olur*

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.5. Kara Koyun Meler Gelir

Kara Koyun Meler Gelir

Yöresi: Sivas/Şarkışla
Söz: Anonim

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 12.05.2022
Müzik: Âşık İzzet Savaş (Âziyet)

The musical score is written in a single system with a key signature of one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with some measures containing triplets. The lyrics are written below the staff, aligned with the corresponding notes. The score is divided into measures by bar lines, with measure numbers 4, 7, 10, 12, 15, 18, 21, 24, and 26 indicated at the beginning of their respective lines.

ka ra ko yun me ler ge lir ka ra ko yun me ler ge lir

Saz şu dağ la rı de ler ge lir

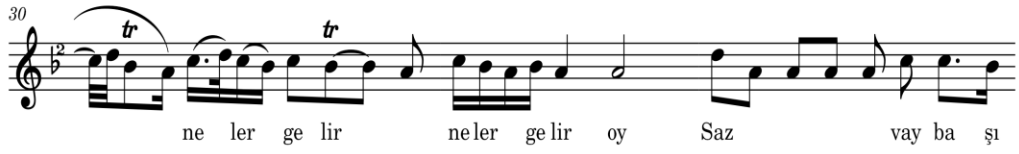
de ler ge lir de ler ge lir da ğı da şı de ler ge

lir oy oy Saz

bir yi ğit gur

be te dü ş se bir yi git gur be te çık sa

2

Anam yoktur babam yoktur
Ver künyamı bana doktor
Bacım gelmiş beni arıyor
Şu bacıma çok yazıktır

Erzurumdan guş geliyor
Sesi bana hoş geliyor
Sesi bana hoş geliyor
Dolu dolu giden tren
Geri dönmüş boş geliyor

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.6. Öldüm Öldüm

Öldüm Öldüm

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz/Müzik: Aşık İzzet Savaş

Notaya Alan: Mehmet Der
Nataya Alınma Tarihi: 05.09.2022

gardeş be ni has ta ni ye al dı lar ha daş lar hep ya nı ma gel di ler hey

Saz ne re li sin di ye kö yüm sor du lar

sor ma gar daş bi zim kö yü müz fi gan hey Saz

ne re li sin di ye kö yüm sor du lar sor ma dok tor bi zim kö yü müz fi gan hey

Saz gar daş gar daş fi gan hey Saz öl düm öl düm fi gan hey

2

3.4.7. Yol Parça Parça

Yol Parça Parça

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Âşık Ali İzzet Özkan

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 20.01.2023
Müzik: Âşık İzzet Savaş

Saz

at lı oldum dağ lar taş lar

düz gel di a tım get mez ol du nal par ça par ça Saz

ba har oldum a çıl ma dan vız gel di yap rak la rım

sol du dal par ça par ça Saz

ba har ol dum a çıl ma dan

mı gel di yap rak la rım sol su dal par ça par ça

2. Saz

Duman oldum yüce dağlar başına
Hızır oldum girdim yarin düşüne
Kerem oldum düştüm Aslı peşine
Sazım kırık düzen tel parça parça

Ceylam oldum gürşün yedim kaçarken
Âşık oldum hak yolundan içerken
Şehit düştüm kerbeladan geçerken
Dudağım kurudu dil parça parça

Alizzetim duyan yoktur çağrımı
Katil oldum yumruklarken bağrımı
Attım gurbet ele yavrularımı
Hangisine giden yol parça parça

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.8. Gidiyorlar Ağır Ağır

Gidiyorlar Ağır Ağır

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Âşık Dursun

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 16.08.2022
Müzik: Âşık İzzet Savaş

4

6

8

11

13

bak şu dün ya nın ha li ne

Saz gi di yor lar a ğır a ğır Saz

bin miş ler ah ret sa lı na Saz

ge di yor lar a ğır

Nafle dünyanın işi
Zehirdir ekmeği aşı
Müslümanı hatca başı
Gidiyorlar ağır ağır

Şu görünen dağlar daşlar
Yavuz kurtlar uçan kuşlar
Konuştuğum arkadaşlar
Gidiyorlar ağır ağır

Genç ihtiyar yana tüte
Birbirini ite ite
Bu dünyadan o dünyaya
Gidiyorlar ağır ağır

Âşık Veysel bekler nöbet
Hazırlanmış Ali İzzet
Âşık Dursun da nihayet
Gidiyorlar ağır ağır

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.9. Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş

Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Aşık Ali İzzet Özkan

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 11.11.2022
Müzik: Aşık İzzet Savaş

12 3 5 8 10 12 14 16 18

oy oy oy oy oy oy oy oy oy oy oy Saz

şa han yu va sı na bay kuş tü ne miş ba kın a ğa lar bu na can mı da ya nır vay vay vay

Saz

ya lan cı el ik ra rı nı u nut mu şas lı zat olan söz ün den dö ner mi ey

ey ey oy oy

oy oy oy oy gı na lım oy oy Saz

18

Oy oy oy oy oy oy oy
Sözünden döneni çekip vurmali
Cellat edip al ganına girmeli
Vay vay vay vay vay
Bu hayini elden ele sürmeli
Acep akıllanır utanır mola
Hey hey hey oy oy oy oy oy belalaım oy

Oy oy oy oy oy oy oy
Ali İzzet kâninin fenalık kârı
Bu kahpenin olmaz namusu arı
Vay vay vay vay vay
Canımdan ileri sevdiğim yâri
Terk eylesem eller beni kınar mı
Ey ey ey ey oy oy oy oy belalım oy oy

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.10. Hatçe

Hatçe

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Âşık Ali İzzet Özkan

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 15.05.2022
Müzik: Âşık İzzet Savaş (Âziyet)

2
3
4
5
6
7

Gökyüzün de gü neş le ko nu şur Saz
u zun bo yu sır ma sa çı hat ça nın Saz
sa nar sın bir top nur göz ler ka ma şır sağ yü zün den do ğar a yı
hat ça nın hey hey

*Karanlık gecede ayın ışığı
Şeker fabrikası ballar kaşığı
Sivrialan köyünün bu yakışığı
Kendi gibi güzel huyu Hatça'nın*

*Mekke minaresi bağdat hurması
Gözlerinde Fadime ana sürmesi
Yüzbin lira değer bir kez görmesi
Mübarek gözleri kaşı Hatça'nın*

*Ali İzzet maşallah değmesin nazar
Mor dağlar kekligi çölde ne gezer
Hastalar öldürür sağları üzer
Kehribar benleri yayı Hatça'nın*

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.11. Mübarrek

Mübarrek

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Âşık Kul Sabri

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 18.02.2023
Müzik: Âşık İzzet Savaş

3

5

7

10

13

mü bar rek der yi ne

gi den dur na lar 1- 2- çı kıp ar ş dü zü ne dev ran ku tun ca

bir nağ me ya za yım si ze tur na lar Saz

bir nağ me ya za yım si ze tur na lar

*Çok deryalar akar turnam yolunda
Yavru şahin gezer senin torunda
Arzumanım galdı bir çift elinde
Hüseyin'e bir tel verin turnalar*

*Biz de biliridik uluca sizi
Siz de bilir misiniz de baharı güzü
Yusuf'um der azar unutman bizi
Sevkeylerim sizi şaha durnalar*

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.12. Bir Selam Söyle

Bir Selam Söyle

Yöre: Kahramanmaraş
Söz: Âşık Hüdai (Sabri Orak)

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 18.08.2022
Müzik: Âşık İzzet Savaş

de dim ta bip ba na bir der man söy le ba na se nin der din
budün ya ya ce fa i çim gel me 2-dim el ler gi bi sa 2-fa

ça re siz de di de dim çe ke çe ke ö lem mi bey ler
sü rüpgül me dim ben bu der di pa ra yı nan al ma dım

hiç a şık gör dün mü ya ra sız de di ya ra sız de di
hak tan ge len çi le pa ra sız de dim pa ra sız dedim

*Hüdai bu mudur benim yazarım
Gücüm yetse bu takdiri bozarım
Gam yükünü yüklenmişim gezerim
Ne kadar gezdirsensin kirasız dedi kirasız dedi*

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.13. Şu Fani Dünyada

Şu Fani Dünyada

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Âşık Aziz Üstün

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 16.01.2023
Müzik: Âşık İzzet Savaş

Saz1

2

3

şu fa nidün ya da va dem ye tin ce a cep kimler yu

4

mar benim gö zü mü Saz e zi ra yil ba

5

şu cu ma ge lin ce yav ru la rım yum sun i ki gö zü

6

mü i ki gö zü mü Saz e zi ra yil

7

baş u cu ma ge li ce yav ru

8

la rım yum sun i ki gö zü mü

9

Saz2

10

Bir belli daş dikin benim başıma
Dertli yazılar yazın daşıma
Yakasız gömleği takın döşüme
Acep kimler yumar benim gözüümü

Ölüm geldi sıra yine yanaşır
Dört ayaklı gelir soyha teneşir
Cenazemde musallaya ulaşır
Acep kimler yumar benim gözüümü

Aziz ölmüş diye bir gün duyarlar
Dünya ziynetini o gün soyarlar.
Ebedi yurduma beni goyarlar
Acep kimler yumar benim gözüümü

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.14. Karababa Dağı

Karababa Dağı

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Aşık Hüseyin Gürsoy

Nataya Alan: Mehmet Der
Nataya Alınma Tarihi: 15.08.2022
Müzik: Aşık İzzet Savaş

Be hey kar lık da ğı ya sa na nol du durul mu yor i nil tin den co şun dan Saz

bu e mir ler sa na hak tan mı gel di hiç du ma nın ek sik ol maz ba şın dan Saz bu e mir ler hak tan

mı gel di Saz hiç du ma nın ek sik ol maz ba şı

ba şın dan Saz

Yahu senin etrafın bağmıdır
Otun kimya mıdır yüzün ak mısır
Karababa senden alçak dağ mıdır
O da küçük değil yaşı yaşında

Dinlendimden gelir şu senin yelin
Mezarlı boyundan incedir belin
Aşık dağların olmuştur kulun
O da aciz kalır senin kışından

Her taşın beyazdır şu senin taşın
Kurt ile geziyor kartalın kuşun
Emsalin içinde fazladır kışın
Besereğe niyaz eyle karşında

Aşık Hüseyinimde beni mi gördün
Esen yeller ile kolumu kırdın
Adedmden evveli kaç bin yıl durdun
Nuh gemisi uğradı mı başından

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.15. Behey Gardaş

Behey Gardaş

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Âşık Hüseyin Gürsoy

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 20.05.2022
Müzik: Âşık İzzet Savaş (Âziyet)

Be hey gar daş ne gam la nır du rursun Saz be hey gar daş ne gam
la nır du dur sun Saz aç gök sü na ğı nı ha va lan sın dur
ha va lan sın dur Saz
ı ra ki bin et ti çok mu gö rür sün Saz hak i çin şu sı na
ya ra lan sın dur

*Evvela dersini al Elif be den
Ölde elin çeşme Ali el bağdan
Verdikçe nuş eyle Ali Rıza'dan
Doldur badelerim sıralansın dur*

*Bağlan bir mürşide dolaşma boşta
Allah bir Muhammed Ali'dir başta
Dedilerki Selman nüyüktür yaşta
Nergizin manası bilenlerden dur*

*Hüseyiniyem der ki sözüm alana.
Helal kazancını verme talana
Bey atında bir not da var bilene .
Deyme bilmeyenler karalansın dur*

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

3.4.16. Şu Sazıma Bir Düzen Ver

Şu Sazıma Bir Düzen Ver

Yöre: Sivas/Şarkışla
Söz: Aşık Ali İzzet Özkan

Notaya Alan: Mehmet Der
Notaya Alınma Tarihi: 03.02.2023
Müzik: Aşık İzzet Savaş

3 1. 5 2. 7 9 11 13 15 17

şu sa zı ma bir dü zen ver

Saz tel ler de mu ra dın nal sın

gel be ni bir ten ha da gör

Saz dil ler de mu ra dın al sın

Saz hu dey hu dey hu dey hu dey

Saz Saz

Uğra birgün bizim köye
Sana bakam doya doya
Dağ ceylanı en ovaya
Çöllerde muradın alsın

Elinden tutup gezelim
Harman döşek gül düzelim
Kalem ver adın yazalım
Ellerde muradın alsın

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

SONUÇ

Dört albümde icra ettiği bütün eserlerin bestesi İzzet Savaş'a aittir. Okuduğu eserlerin 22 tanesinin söz yazarı Âşık Ali İzzet Özkan'dır. Bu sayı toplan eserin %34,92'lik büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu durum Ali İzzet Özkan'ın yanında büyümesi, ustası olarak görmesi, en fazla onunla iletişim ve etkileşim içerisinde olmasıyla doğru orantılıdır. Söz müzik kendine ait olan iki eseri bulunmaktadır. Bu sayı da toplam eserin 3,17'lik kısmını oluşturmaktadır. İzzet Savaş'ın önemli bir kültür merkezinde dünyaya gelmesi, şiir anlamında zengin bir bölgede büyümesi ve doğumundan askerlik dönemine kadar Ali İzzet Özkan gibi üretken bir âşığın yanında yetişmesi şiir yazma üretkenliğinin az olmasına neden olmuştur. Yazdığı şiirlerin birisinin Almanya'ya gittiği dönemde yazması da bu düşüncüyü desteklemektedir.

Âşık Ali İzzet Özkan haricinde geçmiş dönemde Emlek bölgesinde yaşamış Âşık Veli, Kul Sabri, Âşık Hüseyin Gürsoy, yakın dönemde yaşamış Devrani gibi önemli âşıkların şiirlerini seslendirerek bölge müzik kültürüne katkı sağlamıştır. Beste yapma özelliği bölge şairlerinden Veysel Kaymak, bölge haricinde Hüdâi gibi önemli isimlerin gözünden kaçmamış, şiirlerini beste yapmaları için özellikle İzzet Savaş'a vermişlerdir. Bu geleneğe şiirleri havalandırma özelliğiyle hizmet etmiş, eserlerin günümüze ulaşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Emlek bölgesinin içerisinde yer alan il, ilçe ve köylerdeki gerçekleştirdiği etkinlikler, çalgı ve vokal icra özellikleri göz önüne alındığında bölge âşıklık geleneği içerisinde temsili anlamda önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Tez içerisinde yapılan kişisel görüşmelerde, gelenekte birisinin âşık olarak görülmesi için bazı maddeler sıralanmıştır. Alan uzmanı kişiler birbirlerinden farklı maddelere değinmişlerdir. Üzerinde durulan maddeler; rüya görme, bade içme, gelenek içerisinde yetiştirme, mahlas alma, hikaye anlatma, kendine ait şiirleri olması, usta malı söyleme, irticalen söyleme, atışma örnekleri olması, kültür aktarımında bulunmasıdır. Mehmet Özbek bu sayılan maddelerin hepsinin mükellef bir şekilde olmasa da bir âşıktaki bulunması gerektiğini söylerken, Doğan Kaya bu maddelerden birkaçını bulunması bir kişinin âşık olarak sayılmasında yeterli olacağını belirtmiştir.

Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde bu maddeler daha sistematik bir şekilde bulunurken, İç Anadolu veya Akdeniz bölgesinde bu yapı tam olarak sistematik işlememektedir.

Geleneğin kendi içerisinde gösterdiği farklılıklara örnek olarak İhsan Öztürk'ün de belirttiği gibi İç Anadolu bölgesinde saz çalıp türkü söyleyen kişiler halk tarafından âşık olarak görülmesi, Doğan Kaya'nın Sivas halk şairleri kitabında mahlası olmayan pek çok âşığa yer vermesi verilebilir.

İzzet Savaş'ın yaşadığı kültürel alan içerisinde kurduğu temaslar ve yakın ilişkiler İzzet Savaş'ı temsili anlamda özel bir yere koymaktadır. Zaman içerisinde bu temsil yöre halkı ve âşıkları tarafından kabul görmüştür. Ali İzzet Özkan'ın dinlemekten çok keyif aldığını ifade etmesi, Âşık Veysel'in sesine övgüler yapması, dost meclislerinde âşık arkadaşlarıyla etkileşimde bulunması, bağlama çalması ve usta malı icraları gibi mahalli özellikler âşıklık geleneğiyle o kadar çok yakın temas içerisindedir ki; bunu ayırıştırma çok güçtür. Bu özellikleri âşıklıktan ayrı bir kefeye koymak özellikle İzzet Savaş gibi yöre müzik kültürünü biçimlendiren biri için “âşık” terimini kullanmamak haksızlık olabilir. İzzet Savaş'ı yöre halkı tarafından tanınırlığı, yörede sevilmesi ve hâlen dinlenmesi gibi durumlar halk tarafından verilmiş “âşık” ön ekinin gerekçeleri olarak sayılabilir.

Sistematik farklılıklar haricinde bölgeleri gelenek anlamında birbirinden ayıran durum müzikal özelliklerdir. Akdeniz, Doğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, İç Anadolubölgesi ağız özellikleri, okuyuş biçimleri, çalgı yapıları ve çalım teknikleri bakımındanbirbirlerinden farklılık göstermektedir. Bu ayrımı bölgesel yapabileceğimiz gibi kültürelalan özelinde de yapabiliriz. Bu kültürel alanlardan birisi olan Emlek bölgesi Anadoluaşıklık geleneğinin kendine özgü temsillerini yaratmıştır.

Katma sözler, işlenen temalar, uzun havaların tempolu ve konuşur şekilde icra edilmesi, bölgenin ağız özellikleri, yörede kullanılan bağlama çalgısı ve icra özellikleri Emlek bölgesinin kendine özgü temsilleridir. Tez içerisinde Emlek bölgesinde farklı âşıklardan notaya alınan örnekler incelendiğinde vokal icra olarak benzerlikler tespit edilmiştir. İzzet Savaş sesin bir tam ses yukarısına yaptığı sık çarpmalarla bölgede görülen benzer vokal icradan farklı olarak kendine has bir tavır yaratmıştır. Bu atlamaların tril diyebileceğimiz çok daha minimal çarpmaları da özellikle uzun hava icra ederken görülmektedir. Âşığın yapmış olduğu bu minimal çarpmalar, belirli ses aralığındaki ses atlamaları, sesini kullanma becerisi, yörede takdir edilen bir vokal icra özelliği olarak görülmüştür. Bu durum yörede “gırtlığını iyi kullanmak” terimiyle açıklanmıştır.

İzzet Savaş'ın dört albümde toplamda 63 eser seslendirmiştir. Bu eserler tür bakımından incelendiğinde 31 adet uzun, 29 adet kırık ve 3 adet karma havanın bulunduğu tespit edilmiştir. 63 eserin %49,2'lik kısmını uzun havalar, %46,03'lük kısmını kırık havalar, %4,76'lık kısmını ise karma havalar oluşturmaktadır. Kırık havalar icra edilirken genellikle usul yapının değiştiği ve saz bölümlerinin birbirleriyle tam olarak aynı çalınmadığı tespit edilip nota şeklinde aktarılmıştır.

Bu eserlerde kullanılan makamsal diziler incelendiğinde 42 adet uşşak, 21 adet hüseyini dizisinin kullanıldığı tespit edilmiştir. 63 eserin %66,66'lık kısmını uşşak dizisi, %33,33'lük kısmını ise hüseyini makam dizisi oluşturmaktadır. Amaçlı rastgele örneklem ile seçilip notaya alınan eserler incelendiğinde 10 adet uşşak, 6 adet hüseyini dizisinin kullanıldığı tespit edilmiştir. 16 eserin %62,5'lik kısmını uşşak, %37,5'lik kısmını hüseyini dizisi oluşturmaktadır.

Eserler incelendiğinde kırık havaların 5-7 ses aralığında, uzun havaların ise bir buçuk ses sahası içerisinde icra edildiği tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akdağoglu, T. (2021). Kuzeydoğu Anadolu Âşık Havaları Üzerine Bir İnceleme(Kars, Ardahan, Artvin). Yüksek Lisans Tezi. Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı
- Akman, A. (2006). Sosyal Yaşamın Önemli Birer Unsuru Olarak Konya Oturakları ve Baranaları. Türk Halk Kültürü Araştırmaları-2000. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Akın, B. (2022). Kopuzdan Telli Kuran’a Türklerde Sazın Kültürel Serüveni ve Kutsallığı. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi Journal of Turkish World Studies, 20 (1), s.135-162. Doi:10.32449
- Aksoy, E. (2021), Kayseri Âşıklık Geleneği ve Gömürgenli Âşık Mahrumî, Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Alkan, K, Y. (2012). Kayserili Âşık Meydânı: Eserleri ve Müziksel Çözümlemeleri. Yüksel Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Güzel sanatlar Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı
- Artun, E. (2005). Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Artun, E. (2019). Âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı. Karahan Kitabevi.
- Artun, E. (2021). Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Adana: Karahan Kitabevi.
- Beserek Haber/Araştırma/Kültür Dergisi (2002)
- Beserek Haber/Araştırma/Kültür Dergisi (2004)
- Budak, O, A. (2006). Türk Müziği Kökeni- Gelişimi, Ankara: Phoenix Yayınları
- Coşar, M. (2010). Söz Yarışında Yenilmezlik: “Olsa Eski Günlerim / Daha Güzel Söylerim. Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, S.1, s.85-96
- Çakır, V. (2005). Konya’nın Geleneksel Eğlence Kültürü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi 17, 355-382.
- Çelikten, H.(2019). Âşıklık Geleneği ve Kültür Değişimleri, Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Âşıklık Geleneği ve Kültür Değişimleri, Ankara 2021, Grafiker Yayınları).
- Çobanoğlu, Ö. (2021). Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü. Ankara: Akçağ Yayınları
- Çolak, T. (2019). Osmaniye Âşıklık Geleneği Ve Âşık Osman Çevik. Yüksek Lisans Tezi. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

- Devellioğlu, F. (2016). Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat (32. baskı., C. 1-3). Aydın Kitabevi Yayınları.
- Diñçal, A. (2018). Ben Şiiri Böyle Yazdım Hasan Devrani, Ankara: Emod Yayınları
- Durbilmez, B. (2016). Âşık Edebiyatı Araştırmaları/ Taşpınarlı Halk Şairleri. Ürün Yayınları.
- Durbilmez, B. (2008). Âşık Edebiyatı Araştırmaları/ Taşpınarlı Halk Şairleri, Ürün Yay, Ankara.
- Duygulu, M. (2014). *Türk Halk Müziği Sözlüğü*, Ankara: Pan Yayıncılık
- Düzgün, D. (1998). Erzurum’da Âşık Kahvesi Geleneği. Türkiye Diyanet Vakfı Matbaası. Ankara
- Kaya, D. (2009). Sivas Halk Şairleri V. Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Sivas.
- Emnalar, A. (1998). Türk Halk Müziği ve Nazariyatı, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi
- Fidan, S. (2017). Âşıklık Geleneği ve Medya Endüstrisi- Geleneksel Müziğin Medyadaki Serüveni. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Gönen, S. (2009). “Âşık Aliyar’ın Konya Âşıklık Geleneği İçerisindeki Yeri”. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.(22), 259-277.
- Görkem, İ. (2020). Anadolu Âşıkları Dadaloğlu, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Günay, U. (1986). Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi Ankara Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, TTK Basımevi, Ankara.
- İmik, Ü.; Haşhaş, S. (2017) “Üniversite Gençliğinin Âşıklık Geleneğine Bakışı” Sanat ve Tasarım Yaklaşımları, Gece Kitaplığı Yayın Evi, Ankara.
- Kalkan, E. (1991), “XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri Antolojisi”, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karlıelç, H. (2022). Adana Âşıklık Geleneğinde Âşık Ali Anbarcı. Yüksek Lisans Tezi, Çag Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı,
- Kaya, D. (1994). Sivas’ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsati, Sivas: T.C. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, D. (2000), Âşık Edebiyatı Araştırmaları. Kitabevi 141, İstanbul.
- Kaya, D. (2004). Anonim Halk Şiiri. Akçağ Yayınları.
- Köprülü, M, F. (1962).Türk Saz Şairleri. Güven Basımevi: Ankara.

- Moran, Ö. (2015). Emlek Ağzı Uzun Havaalar. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı Türk Musikisi Programı.
- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Doğarcık Yayınları
- Oğuz, M. (1994).Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Oğuz, M. Ö. & Ekici, M. & Aça, M. & Aslan, M. & Düzgün, D. & Eker, M. vd. (2014).Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Grafiker Yayınları.
- Öksüz, M. (2013). Artvin Âşıklık Geleneği. Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Programı, Trabzon.
- Öncül, K. (2011b) “ Kars Bağlamında Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Sorgulanması” Turkish Studies-İnternational Periodical For The Languages,Literature and History of Turkish or Turkic 6 (3). S.1117-1123
- Özarslan, M. (1999). Erzurum ve Çevresinde Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özarslan, M. (2001).Erzurum Âşıklık Geleneği. Ankara: Akçay Yayınları.
- Özbek, M (2009).Türkülerin Dili. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş
- Özbek, M. (2014). Türk Halk Müziği El Kitabı I Terim Sözlüğü, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını
- Özdemir, E. (2013). Türkiye Örneğinde Âşıklarda Müzik, (Doktora Tezi).
- Özdemir, E. (2016). Sosyo-Kültürel Bir Müzik İcra Ortamı Olarak Âşık Kahveleri ve Bursa Âşıklar Kahvesi. 4 (1), 1153-1165
- Özdemir, U. (2017). Senden Gayrı Âşık Mı Yoktur. Kolektif Kitap, İstanbul.
- Pakalın, M. Z. (1993). Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü. Milli Eğitim Basımevi.
- Sakaoğlu, S. (2014). Âşık Edebiyatı Araştırmaları, Konya: Kömen Yayınları.
- Şenel, S. (1992). Kastamonu Yöresi Âşık Musikisi Tür ve Biçimleri. Sanatta yeterlilik tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşçı, M. (2020). Kahramanmaraş-Afşin Yöresi Âşıklık Geleneği, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya
- Tuncalı, A. İ. (2000). Emlek Alevî Âşıkları, Ankara: Kızılırmak Yayınları
- Turan, M. (2013). Köroğlu. Bolu: T.C. Bolu Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları

Türkü Life (2019) S. 29 s. 40-43

Ural, O. (1984). Erzurumlu Emrah/ Hayatı ve Şiirleri, İstanbul

Yakıcı, A. (2007). Halk Şiirinde Türkü, Ankara: Akçağ Yayınları

Yıldırım, A. (2012). Emlek Alevi Coğrafyası. “Yol Bilim, Kültür, Araştırma Dergisi 33”, S.15

Yılmaz, D. (2011) Kayseri’de Âşıklık Geleneği ve Halk Şairi Habib Karaaslan, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Yardımcı, M. (2018). Âşık Edebiyatında Rüya Sonrası Âşık Olma (Bade İçme).Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmalar Dergisi.

Oral, B.; Çoban, A. (2020). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık

Güçlü, İ. (2019). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Teknik- Yaklaşım-Uygulama. Ankara. Nobel Akademik Yayıncılık

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Mehmet DER	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Devlet Konservatuvarı
Bölümü	Temel Bilimler
Makale ve Bildiriler	
1. Der, M. ve Mak, M. (2022) Oturak Âlemlerinden Barana Sohbetlerine Dönüşüm. Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, 4 (9) 655-580. https://doi.org/10.47994/usbad.1127827	